

Programmabegroting 2024

Programmabegroting 2024 en
meerjarenraming 2025-2027

Colofon

Programmabegroting 2024 en meerjarenraming 2025-2027

Rotterdam, 29 november 2023

Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard
Postbus 4059
3006 AB Rotterdam
Tel.: 010 45 37 200
Bezoekadres: Maasboulevard 123, 3063 GK Rotterdam
www.schielandendekrimpenerwaard.nl

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	3
1 Inleiding en leeswijzer	4
2 Samenvatting	5
2.1 Algemeen	5
2.2 Financiële cijfers.....	6
2.3 Kerncijfers beheersgebied	7
3 Programmabegroting 2024	8
3.1 Programma 1: Veilige dijken	8
3.2 Programma 2: Voldoende en schoon water	11
3.3 Programma 3: Afvalwater zuiveren.....	16
3.4 Programma 4: Veilige wegen.....	20
3.5 Programma 5: Omgeving en organisatie	23
3.6 Overkoepelende thema's.....	29
3.7 Ondersteunende producten	31
4 Verplichte paragrafen	33
4.1 Bedrijfsvoering	33
4.2 Ontwikkelingen sinds het vorige begrotingsjaar.....	37
4.3 Kostentoekening en normen.....	37
4.4 Financiering	40
4.5 Risicobeheersing.....	43
4.6 Weerstandsvermogen.....	47
4.7 Waterschapsbelastingen en overige dekkingsmiddelen	48
4.7.1 Algemeen	48
4.7.2 Tarieven 2024	51
4.8 Incidentele baten en lasten	52
4.9 Verbonden partijen	53
4.10 Onttrekkingen aan overige bestemmingsreserves en voorzieningen	54
4.11 EMU-saldo	56
5 Meerjarenbegroting	57
5.1 Exploitatie naar programma's	57
5.2 Exploitatie naar kostendrager	58
5.3 Exploitatie naar kosten- en opbrengstsoorten	64
5.4 Balans en overige financiële gegevens.....	64
5.5 Investerings	70
5.5.1 Verzamel- en programmakredieten 2024	70
5.5.2 Nog te voteren investeringen.....	74
5.5.3 Meerjarenprognose geplande uitgaven.....	76
5.5.4 Lopende investeringen.....	77
5.5.5 Uitgavenpatroon investeringen	83
Bijlage 1 - Vaststelling	84
Bijlage 2 - Planning-en-controlkalender 2024	85
Bijlage 3 - Rekenvoorbeelden	86
Bijlage 4 - Maatregelen 2024	92
Bijlage 5 - Indicatoren 2024	102
Bijlage 6 - Verbonden Partijen	111

1 Inleiding en leeswijzer

Voor u ligt de programmabegroting 2024 van het hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard (HHSK), inclusief de meerjarenraming 2025-2027. Bij het vaststellen van de programmabegroting worden tevens de belastingtarieven voor het komend jaar vastgesteld. Het waterbeheerprogramma 2022-2027 en het coalitieakkoord vormen het kader voor de programmabegroting. In de kaderbrief en de bestuursrapportage worden ontwikkelingen beschreven die van invloed zijn op de taakuitvoering en het realiseren van de bestuurlijke doelen. Deze ontwikkelingen zijn verwerkt in de programmabegroting.

Het jaar 2024 is het derde jaar van het Waterbeheerprogramma (WBP) 2022-2027. In dat programma zijn onze meerjarige ambities, doelen en opgaven opgenomen. De thema's uit het WBP 2022-2027 zijn:

- Een veilige en aantrekkelijke leef- en werkomgeving, voorbereid op de verandering van het klimaat;
- Een duurzaam waterschap voor de wereld van morgen;
- Water en waterschap als onderdeel van de samenleving;
- Onze taken (wettelijke en reguliere taken).

In [hoofdstuk 2](#) van deze programmabegroting worden de financiële positie en de belangrijkste ontwikkelingen kort samengevat. Ook zijn in dit hoofdstuk de kerncijfers van ons hoogheemraadschap opgenomen. In [hoofdstuk 3](#) beschrijven wij vanuit onze taken de aandachtspunten voor 2024, samen met de bijbehorende middelen. In [hoofdstuk 4](#) staan de wettelijk verplichte paragrafen conform het Waterschapsbesluit, artikel 4.11. In dit hoofdstuk staan ook de belastingtarieven voor 2024 die we voorstellen op basis van deze begroting. In [hoofdstuk 5](#) presenteren we de meerjarenraming naar programma's, kostendragers en de begroting naar kosten- en opbrengstsoorten. Daarnaast vindt u in dit hoofdstuk de verwachte balans, de financiële kengetallen, een overzicht van de reserves en voorzieningen en de investeringen. In de [bijlagen](#) vindt u tenslotte:

- het vaststellingsbesluit;
- de planning-en-control-kalender 2024;
- de rekenvoorbeelden van de heffingen;
- het overzicht maatregelen 2024;
- het overzicht indicatoren;
- het overzicht van de verbonden partijen.

De programmabegroting is ingedeeld in vijf begrotingsprogramma's. De programma's 1 tot en met 5 komen overeen met de taken van het hoogheemraadschap: veilige dijken, voldoende en schoon water, afvalwater zuiveren, veilige wegen en omgeving en organisatie. Daarnaast hebben wij een paragraaf 'Overkoepelende thema's' toegevoegd. Daarin vindt u alle ambities, doelen en opgaven die de programma's overstijgen. De middelen hiervoor zijn opgenomen in programma 1 tot en met 5 en worden indien relevant daar verder toegelicht.

In [bijlage 4](#) van de programmabegroting zijn de thema's van het waterbeheerprogramma uitgewerkt in concrete maatregelen die wij in 2024 willen uitvoeren. Over de voortgang van de uitvoering van de in deze begroting geplande maatregelen rapporteren we via de bestuursrapportage en het jaarverslag. De bestuursrapportage gaat over de eerste zes maanden van het jaar. In de rapportage geven wij een beeld van de gerealiseerde prestaties en bijbehorende kosten over het eerste half jaar en de prognose voor het hele begrotingsjaar.

2 Samenvatting

Programmabegroting 2024 en de meerjarenraming 2025-2027

2.1 Algemeen

In de twee voorgaande jaren (2022 en 2023) waren er grote financiële tegenvallers, vanwege hoge inflatie, gestegen loonkosten en energieprijzen. In de programmabegroting 2023 zijn de tarieven meer verhoogd dan de verhogingen in de jaren daarvoor. Het doel van deze stijgingen was om de negatieve reserves, die zijn ontstaan door de stijgingen binnen afzienbare tijd aan te vullen. Helaas moeten in de programmabegroting 2024 weer nieuwe tegenvallers opgevangen worden en is daarmee een stijging van de belastingtarieven niet te vermijden.

De [bestuursrapportage](#) over het resultaat van de eerste helft van 2023 beschrijft deze tegenvallers. In 2023 zijn de loonkosten en de grondstof- en materiaalprijzen verder gestegen. De krapte op de arbeidsmarkt houdt aan en zorgt voor openstaande vacatures en hogere kosten voor inhuur van noodzakelijke capaciteit. Voor 2023 wordt een nadelig resultaat verwacht van € 2,8 miljoen ten opzichte van de begroting 2023. Hiervan heeft € 3 miljoen (wegentaak en watersysteemtaak elk € 0,1 miljoen positiever ten opzichte van begroting 2023) betrekking op de zuiveringstaak. Gevolg is dat de tariefegaliseringsreserve zuiveringsheffing met circa € 500.000 negatief blijft. De algemene reserve van de zuiveringsheffing kan hierdoor in 2023 niet worden aangevuld. Voorbeelden van hogere kosten zijn de kosten voor slibafvoer, afvalwatertransport en de verrekening van kosten voor het zuiveren van grensoverschrijdend afvalwater (GOA).

Naast de resultaten van begrotingsjaar 2023 zijn in deze programmabegroting de inhoudelijke en financiële effecten uitgewerkt van de uitdagingen die zijn beschreven in de [kaderbrief 2024-2027](#). De kaderbrief beschrijft drie uitdagingen en geeft per uitdaging concrete voorbeelden:

- Op gebied van **compliance en bestuurlijke ambities** moet het hoogheemraadschap de taken zien uit te voeren volgens de huidige wettelijke normen en voorschriften. Ook moet op tijd worden geanticipeerd op toekomstige wet- en regelgeving zoals bijvoorbeeld de Omgevingswet, de Wet open overheid, de rechtmatigheidsverklaring, nieuwe richtlijnen met betrekking tot informatieveiligheid en de Kaderrichtlijn water (2027). Tegelijkertijd moet worden bijgedragen aan bestuurlijke ambities.
- Met betrekking tot **gebiedsgericht werken** wil het hoogheemraadschap inspelen op ontwikkelingen in ons verzorgingsgebied om de uitvoering van onze wettelijke taken voor nu en in de toekomst te beschermen en de doelen van ons waterbeheerprogramma te kunnen realiseren. Nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen zoals woningbouw, de transitie landelijk gebied (NPLG) en het principe Water en bodem sturend vragen om antwoorden van het hoogheemraadschap.
- Ook is in de kaderbrief aandacht besteed aan het **uitvoerbaar en financieel beheersbaar** houden van het werk. We willen het (extra) werk kunnen blijven uitvoeren met acceptabele en beheersbare kosten. Uitdagingen en bedreigingen hierbij zijn kostenstijgingen van energie en bouwmaterialen, personeelskostenstijging, kostenstijgingen van de samenwerkingen met derden, (bijvoorbeeld voor het grensoverschrijdend afvalwater (GOA), de verbonden partijen en de Unie van Waterschappen. Ook moet rekening gehouden worden met aanhoudend hoge inflatie, krapte op de arbeidsmarkt en het op orde houden van onze personele bezetting. Ook het op orde houden van ons waterbeheer blijft uitdagend. Er zijn meer kunstwerken, meer regels en er moet meer geregeld kunnen worden.

De programmabegroting 2024 gaat ervan uit dat de ambities en doelen voor 2027 uit het waterbeheerprogramma **realistisch en haalbaar** zijn. Wel zijn er zorgen over de Kaderrichtlijn Water (KRW). Niet over de eigen maatregelen maar wel in relatie tot de waterkwaliteit (nutriënten, prioritaire stoffen en gewasbescherming). Ook zijn er zorgen over het vasthouden van het noodzakelijke niveau voor beheer en onderhoud. Dit geldt ook voor de bedrijfsvoering (ICT) vanwege de nog te verwachten kosten en omvang van de opgaven. Ook de stijgende kosten en betaalbaarheid van de verbonden partijen, samenwerkingen en interbestuurlijke afspraken zijn een punt van zorg. Realiteit is dat grote nieuwe vragen van buiten ten koste kunnen gaan van de voorgenomen ambities en doelen. Het hoogheemraadschap zal meer moeten kiezen wat wel en wat niet te doen.

2.2 Financiële cijfers

De netto omvang van onze begroting neemt met € 13,3 miljoen (+11,5%) toe ten opzichte van de meerjarenraming 2024-2026, jaarschijf 2024 (uit de programmabegroting 2023). De huidige marktomstandigheden voor o.a. energie, materialen, de arbeidskrachte en de daarmee aangewakkerde inflatie van ruim 5,3% zijn daar de grootste veroorzaker van. In 2022 hebben deze ontwikkelingen een afname van onze reserves veroorzaakt. Ook voor 2023 wordt een nadelig resultaat verwacht van € 2,8 miljoen ten opzichte van de begroting 2023. Het verwachte jaarresultaat 2023 is voor de zuiveringstaak negatiever dan begroot. De tariefegalisatiereserve zuiveringsheffing blijft circa € 500.000 negatief.

Kosten

De grootste kostenstijgingen noemen we hieronder, een gedetailleerde toelichting vindt u in de programma's.

De kostenstijgingen in deze begroting worden vooral veroorzaakt door:

- Cao-/loonkostenontwikkelingen (€ 2,3 miljoen);
- Onderhoudskosten (€ 2 miljoen);
- Bijstellingen energie-inkoop (€ 775.000);
- Stijgende kosten chemicaliën/polymeren (€ 650.000).

Binnen de samenwerkingen zijn onder andere kostenstijgingen meegenomen voor:

- GOA (€ 1,9 miljoen);
- Bijstelling HWBP-bijdrage (€ 900.000);
- I&A (samenwerking Rijnland) kostenverhoging (€ 800.000);
- AQUON (€ 500.000);
- HWH (€ 265.000);
- Kosten samenwerking gemeenten rioolgemalen (€ 200.000).

Overige nadelen:

- Project A16 nadeel n.a.v. verschuiving opbrengst (€ 600.000);
- Minder erfpacht opbrengsten – erfpachtcompensatieregeling (€ 250.000).

Ook zijn enkele meeropbrengsten en kostenverlagingen meegenomen zoals:

- Opbrengst samenwerking Financiële administratie (€ -400.000);
- Overige besparingen (€ -260.000);
- Vermindering lasten RBG (€ -230.000);
- Overige opbrengsten eigendommen (€ -200.000).

Opbrengsten

De netto-opbrengsten in 2024 stijgen ten opzichte van de meerjarenraming (jaarschijf 2024) met € 10 miljoen (9%). Deze stijging is grotendeels toe te rekenen aan de noodzakelijke verhoging van de belastinginkomsten. Dit is nodig om de reserves aan te vullen tot een positief saldo.

Benodigde belastingopbrengsten

Voor de watersysteemheffing gaan we uit van een belastingstijging van 9% in 2024 en 8% in 2025, 7% 2026 en 4% in 2027.

De belastingopbrengst vanuit de zuiveringsheffing stijgt in 2024 met 7%. We begroten hierdoor een begrotingsoverschot van circa € 2,7 miljoen. Dit betekent dat we in 2024 meer belasting ophalen dan dat we aan kosten verwachten. Het belastingtarief ligt dan boven de kostprijs. Dit is noodzakelijk om de verwachte negatieve reservepositie eind 2023, met een negatieve tariefegalisatiereserve en een volledig benutte algemene reserve, aan te vullen. Het gevolg is dat bij het nu verwachte kostenniveau in onze meerjarenraming vanaf 2024, het tarief van de zuiveringsheffing in 2025 tot en met 2027 niet verder hoeft te worden verhoogd. Een gelijkmatigere tariefstijging bij de zuiveringsheffing is niet mogelijk omdat er anders onvoldoende buffer is om onvoorziene tegenvallers op te kunnen vangen.

De belastingopbrengst voor de wegentaak zal in 2024 met 9% stijgen en in 2025 tot en met 2027 met 8%.

2.3 Kerncijfers beheersgebied

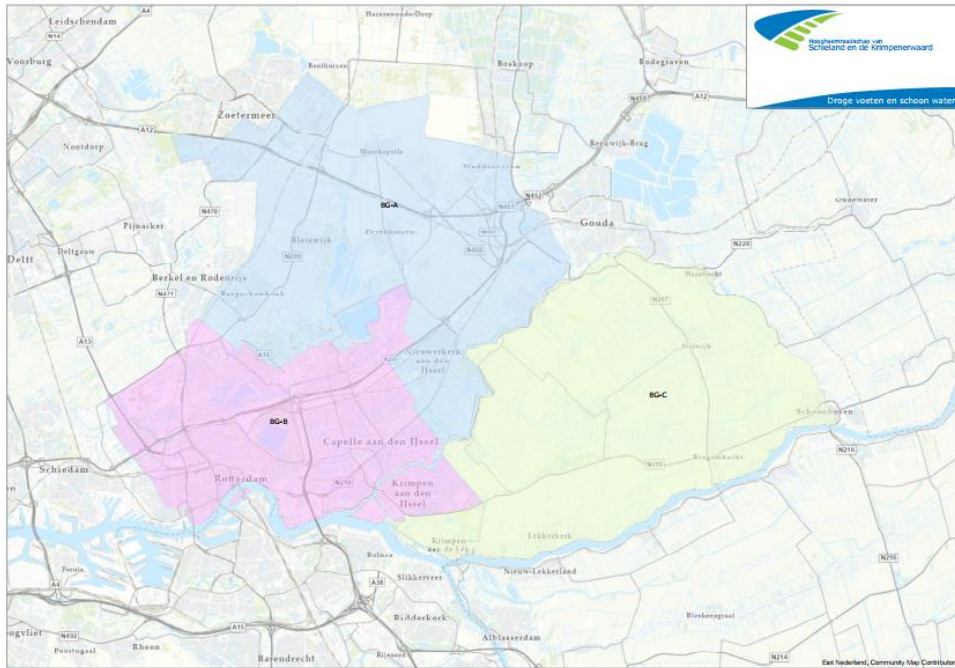

Fig 1. Beheersgebied hoogheemraadschap

Taak	Onderwerp	2024
Algemeen	Oppervlakte in hectare	35.108
	Aantal inwoners	624.832
	Aantal gemeenten	9
	Aantal woonruimten	280.000
Waterveiligheid: Dijken in beheer	Lengte primaire waterkeringen (rivierdijken) in km.	71
	Lengte regionale waterkeringen (o.a. secundair en boezem) in km	203
	Lengte overige waterkeringen/scheidingen (o.a. polderkaden) in km	107
Oppervlaktewaterbeheer: watergangen en kunstwerken in beheer	Lengte boezemwatergangen in km	934
	Lengte hoofdwatergangen in km	177
	Lengte overige watergangen in onderhoud in km	5.000
	Lengte overige watergangen niet in onderhoud in km	24
	Lengte vaarwegbeheer in km	495
	Aantal boezemgemalen	102
	Aantal poldergemalen	7.110
	Aantal aanvoer- en gebiedsbemalingen	9
Zuiveren: installaties, gemalen en leidingen in beheer	Totale bemalingscapaciteit in m ³ per minuut	24.750
	Aantal afvalwaterzuiveringsinstallaties (awzi's)	568.000
	Totale hydraulische zuiveringscapaciteit eigen awzi's in m ³ /uur	24
	Op eigen awzi's te zuiveren afvalwater in inwonersequivalenten (i.e.)	82
	Aantal rioolgemalen	134
Wegen: wegen en fietspaden in beheer	Lengte persleiding in km	41
	Lengte wegen in km	148
	Lengte fietspaden in km	68
	Aantal wegbruggen	934
	Aantal duikers	177

Zie onze website voor de meest actuele informatie: [Ons gebied beheren \(schielandendekrimpenerwaard.nl\)](https://www.schielandendekrimpenerwaard.nl)

3 Programmabegroting 2024

3.1 Programma 1: Veilige dijken

Algemeen: iedereen beschermen tegen overstromingen

Het hoogheemraadschap beschermt inwoners en bedrijven tegen overstromingen vanuit de rivieren. Dat doen we op een duurzame en kostenefficiënte manier, samen met onze waterpartners en de omgeving.

Ontwikkelingen en uitwerking in 2024 en verder

In 2024 blijven we de zorgplichtactiviteiten intensiveren die nodig zijn zolang dijktrajecten nog niet aan de normen voor 2050 voldoen. Beoordelingsresultaten worden gestructureerd vertaald naar gegevens die nodig zijn bij inspecties en onderhoud. We gaan steeds intensiever het gesprek aan met de beheerders van sluizen en andere kunstwerken in onze dijken en actualiseren onze noodvoorraden die mogelijk nodig zijn bij een situatie met hoogwater. We rapporteren over onze inzet en verbetermaatregelen via de veiligheidsrapportage aan het bevoegd gezag. En verbeteren deze rapportage door samen met andere waterschappen een dashboard voor continu inzicht te ontwikkelen.

Naast de dijkversterking KIKK verkennen we voor dijkvakken in de gemeenten Capelle aan den IJssel en Zuidplas (Dijkversterking Schielands Hoge Zeedijk-Oost) welke maatregelen nodig zijn om te voldoen aan de veiligheidsnormen. We blijven in contact met onze partners over de aanpak van onze dijktrajecten langs de Nieuwe Maas, de Hollandsche IJssel en de Lek. Samen met hen verkennen we kansen op samenwerking en we stemmen werkzaamheden in het gebied op elkaar af.

We bereiden nieuwe verbeteringen van regionale waterkeringen voor, zoals de kade langs de Bermweg in Capelle aan den IJssel en de ringvaart langs het Weegje in Waddinxveen en ronden we de werkzaamheden af die eerder zijn voorbereid, zoals de Stookkade in Gouda. We ronden de lopende toetsing van de regionale waterkeringen af, actualiseren en starten de voorbereidingen voor het meerjarenonderhoudsprogramma 2025-2035.

We worden steeds vaker gevraagd om onze kennis van waterveiligheid en hoogwaterbescherming in te brengen bij ruimtelijke ordeningsvraagstukken. Ook geven we vroegtijdig aan als ontwikkelingen invloed zullen hebben op onze waterkeringen, bijvoorbeeld bij de aanleg van een extra oeververbinding in Rotterdam. We benutten resultaten van de overstromingsmodellen om ons samen met omringende waterschappen en crisispartners steeds beter voor te bereiden op extreme situaties.

Er is veel landelijke aandacht voor de hoogwaterbescherming in Nederland. De Tweede Kamer is op de hoogte gebracht van de beoordelingsresultaten en het daar uit volgende financieringsprogramma. Het Kennisprogramma Zeespiegelstijging en evaluatie van de Waterwet kan invloed hebben op de eisen die gesteld worden aan onze dijken en de financiering daarvan door Rijk en/of waterschappen. De resultaten hiervan hebben op grond van de huidige inzichten geen invloed op de begroting voor 2024.

Na inwerkingtreding van de Omgevingswet blijven we de benodigde gegevens en beleidsregels actualiseren. De landelijke samenwerking tussen de waterschappen bij het bestrijden van muskusratten en beverratten wordt voortgezet. Ook schade door bevers vraagt in toenemende mate aandacht om onze dijken veilig te houden.

Financiën: wat gaat het kosten?

Netto kosten Programma 1

Bedragen x € 1.000

		JR 2022	Begroting na wijziging 2023	PB2023 js 2024	Begroting 2024	Vershil Begroting - PB2023	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027
P1	Veilige Dijken	14.851	15.936	15.669	17.133	1.465	17.031	17.540	19.087

Afrondingsverschillen zijn mogelijk

Financiële toelichting

De geraamde kosten van programma 1 stijgen met € 1,5 miljoen ten opzichte van de meerjarenraming 2024-2026, jaarschijf 2024. Dit wordt veroorzaakt door een stijging van de directe (out-of-pocket) kosten met € 1.160.000 door:

Muskusrattenbeheer

De cao-verhoging van ultimo 2023 heeft een jaarlijkse kostenverhoging van € 35.000 tot gevolg.

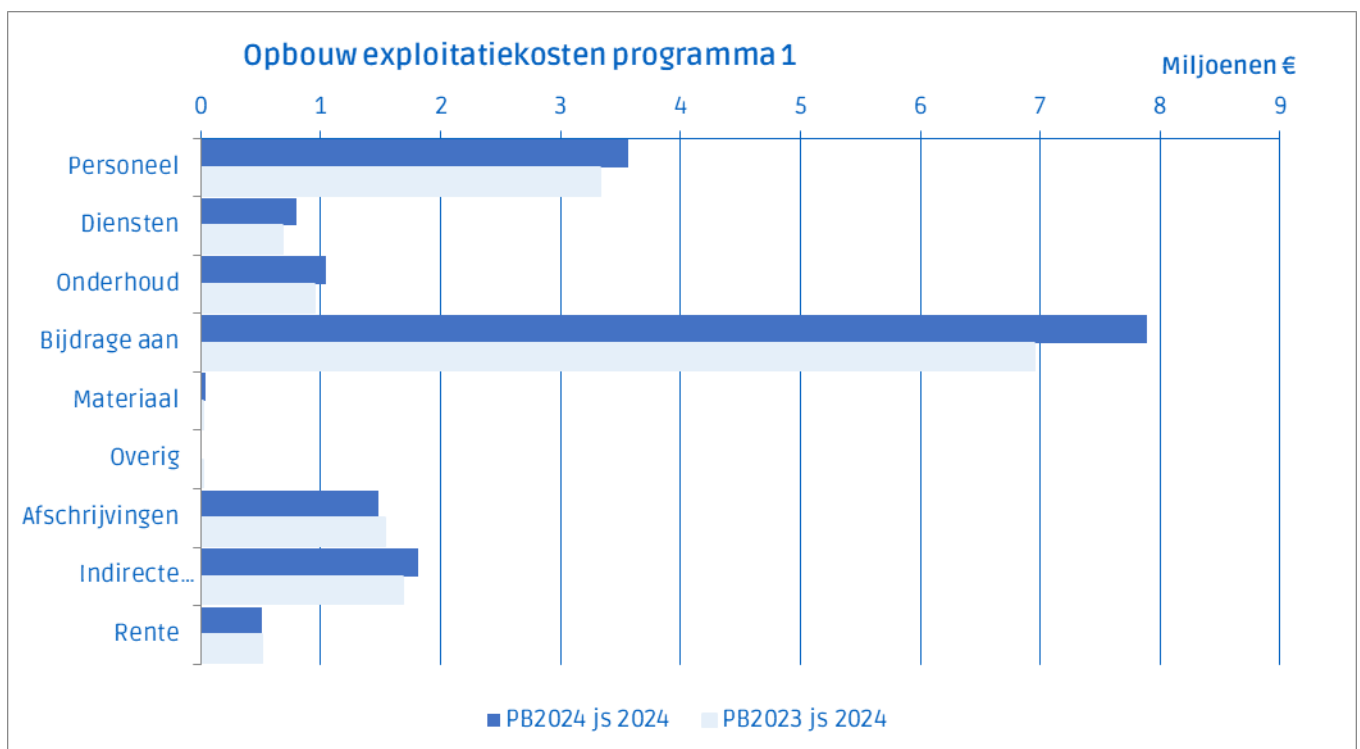
Onderhoud keringen

Door gestegen materiaal- en personeelskosten zal het onderhoud voor 2024 € 230.000 hoger uitkomen dan de raming van 2023.

HWBP

De bijdrage voor het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) is voor 2024 met € 900.000 verhoogd t.o.v. de vorige meerjarenraming (€ 215.000). Voor 2025 is de HWBP-bijdrage verhoogd met € 500.000 ten opzichte van de vorige meerjarenraming. De geraamde bijdrage voor 2026 blijft gehandhaafd op een bijdrage van € 5,8 miljoen.

De indirecte kosten stijgen met € 305.000. Dit wordt veroorzaakt door enerzijds een stijging van doorberekende personeelskosten (€ 230.000) en anderzijds een stijging van de kosten vanuit de ondersteunende producten (€ 128.000). De rente en afschrijvingen nemen met € 53.000 af.

Investeringsen

Bedragen x € 1.000

Programma 1 – Veilige dijken	Te voteren investeringsbedragen				
	Totaal	2024	2025	2026	2027
HWBP	34.021	34.021			
Reconstructie primaire wk	5.283	2.115	1.056	1.056	1.056
Reconstructie regionale wk	10.670	1.850	2.760	3.300	2.760
Totaal Programma 1	49.974	37.986	3.816	4.356	3.816

Afrondingsverschillen zijn mogelijk

Toelichting investeringen

HWBP

Naast dijkversterking KIJK starten we de verkenning voor de dijkvakken van Schielands Hoge Zeedijk-Oost in de gemeente Capelle aan den IJssel en de gemeente Zuidplas.

HWBP - KIJK

In 2023 is het projectplan Waterwet voor dijkversterking KIJK vastgesteld en zijn samen met de aannemer optimalisatiemogelijkheden verkend. De meest recente inzichten zijn in de begroting voor 2024 verwerkt. De beweeglijkheid van de grondstoffenmarkt (met name de prijzen van staal) blijft een groot risico met effect op de kostenraming. Ook de inflatie op andere onderdelen blijft doorwerken.

De gebruikte prognoses zijn in overleg met het HWBP overeengekomen. Omdat er binnen het gehele hoogwaterbeschermingsprogramma sprake is van kostenstijgingen, zijn de gereserveerde budgetten binnen het HWBP de komende jaren naar verwachting onvoldoende. Dit vraagt voor ons om extra (voor)financiering, mede gezien het feit dat de rentes op de kapitaalmarkt hoger zijn dan in het recente verleden. De waterschappen blijven hierover intensief in gesprek met het Rijk, omdat dit grote invloed heeft op de begrotingen van de betreffende waterschappen. Dit heeft voor ons nog geen invloed op de begroting voor 2024, maar is voor de jaren erna wel een financieel risico (zie ook risicoparagraaf). Binnen het HWBP worden de nodige beheersmaatregelen verkend.

HWBP – Schielands Hoge Zeedijk-Oost (normtraject 14-1, Capelle-Zuidplas)

Conform de afspraken met het HWBP vragen we in 2024 een subsidie voor de verkenning aan. Om verplichtingen aan te kunnen gaan voordat deze subsidie is toegekend is net als vorig jaar een bedrag van € 500.000 in de begroting opgenomen.

Reconstructie primaire waterkeringen

Het hoogheemraadschap beoordeelt de primaire waterkeringen en voert dagelijks inspecties uit. Op basis daarvan nemen we maatregelen, zodat deze waterkeringen uiterlijk in 2050 voldoen aan de veiligheidseisen. De Snelle Sluis in de gemeente Zuidplas wordt gerenoveerd, waarbij de sluisdeuren als kritisch onderdeel van de waterkering worden vervangen. We starten een verkennend onderzoek naar de keermuren langs de IJsseldijk in de Krimpenerwaard.

Reconstructie regionale waterkeringen

In de WBP-planperiode nemen we maatregelen zodat de regionale waterkeringen in 2030 voldoen aan de veiligheidseisen. Hoewel de omvang hiervan nog niet volledig bekend is, verwachten we dat meer inzet nodig is om de benodigde verbeteringen op te starten. Dit betreft een mix van eenvoudige en complexe projecten. Op basis van de voorbereidingen kunnen nauwkeuriger prognoses worden gegeven voor de komende jaren.

Uitgavenpatroon 2024

De uitgavenpatronen voor programma 1 vindt u in [paragraaf 5.5.5](#).

3.2 Programma 2: Voldoende en schoon water

Algemeen: voldoende, schoon en aantrekkelijk water

Het hoogheemraadschap zorgt voor het regionale watersysteem. Wij voorkomen en beperken wateroverlast en waterschaarste. We beschermen en verbeteren de chemische en ecologische kwaliteit van het watersysteem en zorgen dat iedereen ervan kan genieten. Dat doen we samen met inwoners, bedrijven en andere overheden.

Ontwikkelingen en uitwerking in 2024 en verder

In 2024 gaan we verder met het uitvoeren van het door HHSK vastgestelde Kaderrichtlijn Waterplan 2022-2027 (KRW), waaronder de Subsidieregeling natuurvriendelijke oevers (NVO). Daarnaast zullen de ruimtelijke maatregelen in het kader van het Nationaal Programma Landelijk gebied (NPLG) uitgewerkt gaan worden. In 2023 is er een toetsbaar voorontwerp Zuid-Hollands Programma Landelijk Gebied (ZH-PLG) opgesteld. In 2024 zal dit verder uitgewerkt worden. Daarnaast is in 2023 vanuit het ministerie het KRW-impulsprogramma aangekondigd, wat nog nader uitgewerkt wordt met de betrokken partijen. We verwachten nadere inzet van het waterschap in 2024, maar het is nog niet duidelijk hoe deze concreet ingevuld gaat worden.

We voeren in 2024 de watersysteemanalyses uit voor de polders Krimpenerwaard, Tweemanspolder/Wilde Veenen en Kralingen/Crooswijk uit. Op basis van deze analyses komen we te weten waar de knelpunten zitten en hoe we deze kunnen aanpakken om zo wateroverlast te voorkomen en aan de hiervoor geldende normering van de provincie te voldoen in 2027.

In 2024 bieden we een eerste inzicht van de impact van de KNMI-klimaatscenario's (die in oktober 2023 beschikbaar komen) op de wateroverlastopgave in ons gebied.

We herzien diverse peilbesluiten en evalueren en optimaliseren het peilbeheer. Voor het maaien van de watergangen gaan we met nieuwe bestekken werken en implementeren we een nieuwe applicatie om toezicht te houden.

We zorgen ervoor dat onze belangen worden meegenomen in de plannen die anderen maken.

Het beheer en onderhoud van onze watergangen en onze kunstwerken wordt steeds meer risico gestuurd vormgegeven volgens de principes van assetmanagement. Op 1 januari 2024 gaat de Omgevingswet van kracht. We gaan dan werken met de nieuwe Waterschapsverordening en de daarbij vastgestelde beleidsregels. We monitoren het nieuwe beleidsinstrumentarium op effectiviteit en komen, indien nodig, met verbetervoorstellen.

Er is in 2024 € 200.000 beschikbaar gesteld voor de subsidie Klimaat en ruimte. We verwachten dat de subsidie ook in 2024 goed benut zal worden door onze inwoners.

Financiën: wat gaat het kosten?

Netto kosten programma 2

Bedragen x € 1.000

		JR 2022	Begroting na wijziging 2023	PB2023 js 2024	Begroting 2024	Verschil Begroting - PB2023	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027
P2	Voldoende en schoon water	30.396	33.586	32.863	36.137	3.274	40.905	42.133	42.638

Afrondingsverschillen zijn mogelijk

Financiële toelichting

De geraamde kosten van programma 2 stijgen met € 3,3 miljoen ten opzichte van de meerjarenraming 2024-2026, jaarschijf 2024. De directe (out-of-pocket) kosten stijgen met € 1,5 miljoen en zijn hierna toegelicht:

Energie

Het totale energiebudget voor levering en transport is begroot op € 2 miljoen voor de komende jaren. Gevolg is dat er € 100.000 is bij geraamd.

Droge taluds maaien

Voor deze activiteit hebben we een indexatie toegepast van 15% voor 2024. De kosten stijgen hiermee met € 250.000. Voor de jaren 2025 en verder betreft de gehanteerde indexatie 5%.

Bijdrage AQUON

De medewerkers van AQUON vallen onder de CAO van de waterschappen. De algemene loonstijging werkt dan ook door in het doorberekende tarief, resulterend in een stijging van € 225.000.

Buitengewoon onderhoud watergangen

Om te kunnen baggeren is eerst onderzoek nodig naar de hoeveelheid bagger (m³) en de kwaliteit van de bagger. Deze onderzoeken worden uitgevoerd door AQUON. AQUON heeft aangegeven dat de kosten hiervoor stijgen. Voor het buitengewoon onderhoud betekent dit extra kosten van ca. € 165.000 per jaar. Met het inwerking treden van de omgevingswet verandert het toetsingskader van de vrijkomende bagger. Er zal minder bagger lokaal kunnen worden verspreid waardoor er meer moet worden afgevoerd. Voor 2024 verwachten we € 150.000 aan extra kosten.

Beheer en onderhoud kunstwerken

Als gevolg van een voortdurende verbetering van ons assetmanagement krijgen we steeds beter inzicht in de beheer- en onderhoudskosten van onze kunstwerken. De kosten stijgen hiermee met € 150.000 voor het jaar 2024.

Beheer en onderhoud peilscheidingen

Voor de peilscheidingen willen we starten met een verschuiving van ongepland onderhoud naar preventief onderhoud. We beogen hiermee de uitgaven aan ongepland onderhoud te temperen. De kosten hiervan bedragen € 40.000 voor het komend jaar.

Eigen plannen

Het samenwerken met gemeenten en andere externe organisaties kent een vier jaarlijkse cyclus van hogere en lagere bestedingen. Daarnaast zien we al een aantal jaar de uitgaven op deze post kleiner worden dan begroot. De oorzaak ligt in verbeterde kennis en verbeterde samenwerking rondom watersysteem management bij derden. Het budget voor gebiedsplannen is hierdoor neerwaarts bijgesteld met € 80.000.

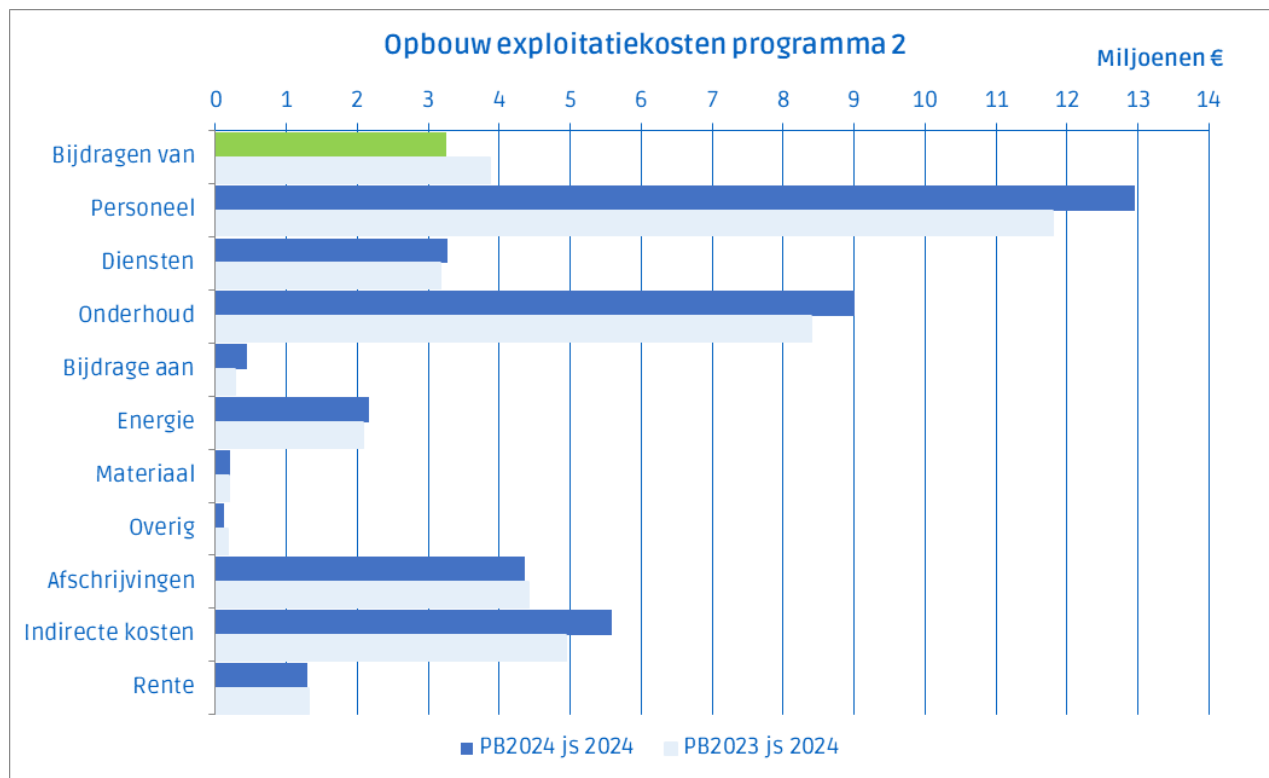
DAW (Deltaplan Agrarisch Waterbeheer)

De ramingen, zoals gemaakt bij het opstellen van het WBP, bleken door ons te hoog te zijn ingeschat. Nu we de plannen (o.a. met het Agrarisch Collectief Krimpenerwaard) verder uitgewerkt hebben, is gebleken dat € 80.000 minder nodig is voor het jaar 2024.

Afkoop toekomstig onderhoud kunstwerken project RWS A16

De verwachting is dat we in 2023 de eerste tranche ad € 600.000 ontvangen van de afkoop onderhoud kunstwerken project A16. Gevolg is dat voornoemd bedrag in begrotingsjaar 2024 niet wordt ontvangen en daarom resulteert in een nadeel.

De indirecte kosten stijgen met € 1,7 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door een stijging van de personeelskosten (€ 1,2 miljoen), een stijging van de ondersteunende producten (€ 640.000) en lagere kapitaallasten (€ 60.000).

Investeringsen

Bedragen x € 1.000

Programma 2 – Voldoende en schoon water	Te voteren investeringsbedragen				
	Totaal	2024	2025	2026	2027
Peilbeheer en monitoring	1.200	100	900	200	
Renovatie vervanging kunstwerken WS	12.926	7.656	2.230	1.740	1.300
Buitengewoon onderhoud watergangen	1.400	1.100	100	100	100
Wateroverlastopgave	33.820	1.110	10.110	21.600	1.000
Project - Uitvoering studies en efficiëntieplannen (Duurzame energie productie)	1.500	375	375	375	375
Watervoorziening - Watervoorziening	2.780	1.900	380		500
Kwaliteit - Waterkwaliteitsmaatregelen overige wateren	1.050	200	250	250	350
Klimaatadaptatie	282				282
Materieel HHSK	1.530	930	200	200	200
Totaal	56.488	13.371	14.545	24.465	4.107

af rondingsverschillen zijn mogelijk

Toelichting investeringen

Peilbeheer en monitoring

Deze investeringen zijn bedoeld om het peilbeheer te optimaliseren door maatregelen te treffen in het watersysteem. Denk aan het oplossen van knelpunten in de aanvoer of afvoer van water. Deze investeringsmaatregelen kunnen ook bijdragen zijn van derden, in het bijzonder van gemeenten. Daarnaast dragen deze investeringen bij om vaste meetpunten aan te leggen voor het peilbeheer (peilschalen, automatische peilopnemers).

Renovatie/vervanging kunstwerken watersystemen

Deze kredieten zijn bedoeld voor de renovatie van de gemalen en de kunstwerken die dringend moeten worden onderhouden. Het vervangen van stuwen en de noodzakelijke aanpassingen aan onze sluisen horen hierbij, zoals bijvoorbeeld de Snelle Sluis.

In 2024 wordt gestart met de uitrol van een digitaal sleutelsysteem voor de gemalen waardoor de fysieke toegangsbeveiliging robuuster wordt in het kader van BIO (Baseline Informatiebeveiliging Overheid).

Buitengewoon onderhoud watergangen - beschoeiing

Watergangen moeten voldoen aan het noodzakelijke leggerprofiel. Hiervoor moeten in enkele gevallen watergangen worden verdiept door de vaste bodem te verwijderen tot de juiste diepte. Als gevolg van deze verdieping is het vaak noodzakelijk dat de beschoeiing wordt vervangen. De beschoeiing heeft een stabiele grondkerende functie die afkalving van de oevers door stroming voorkomt.

Wateroverlastopgave

Met deze investeringen voeren we maatregelen uit om de wateroverlastopgave op te lossen. Deze komen voort uit het Nationaal Bestuursakkoord Water. Dit kunnen ook investeringen zijn die bijdragen aan maatregelen van derden, zoals gemeenten. Ook in 2024 werken we aan de uitdagende wateroverlastopgave in Rotterdam. Daarnaast werken we aan uitbreiding van de bemalingscapaciteit van enkele gemalen.

Duurzame energieproductie

Met deze investering willen we ervoor zorgen dat we in 2030 energieneutraal zijn. Momenteel wordt daarnaast onderzocht of het mogelijk is om dit te versnellen en daarmee al in 2029 energieneutraal te zijn. We nemen maatregelen om meer energie op te wekken en minder energie te verbruiken op al onze locaties. In 2024 zal in samenwerking met/onder regie van afdeling Afvalwaterketen een meerjarenroutekaart van energie besparingsmaatregelen worden opgesteld en zal worden gestart met de realisatie van een paar maatregelen.

Watervoorziening en cofinanciering Deltafonds

Deze investeringen zijn bedoeld voor de optimalisatie van de (zoet)watervoorziening. De Zoetwaterregio West-Nederland heeft veertien zogeheten kansrijke maatregelen bepaald met een totale investering van zo'n € 142 miljoen, waaraan de regio zelf € 115 miljoen bijdraagt. We werken in 2024 verder aan de Robuuste Doorvoerroute Krimpenerwaard (RDKW) en het beter benutten en vispasseerbaar maken van de Bergsluis in Rotterdam.

Waterkwaliteitsmaatregelen overige wateren

Met deze investeringen nemen we maatregelen om de waterkwaliteit in overige wateren te verbeteren. Denk aan maatregelen voor vismigratie en de aanleg van natuurvriendelijke oevers. De maatregelen kunnen ook worden uitgevoerd door derden (andere overheden), met een bijdrage van het hoogheemraadschap. Het investeringsplan is niet bestemd voor de aangewezen KRW-wateren.

Klimaatadaptatie

We blijven inzetten op inspanningen rondom klimaatadaptatie in ons beheersgebied. Dit loopt via ons reguliere advieswerk of met activiteiten vanuit het programma Klimaat en Ruimte. We werken steeds explicieter aan een aantrekkelijke omgeving die extreem weer goed kan verwerken. Onze organisatie raakt ingespeeld op complexe maatschappelijke opgaven en ontwikkelingen. In 2024 zal dit zich uiten in een verdere inbedding van werkzaamheden in ons reguliere advieswerk, zoals de subsidieregeling Klimaat en Ruimte. Zie ook de activiteiten van programma Klimaat en Ruimte in 2024, beschreven in de sectie overkoepelende thema's.

Materieel

We investeren in materieel dat we voor ons werk nodig hebben, zoals machines, aanhangwagens, tractoren, boten en pompen. Vanwege de donatie van 3 noodpompen aan Oekraïne in juni 2023 zullen 3 nieuwe pompen worden aangeschaft, waarbij voor de meest duurzame mobiele pomp wordt gekozen.

Uitgavenpatroon 2024

De uitgavenpatronen voor programma 2 vindt u in [paragraaf 5.5.5](#).

3.3 Programma 3: Afvalwater zuiveren

Algemeen: Zuiver water

Wij zorgen voor schoon oppervlaktewater door het afvalwater van huishoudens en bedrijven te transporteren naar en te zuiveren op onze afvalwaterzuiveringsinstallaties (awzi's). Daarna kunnen we het gezuiverde afvalwater veilig lozen op het oppervlaktewater. Verder dringen we (andere) verontreinigde waterstromen naar het oppervlaktewater terug en stimuleren we het verminderen van ongewenste lozingen op de riolering. Dit doen we in nauwe samenwerking met onze ketenpartners.

De activiteiten binnen dit programma richten zich op het efficiënt, doelmatig en duurzaam beheren van de afvalwaterketen. Beschikbare instrumenten zoals renovatie, nieuwbouw, toepassen assetmanagementprincipes, informatietechnologie, nieuwe (innovatieve) technologieën en samenwerking met de ketenpartners zetten wij hiervoor in. Voor beperking van emissies naar oppervlaktewater zoeken we nadrukkelijk de samenwerking met agrarische bedrijven en hun sectororganisaties.

Ontwikkelingen en uitwerking in 2024 en verder

De in de inleiding genoemde prijsstijgingen hebben hun weerslag op de begroting en de uitgaven. Dit was in 2023 het geval en dit zet door in 2024. De prijzen voor energie lijken te dalen, al blijft de prijsontwikkeling onzeker. Naast het jaarlijks terugkerende beheer en onderhoud van onze installaties gaan we een aantal grotere projecten uit het meerjarig investeringsplan voorbereiden en een aantal projecten uitvoeren. Dit doen wij binnen de financiële mogelijkheden die wij hebben om de bedrijfscontinuïteit van onze installaties te garanderen. De belangrijkste maatregelen zijn opgenomen in het maatregeloverzicht.

Vanwege de vele nieuwe ontwikkelingen de komende jaren binnen de afvalwaterketen, die zijn opgenomen in de strategische visie (Nota Afvalwaterketen), bespreken we de nota in 2024 met het algemeen bestuur. Daarna werken we de nota verder uit en geven we invulling aan de verschillende opgaven. We maken een verdiepingsslag om te komen tot een concrete uitwerking. Te denken valt aan onderwerpen als de terugwinning van grondstoffen, het verminderen van emissies, het besparen van energie, het verhogen van de duurzaamheid, maar ook het verminderen van de kwetsbaarheid van onze installaties bij hogere (piek)aanvoeren als gevolg van klimaatverandering of door groei van het aanbod door verstedelijking binnen ons gebied. Voorbeelden daarvan zijn het Vijfde Dorp (de gebiedsontwikkeling in de gemeente Zuidplas) en de woningbouwopgave in de Oostflank van Rotterdam (30.000 nieuwe woningen tussen Prins Alexander en Zuidplein in het oosten van Rotterdam). De ruimtelijke ontwikkelingen binnen het gebied volgen we nauwgezet en we onderzoeken met onze ketenpartners de meest optimale manier om het afvalwater te verwerken. Daarmee zorgen we dat onze installaties gesteld staan voor het toekomstig aanbod van afvalwater en werken we aan nieuwe vormen van sanitatie.

Voor onze afvalwaterzuiveringsinstallaties staat 2024 in het teken van onderzoeken en het voorbereiden van de grotere onderhoud- en uitbreidingswerkzaamheden bij de zuiveringen en de transportleidingen:

- Na de inspectie en reparatie van de eerste slibgistingstank bij awzi Kralingseveer volgt de inspectie en reparatie van de tweede tank;
- Aanpassing en renovatie van de luchtbehandeling van awzi Kralingseveer;
- Voorbereiding van de renovatie van de ontvangwerken van awzi Kralingseveer en awzi Kortenoord;
- De komende jaren wordt de capaciteit van awzi Kortenoord vergroot en wordt een installatie voor verwijdering van medicijnresten gerealiseerd;
- Op basis van de zuiveringsstrategiestudie voor de Krimpenerwaard wordt bepaald hoe we omgaan met de zes bestaande zuiveringen in de Krimpenerwaard;
- Bij awzi De Groote Zaag onderzoeken we welke grotere aanpassingen en renovaties nodig zijn om de installatie de komende jaren aan de geldende te laten voldoen.

Daarnaast zijn we betrokken bij de renovaties van het rioolgemeal Willem Schürmannstraat in Rotterdam en rioolgemeal Oostgaarde in Capelle aan den IJssel.

In 2024 wordt de nieuwe Omgevingswet van kracht. De verwachting is dat dit beperkte gevolgen heeft voor de afvalwaterketen, maar de ISO-certificering vraagt nog wel dat we compliant zijn voor deze nieuwe wetgeving. Dat vergt nog de nodige aandacht. Verder is de Europese Commissie alle inspraakreacties op de conceptrichtlijn Stedelijk afvalwater aan het verwerken. Het is nog onduidelijk wanneer de nieuwe richtlijn wordt gepresenteerd. Vooruitlopend op de vaststelling van de richtlijn verkennen wij al wat nodig is op onze installaties om aan deze toekomstige strengere eisen te voldoen.

Financiën: wat gaat het kosten?

Netto kosten programma 3

Bedragen x € 1.000

	JR 2022	Begroting na wijziging 2023	PB2023 js 2024	Begroting 2024	Verschil Begroting - PB2023	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027
P3 Afvalwater zuiveren	46.020	47.993	44.033	50.001	5.968	50.025	51.195	51.848

Afrondingsverschillen zijn mogelijk

Financiële toelichting

De geraamde kosten van programma 3 stijgen met € 6 miljoen ten opzichte van de meerjarenraming 2024-2026, jaarschijf 2024. De directe (out-of-pocket) kosten stijgen met € 5 miljoen door:

Energie

Het totale energiebudget voor levering en netbeheer is begroot op € 3,2 miljoen voor de komende jaren. Dit is voor 2024 € 675.000 hoger dan in de meerjarenraming was opgenomen (2025 en verder; € 1,4 miljoen).

Slib

Door een hogere slibafvoer in 2024, in verband met onderhoud aan de slibgistingstoren, en hogere prijzen stijgen de uitgaven met € 700.000 in 2024 (2025 en verder; € 200.000).

Onderzoeksbudget

Binnen de afvalwaterketen spelen meerdere grote ontwikkelingen. Onder andere medicijnrestverwijdering, capaciteitsuitbreiding, studie naar de kleine zuiveringen in de Krimpenerwaard, de nieuwe Europese richtlijn voor stedelijk afvalwater. Voor deze ontwikkelingen zijn de komende jaren (vervolg) onderzoeken noodzakelijk. Het budget moet hiervoor structureel verhoogd worden met € 150.000.

Polymeren

Door prijsstijgingen en een hoger verbruik wordt het budget voor de polymeren structureel met € 650.000 naar boven bijgesteld. Voor 2025 en verder betreft de verhoging € 250.000.

Afvalwaterbehandeling derden (grensoverschrijdend afvalwater)

Door gestegen energieprijzen en inflatie zullen de uitgaven voor grensoverschrijdend afvalwater hoger zijn dan in de meerjarenraming is geraamd. Daarnaast is de verwachting dat het aantal vervuilingseenheden toeneemt door de verwachte toename vanuit bedrijven. Tegenover deze laatste toename staat ook een hogere belastingopbrengst vanuit de bedrijven. Het budget wordt met € 2 miljoen jaarlijks verhoogd.

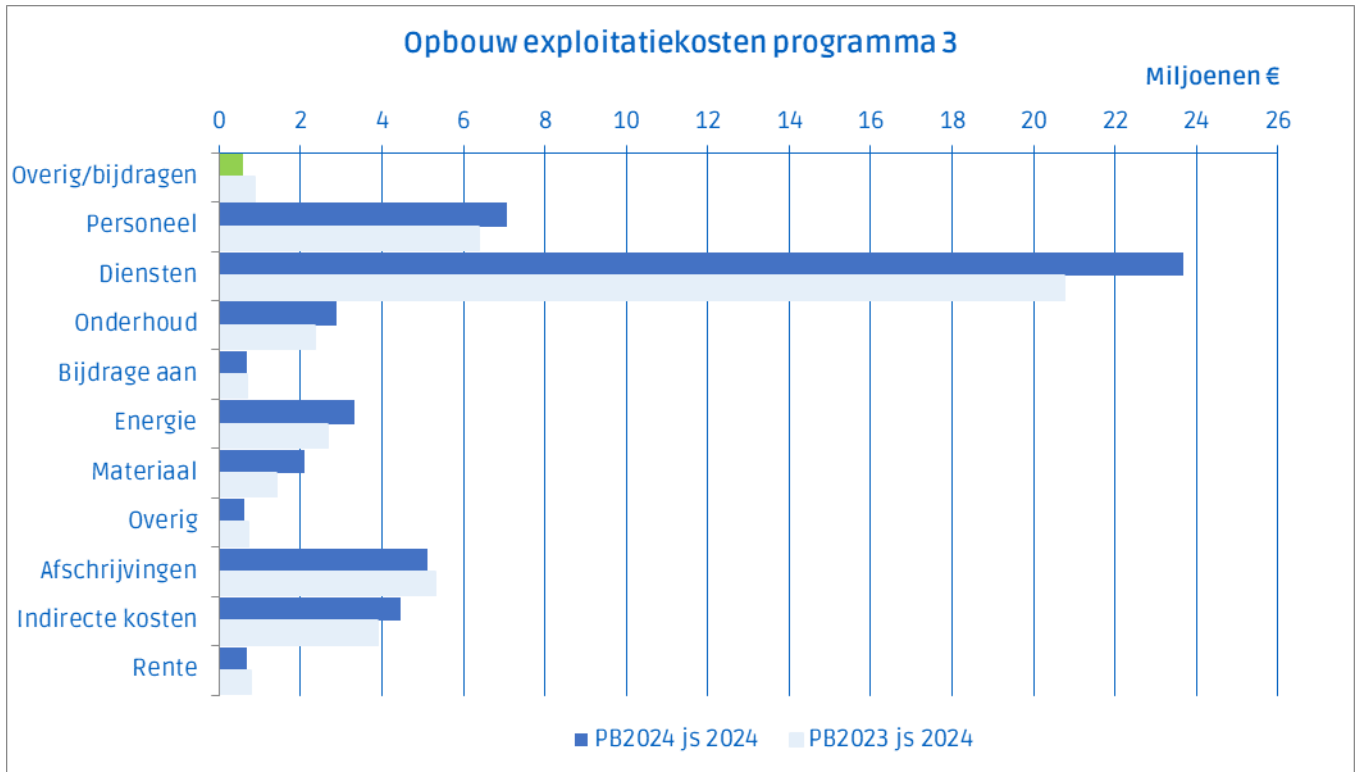
Onderhoud

Door enerzijds prijsstijgingen en anderzijds een grotere werkvoorraad door de ouder wordende installaties en uitbreiding van en wijzigingen in de installaties worden de onderhoudsbudgetten in de exploitatie naar boven bijgesteld met € 550.000.

Bijdrage covidbemonstering

Voor 2024 en 2025 vindt er nog een bijdrage plaats voor het uitvoeren van covidbemonsteringen. Dit betekent dat de begrote bijdragen neerwaarts zijn aangepast met € 275.000. Dit geldt eveneens voor de begrote kosten zodat betreffende mutatie budgetneutraal is.

De indirecte kosten stijgen met € 950.000. Deze kosten stijgen door hogere personeelskosten (€ 690.000), hogere doorberekende kosten vanuit de ondersteunende producten (€ 550.000), lagere kapitaallasten (€ 290.000).

Investeringsen

Bedragen x € 1.000

Programma 3 – Afvalwater zuiveren	Te voteren investeringsbedragen				
	Totaal	2024	2025	2026	2027
Renovatie awzi's	39.300	2.100	5.250	13.950	18.000
Renovatie transportstelsels	6.600	1.800	2.800	1.000	1.000
Bijdrageregelingen	400	100	100	100	100
Bijdragen aan gemeenten	3.915	1.415			2.500
Uitvoeren studies en efficiëntieplannen	4.225	275	1.325	1.125	1.125
	54.065	5.690	9.475	16.175	22.725

afrondingsverschillen zijn mogelijk

Toelichting investeringen

Renovatie awzi's

In 2024 start de aanpassing en renovatie van het ontvangwerk van Kralingseveer en ronden we de voorbereiding van aanpassing van het ontvangwerk Kortenoord af. Het project voor de bellenbeluchting Kortenoord wordt afgerond.

Renovatie en uitbreiding transportstelsels

Het aanvoerstelsel naar awzi Kortenoord wordt beoordeeld; op basis hiervan worden delen vervangen en worden waar nodig appendages zoals afsluiters en ontluchters vervangen.

Bijdrageregelingen

Op dit moment zijn er geen algemene bijdrageregelingen meer van kracht. Wel bekijken we in specifieke situaties of bepaalde maatregelen kunnen bijdragen aan het efficiënt transporteren en zuiveren van afvalwater. Hiervoor bepalen we per situatie of en welke bijdrage we verlenen.

Bijdragen aan gemeenten

We dragen bij aan de renovatie van gemeentelijke rioolgemalen. Voor 2024 zijn bijdragen voorzien in de lopende renovatieprojecten van rioolgemaal Willem Schürmannstraat in Rotterdam en gemaal Oostgaarde in Capelle aan den IJssel.

Uitvoering studies en efficiëntieplannen (HHSK energieneutraal in 2025 en 2030)

Deze investeringen zijn in de meerjarenbegroting opgenomen voor maatregelen die het hoogheemraadschap in 2030 energieneutraal maken. Momenteel wordt onderzocht of het mogelijk is om dit te versnellen en daarmee al in 2029 energieneutraal te zijn. In 2024 worden gestart met de plaatsing van zonnepanelen bij de afvalwaterzuiveringsinstallaties Bergambacht, Berkenwoude en Stolwijk. Na realisatie zal de totale jaarlijkse energieproductie van het hoogheemraadschap uit zon stijgen naar circa 4 miljoen kWh.

Uitgavenpatroon 2024

De uitgavenpatronen voor programma 3 vindt u in [paragraaf 5.5.5](#).

3.4 Programma 4: Veilige wegen

Algemeen: veilige wegen in goede staat

Het hoogheemraadschap draagt bij aan betrouwbare wegen in het landelijk gebied van de Krimpenerwaard. Dit doen wij samen met onze partners op een kostenefficiënte en duurzame manier. We werken vooral aan de verkeersveiligheid en zorgen ervoor dat de rijbaan en de berm goed onderhouden zijn. Daarbij letten we ook op de belangen van de omgeving.

Ontwikkelingen en uitwerking in 2024 en verder

We gaan door met de programmatische aanpak van onderhouds- en reconstructiemaatregelen. De planning van de maatregelen is afgestemd op de opgaven voor natuurontwikkeling en waterveiligheid in het gebied. In 2024 worden de Tiendweg Krimpen in Krimpen aan de Lek en de voetgangersbrug Bovenkerkseweg Zuid te Stolwijk opgeleverd.

Ook worden opnieuw verkeersveiligheidsmaatregelen uitgevoerd, zoals de aanpak van kruisingen, aanleg van verkeer remmende maatregelen en het verbreden van fietspaden. Met deze maatregelen draagt het hoogheemraadschap bij aan de doelstellingen van het Strategisch Plan Verkeersveiligheid 2030 (SPV 2030).

Om de hiervoor aangegeven opgaven uit te kunnen voeren, wordt gezocht naar extra financiële middelen. Hiervoor zijn bij het Rijk en provincie verschillende subsidieregelingen beschikbaar. Wij zetten ons in om subsidies aan te vragen en te verkrijgen.

Maatschappelijke opgaven en regionale gebiedsontwikkelingen verhogen de druk op het landelijk gebied. Met de gemeente Krimpenerwaard blijven we in overleg om de consequenties van diverse woningbouwontwikkelingen in beeld te brengen.

We breiden het ecologisch maaibeheer van wegbermen steeds verder uit. Een deel van ons materieel is aangepast om maaisel beter af te kunnen voeren waar dat nodig en mogelijk is. De komende jaren wordt dit materieel ingezet en op basis van de ervaringen aangepast om het maaibeheer verder te optimaliseren.

De invoering van de Omgevingswet heeft gevolgen voor de wegentaak. De belangrijkste verandering is de verantwoordelijkheid om de geluidsbelasting van wegen te monitoren en zo nodig maatregelen te nemen. Hiervoor werken we nauw samen met de omgevingsdienst Midden-Holland (ODMH).

Op basis van eerdere inspanningen borgen we het proces om wijzigingen aan de wegen zo snel als mogelijk te verwerken in de basisbestanden die geschikt moeten zijn voor algemeen gebruik (via onder andere navigatiesystemen).

Financiën: Wat gaat het kosten?

Netto kosten programma 4

Bedragen x € 1.000

	JR 2022	Begroting na wijziging 2023	PB2023 js 2024	Begroting 2024	Vershil Begroting - PB2023	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027
P4 Veilige Wegen	4.820	5.297	5.509	5.929	421	5.965	6.219	6.511

Afrondingsverschillen zijn mogelijk

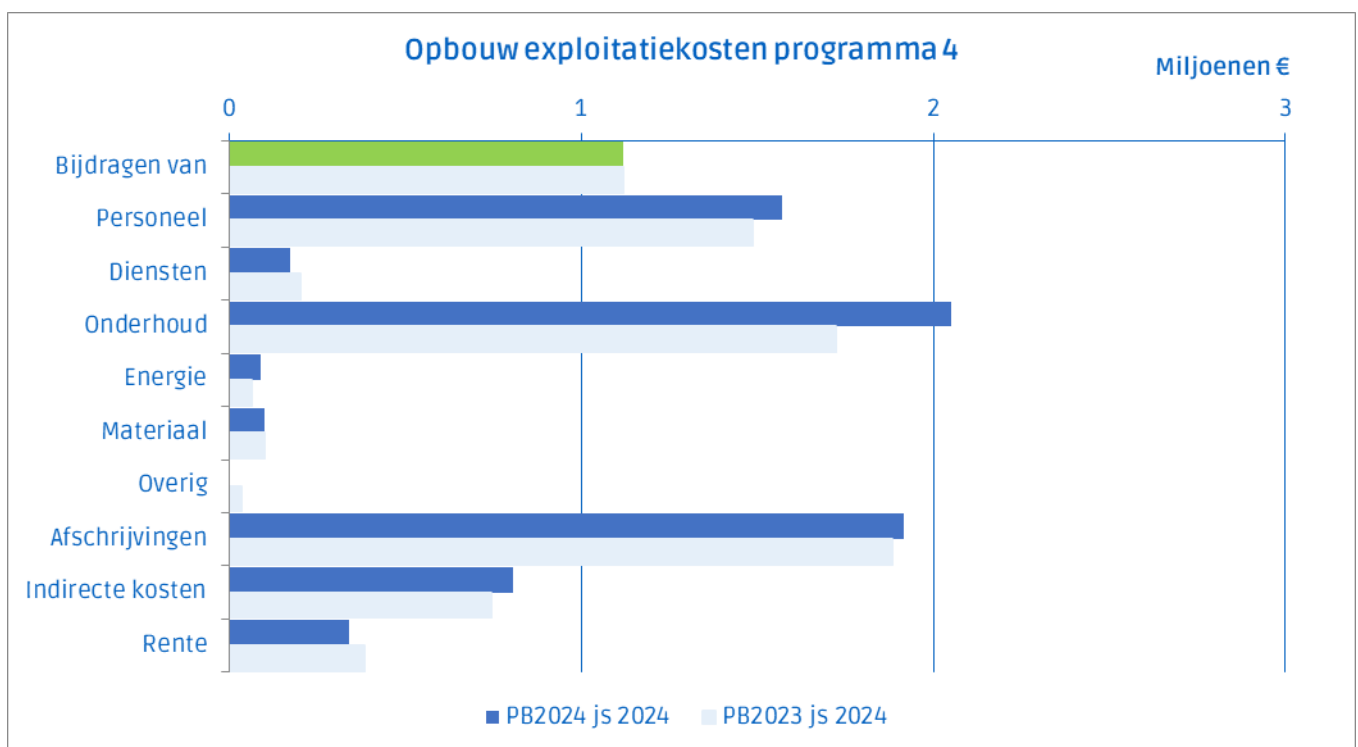
Financiële toelichting

De geraamde kosten van programma 4 stijgen met € 421.000 ten opzichte van de meerjarenraming 2024-2026, jaarschijf 2024. De directe (out-of-pocket) kosten stijgen met € 290.000.

Onderhoud

Voor het onderhoud wegen is voor 2024 een stijging van € 260.000 ingecalculeerd. Hiervan is € 110.000 als gevolg van kostenstijging en inflatiecorrectie opgevoerd. De resterende € 150.000 is een eenmalige uitgave en betreft het levensduur verlengend onderhoud aan de IJsseldijk in de Krimpenerwaard en kan niet worden uitgesteld. Voor de onderhoudskosten kunstwerken is voor 2024 en verdere jaren een indexatie toegepast van 10% naar aanleiding van de gestegen marktprijzen (€ 30.000).

De indirecte kosten stijgen met € 130.000. Dit wordt veroorzaakt door een stijging van de doorberekende personeelskosten (€ 81.000), doorberekende kosten vanuit het ondersteunende programma (€ 60.000) en een vermindering door lagere kapitaallasten en afschrijvingen (€ 11.000).

Investeringsen

Bedragen x € 1.000

Programma 4 - Veilige wegen	Te voteren investeringsbedragen				
	Totaal	2024	2025	2026	2027
Reconstructie polderwegen	9.907	1.114	1.834	3.410	3.348
Vervanging wegbruggen	2.200	100	700	1.400	
Duurzaam veilig	1.200		1.200		
Materieel HHSK	1.220	350	300	200	370
	14.527	1.564	4.034	5.010	3.718

afrondingsverschillen zijn mogelijk

Toelichting investeringen

Reconstructie polderwegen

Jaarlijks reconstrueren we gemiddeld 3 kilometer aan polderwegen waarvan de technische staat niet meer voldoet. In 2024 betreft dit de Tiendweg Krimpen (tussen Krimpen aan den IJssel en Krimpen aan de Lek met een lengte van ca. 2,5 km). In de verenigde vergadering op 4 oktober jl. is besloten om € 1.550.000 voor dit project te voteren.

Vervanging wegbruggen

De komende jaren zullen jaarlijks één of meerdere wegbruggen vervangen moeten worden omdat de technische staat niet meer voldoet. In 2024 betreft dit de voetgangersbrug Bovenkerkseweg Zuid te Stolwijk.

Veilige wegen in goede staat (Duurzaam veilig)

Door onze wegen zo veel als mogelijk in te richten volgens de richtlijnen voor verkeersveiligheid willen we de kans op ongevallen en slachtoffers verminderen.

Dit betreft bijvoorbeeld het verbeteren van de verkeersveiligheid op kruisingen en het aanbrengen van kantmarkering op fietspaden. Het verbreden van wegen conform de richtlijnen is niet altijd mogelijk en zinvol. Waar wel kansen zijn proberen we die te benutten.

Materieel wegen en biodiversiteit

Jaarlijks vervangen we waar nodig het materieel voor wegenonderhoud en gladheidsbestrijding. De komende jaren wordt dit materieel ingezet en op basis van de ervaringen aangepast om het maaibeheer verder te optimaliseren.

Uitgavepatroon 2024

De uitgavepatronen voor programma 4 vindt u in [paragraaf 5.5.5](#).

3.5 Programma 5: Omgeving en organisatie

Algemeen: bereikbaar, servicegericht en duidelijk

Het hoogheemraadschap is bereikbaar, servicegericht en duidelijk. Dat doen we samen met de omgeving. We zetten communicatie in om de verbinding te leggen, om samen oplossingen te vinden en om draagvlak te creëren. Dit maakt het hoogheemraadschap zichtbaar en herkenbaar als waterbeheerder.

We willen bestuurlijk en ambtelijk goed in gesprek zijn met onze omgeving. Daarvoor willen we het waterbewustzijn, de interesse voor het waterbeheer en de zichtbaarheid en herkenbaarheid van het hoogheemraadschap vergroten. We staan daarbij open voor initiatieven van derden en maken ruimte voor participatie.

Ontwikkelingen en uitwerking in 2024 en verder

Vergroten van waterbewustzijn en versterken van participatie

In onze communicatiestrategie zetten we in op het vergroten van een waterbewuste en wateractieve omgeving waardoor de bewoners en ondernemers ons waterschapswerk herkennen als essentieel en ervaren als meerwaarde voor de omgeving. Zij weten dat zij ook zelf actief kunnen en moeten bijdragen.

We werken samen met de Unie en de andere waterschappen aan gezamenlijke campagnes voor het stimuleren van het waterbewustzijn. We borduren hierbij voort op de ingezette koers van onze jubileumviering.

Op basis van onderzoeken meten we hoe waterbewust en wateractief onze omgeving is. We bouwen hierbij door op de resultaten van de reeds uitgevoerde onderzoeken. De uitkomsten van deze onderzoeken geven ons input voor een verdere aanscherping van de communicatiestrategie. Daarnaast meten we het bereik en de interactie van onze berichten op onze social media kanalen. Op deze manier krijgen we inzicht in welke berichten het beste scoren op welke kanalen.

Onze communicatieaanpak richt zich op de volgende aspecten:

- Wij zorgen ervoor dat de bewoners en bedrijven weten van de wateropgaven, het belang daarvan kent voor de toekomst en weet hoe wij daaraan werken als experts;
- Wij zorgen ervoor dat de bewoners en bedrijven op de hoogte zijn van veranderingen in het klimaat en de gevolgen ervan;
- Wij zorgen ervoor dat de bewoners en bedrijven inzien dat zij ook zelf actief kunnen en moeten bijdragen in het kader van de veranderingen in het klimaat en de gevolgen ervan;
- Wij zorgen ervoor dat de omgeving zich op het gebied van waterbeheer uitgedaagd voelt om met ons mee te denken, te werken en initiatief te tonen.

Onze aanpak voor de participatie volgt uit de vastgestelde nota participatie. We lichten ten minste één traject per jaar toe voor de verenigde vergadering.

Op het gebied van de educatie richten we ons op alle typen onderwijs, met de focus op het mbo en hbo. Het mbo is onder meer interessant als doelgroep gezien de diverse 'groene' en 'blauwe' opleidingen. We werken al incidenteel samen met diverse mbo-scholen en hbo-opleidingen. In het kader van het jubileumjaar hebben we de samenwerking met de Hogeschool Rotterdam versterkt met name op de opleidingen Watermanagement en Civiele Techniek.

Digitale ontwikkeling

In 2024 start de eerste fase van het programma Digitale Transformatie. In de eerste fase zal een verzameling van inspanningen uit het programmaplan worden uitgevoerd door het programmateam. Deze inspanningen zullen direct bijdragen aan de doelen uit het programmaplan om uiteindelijk onze ambitie te realiseren rondom het zijn van een data gedreven waterschap. Deze inspanningen laten zich onderverdelen in de categorieën mens, proces en techniek.

De wensen en ontwikkelingen die voortkomen uit het programma Digitale Transformatie worden afgestemd met onze I&A-organisatie. Dit om ervoor te zorgen dat het hoogheemraadschap in staat blijft door te groeien naar het gewenste niveau van de BIO (Baseline Informatiebeveiliging Overheid).

Rondom het datagedreven werken zal de vraag voor het oplossen van datavraagstukken verder toenemen. Momenteel hebben we hiervoor een data-engineer en een data-scientist in dienst. Om aan de toenemende vraag te kunnen voldoen zal het team datalab uitgebreid worden met een data-analist. Verder faciliteren we de organisatie in het betrekken van data in hun processen door het aanbieden van trainingen in de applicatie Power BI (ten behoeve van visualisatie en analyse van data, waaronder onze financiële data).

We werken verder aan de implementatie van diverse wetten die betrekking hebben op onze informatievoorziening, waaronder de wet open overheid (Woo) en de Wet elektronische publicaties (Wep). Het hoogheemraadschap van Rijnland zal de aanbesteding van het e-depot opstarten in samenwerking ons hoogheemraadschap. Samenwerking en afstemming is in dit kader van belang omdat Schieland en de Krimpenerwaard over enkele jaren op hetzelfde e-depot zal aansluiten als het hoogheemraadschap van Rijnland.

In 2024 gaan we het gevalideerde proces van digitaal schouwen implementeren in het bestaande proces. In 2023 hebben we een algoritme getest en doorontwikkeld in de eerste ronde voor de Schouw dagelijks onderhoud. Dit algoritme kan schouwen op basis van lucht- of satellietfoto's op de begroeiing in sloten. Na deze test in 2023 kan het in 2024 in productie worden genomen. Inzet van dit algoritme werkt nauwkeurigheid, dienstverlening en efficiëntie in de hand. Het toenemende gebruik van data en algoritmes gaan gepaard met toenemende risico's op het gebied van ethiek, privacy en gegevensbeveiliging. Juist om die reden zal in 2024 een algoritmeregister gepubliceerd worden. In samenwerking met het hoogheemraadschap van Rijnland zal een 'moreel beraad' ingesteld worden dat onder andere adviseert over de ethische kant van nieuwe digitaliseringsvraagstukken.

Omgevingswet

Zoals in de bestuursrapportage aangegeven zal het interdisciplinaire programmteam Implementatie Omgevingswet het eerste kwartaal van 2024 nog operationeel zijn. Hoewel we ons samen met onze ketenpartners zo goed mogelijk voorbereiden op de Omgevingswet, is de verwachting dat in 2024 nog de nodige aanpassingen moeten worden verricht in de systemen. We verwachten ook extra werk voor medewerkers doordat mensen niet weten hoe ze aanvragen moeten indienen en hier vragen over komen.

Vergunningverlening, toezicht en handhaving

Het jaar 2024 staat bij vergunningverlening, toezicht en handhaving vooral in het teken van het leren werken met de nieuwe Omgevingswet. We hebben ons met veel inzet voorbereid voor 2024, door het aanpassen van processen, werkafspraken en sjablonen en te zorgen voor een goede kennis van de nieuwe regelgeving. Ondanks deze voorbereiding zullen er ongetwijfeld in het begin zaken meer tijd en aandacht vergen. We doen er alles aan om onze omgeving hier zo min mogelijk overlast van te laten ondervinden.

De Nota Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving vormt het beleidskader. Voor eind 2024 wordt een uitvoeringsplan opgesteld en dit is bepalend voor onze inzet in 2024. Daarbinnen is het voornemen voor 2024 om met behulp van data-analyse ons werk meer informatie-gestuurd te doen.

De Omgevingswet gaat zorgen voor meer te verlenen vergunningen. Dit wordt sowieso veroorzaakt door een verschuiving van projectplannen naar vergunning eigen dienst en de uitbreiding van beleidsregels. Ten slotte vermoeden we dat we door de éénloketsystematiek nu vergunningaanvragen binnenkrijgen die we anders niet ontvingen door onwetendheid dat een aanvraag bij ons ook nodig was.

Daarnaast zien we dat vanuit de bouwopgave er meer en grotere woningbouwprojecten zijn die vragen om goede begeleiding van vergunningen, toezicht en handhaving. Naast onze advieswerkzaamheden voor kleinere ruimtelijke zaken, zit de betrokkenheid van het team vergunningen bij vooroverleggen met name op de meer ingewikkeldere projecten. De snelheid waarmee ruimtelijke ontwikkelingen richting de uitvoering worden gebracht, heeft daarnaast grote invloed op de aantallen te behandelen vergunningaanvragen op een bepaald moment.

We zien dat meer kennis wordt gevraagd ten aanzien van waterkwantiteit (grondwater) en kwaliteit (oppervlaktewater). Daarom zullen we verder inzetten op kennisontwikkeling van de betrokken medewerkers. In toenemende mate wordt het belang van registratie van het onttrekken van grondwater onderkend. Een zorgvuldige registratie is belangrijk vanwege onze eigen grondwaterbeheertaak alsook de samenwerkingsafspraken met overheden in de regio. Dit betekent dat we de aanvragen van vergunningen en meldingen van grondwateronttrekkingen aanleveren aan het landelijk grondwaterregister. De data wordt gebruikt om in meer detail inzicht te verkrijgen in de werking het watersysteem. In 2024 zetten we in op het verder digitaliseren van deze registratie en het opschonen van de database.

Om de ambities voor de emissieloze kas te halen, is meer menskracht nodig om vaker en directer mensen te kunnen inzetten. Deze inzet is benodigd naast de optimalisatie van de data-analyse voor de glastuinbouw door de data-analist. Voor de extra inzet van mensen in het veld wordt de formatie voor het project Emissieloze kas met 1 fte vanuit handhaving uitgebreid.

Naast de implementatie van de Omgevingswet is ook het gaan werken met 2 nieuwe informatiesystemen, waarin databeter toegankelijk worden en dus sneller en beter inzicht kan worden verkregen een belangrijke ontwikkeling in 2024 binnen de afdeling Publiekszaken.

Gebiedsgericht werken

In 2023 was een van de focuspunten van het hoogheemraadschap om het interne proces rond gebiedsgericht werken beter in te bedden in de organisatie. Dit met als doel om als organisatie beter gesteld te staan voor integrale ontwikkelingen zoals het NPLG, het principe van waterbodemsturend en de grote woningbouwopgave en hier proactief op in te kunnen spelen. In 2023 hebben we hier al mooie stappen in gezet en in 2024 willen we dit verder uitbouwen, evalueren en bijsturen waar nodig. We gaan in 2024 kort-cyclischer de benodigde inzet op grotere, impactvolle dossiers monitoren en als organisatie afstemmen. De kernvraag is daarbij telkens: Wat komt er op ons af en hoe zetten we de beschikbare capaciteit het meest nuttig in? En hoe zijn we niet te laat?

Daarnaast hebben we in 2023 bedacht hoe we extern nog beter het gesprek aan kunnen gaan. Kenmerkend voor de aanpak van de nationale en regionale opgaven is de integrale benadering, de betrokkenheid van vele partijen en de gerichtheid op de langere termijn. Omdat de oplossingen ook klimaat adaptief en toekomstbestendig moeten zijn, is het zaak voor HHSK om de waterbelangen goed en vroegtijdig in te brengen in de ruimtelijke processen. Dit vraagt een integrale en toekomstgerichte blik van onze organisatie. In het waterbeheerprogramma hebben we daarom opgenomen per deelgebied, watergebiedsvisies op te stellen. Om adequaat en proactief te acteren bij de ruimtelijke processen is er ook behoefte aan een dergelijke uitwerking per deelgebied. De watergebiedsvisies beschrijven onze visie op het water en de inrichting van ons beheersgebied en de ontwikkeling daarvan. Hiermee hebben we vanuit het hoogheemraadschap een integraal kompas en concrete koers bij de ruimtelijke ontwikkelingen waar we bij zijn betrokken.

In 2023 is over de leidende principes van deze watergebiedsvisies met de verenigde vergadering gesproken. Deze principes vormen het uitgangspunt voor de nog nader uit te werken watergebiedsvisies die we nader met het bestuur gaan vormgeven en uitdragen in 2024.

De planvorming van het Vijfde Dorp (de gebiedsontwikkeling in de gemeente Zuidplas) is volop in voorbereiding. Het hoogheemraadschap is zeer actief betrokken bij de advisering aan de voorkant van de ruimtelijke ordeningsprocessen (RO) die elkaar in zeer rap tempo opvolgen. De ambitie voor deze ontwikkeling is hoog met water en bodem als leidende principes voor de planinrichting. Samen met de gemeente, de provincie en andere partners zet het hoogheemraadschap in op een optimaal klimaatadaptief dorp, met een klimaatbestendige inrichting van de openbare ruimte, met ruimte voor het water, een duurzaam, robuust en klimaatadaptief watersysteem. In 2023 heeft HHSK proactief meegedacht en geadviseerd op het m.e.r.-proces, het voorkeursalternatief (VKA), het voorlopig ontwerp en concept bestemmingsplan, de Nota van Uitgangspunten en het waterstructuurplan. Komend jaar ligt de focus op het waterhuishoudingsplan, het definitieve ontwerp bestemmingsplan en vergunningverlening (afhankelijk van de snelheid van procedures en besluitvorming).

De ligging van het plangebied in de laaggelegen Zuidplaspolder maakt dat er extra aandacht én aanvullende fondsen nodig zijn om de gezamenlijke ambitie te realiseren. Door ondertekening van de samenwerkingsovereenkomst in 2023, hebben de gemeente, de provincie en het waterschap zich geëngaat om dit spoor komend jaar verder uit te werken en gezamenlijk op te trekken richting Rijk en Europa om aanvullende kennis- en financieringsbronnen aan te boren.

Financiën: wat gaat het kosten?

Netto kosten programma 5

Bedragen x € 1.000

		JR 2022	Begroting na wijziging 2023	PB2023 js 2024	Begroting 2024	Verschil Begroting - PB2023	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027
P5	Omgeving & Organisatie	15.997	16.037	16.998	19.167	2.169	18.921	19.645	20.200

Afrondingsverschillen zijn mogelijk

Financiële toelichting

De geraamde kosten van programma 5 stijgen met € 2.169.000 ten opzichte van de meerjarenraming 2024 - 2026, jaarschijf 2024. De directe (out-of pocket) kosten vermeerderen met € 194.200.

Stijging kosten

Verhoging contributie Unie van Waterschappen

Doordat de kosten bij samenwerkingspartners toenemen, stijgen de kosten van de jaarlijkse contributies die wij betalen. Voor de jaarschijf 2024 bedraagt deze stijging € 68.000.

Onderhoud

Voor onderhoud terreinen is extra budget opgenomen. Op onderhoud binnen de watersystemen en vaarwegen terreinen is al langer een tekort en voor een ontruiming van een perceel is rekening gehouden met een financiële tegenvaller. Daarnaast is er extra budget nodig voor groot onderhoud aan de huurwoningen en dienen de schuren bij de Haastrechtse molen gerenoveerd te worden. De kosten hiervoor bedragen € 160.000.

Voor correctief onderhoud Schouw dagelijks onderhoud en bijzonder onderhoud is een budget van € 45.000 begroot. Voorgaande jaren werden deze activiteiten wel uitgevoerd, maar stond er geen budget tegenover. Voor technische artikelen voor toezicht en handhaving is een budget van € 40.000 begroot voor mobiele peilstokken.

Met betrekking tot de technische controle en testdiensten is geconstateerd dat het jaarlijks budget structureel te hoog stond opgenomen. Derhalve is dit budget verlaagd met € 60.000.

Vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH-zaaksysteem)

Voor het implementeren van het nieuwe VTH-zaaksysteem is een eenmalig budget € 90.000 uitgetrokken om de kosten van een implementatiemanager te kunnen dekken.

Wijzigingen opbrengsten

Erfpacht

Na besluitvorming in de verenigde vergadering is de erfpachtcompensatieregeling in uitvoering. Als gevolg van de uitvoering van de regeling zullen de opbrengsten uit erfpacht naar verwachting in 2024 en de komende jaren dalen met € 250.000 per jaar. De verwachte opbrengsten voor het jaar 2024 komt daarmee uit op € 100.000.

Leges

Legesopbrengsten zijn altijd onzeker. Deze hangen namelijk direct samen met ingediende aanvragen voor vergunningen. We zullen in 2024 naar verwachting meer omgevingsvergunningen afgeven. Dit zal dan resulteren in extra opbrengsten uit leges met € 100.000. Dit bedrag is gebaseerd op ervaringscijfers. Indien deze extra aanvragen inderdaad en ook in een piek worden ingediend, is er inhuur van medewerkers noodzakelijk om dit extra werk te kunnen verrichten. Hier is de normale bezetting niet op ingericht. Dit willen we bekostigen uit deze extra opbrengst uit leges.

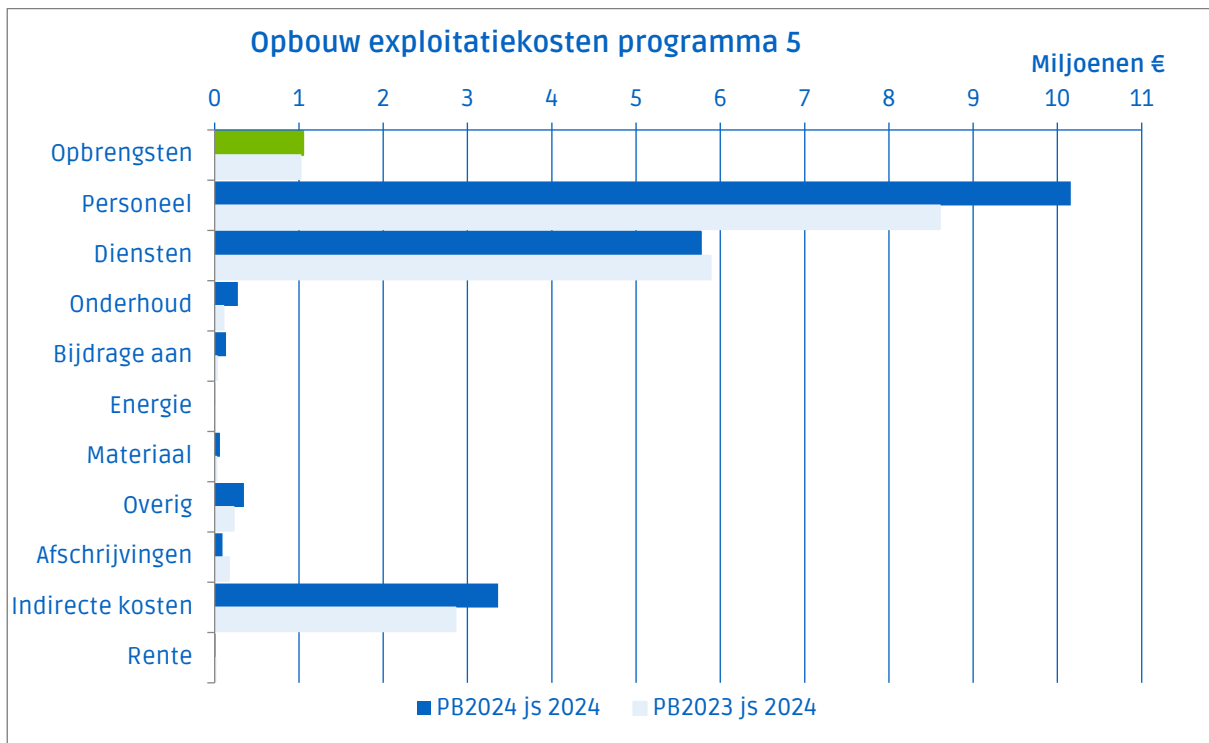
Eigendommenbeheer

De verwachte opbrengst door de verkoop van een aantal eigendommen is in 2023 naar beneden aangepast. Een gedeelte van de geplande verkopen 2023 is verschoven naar 2024 en de verwachting is in 2024 een meeropbrengst te realiseren van € 200.000.

RBG

De verdeelsleutel is berekend over de begrote lasten van de invordering van de Regionale Belasting Groep min de begrote opbrengsten. Voor 2024 en 2025 is de WOZ-bijdrage nog verlaagd. Dit zorgt voor een overall positief effect van € 191.000.

De indirecte kosten stijgen met € 1.975.000. Dit wordt veroorzaakt door een stijging van de doorberekende personeelskosten € 1.550.000 en een stijging van de ondersteunende beheerproducten € 505.000. Tot slot is er een verlaging van de kapitaallasten, wat neerkomt op € 80.000.

Toelichting investeringen

De komende jaren hebben we geen investeringsplannen voor programma 5. Dit komt doordat de verkiezingen zijn afgerond. De kosten voor de verkiezingen 2027 gaan we vanuit de exploitatie bekostigen vanwege wijzigingen in de verslagleggingsvoorschriften.

Uitgevepatroon 2024

De uitgavepatronen voor programma 5 vindt u in [paragraaf 5.5.5](#).

3.6 Overkoepelende thema's

In deze paragraaf komen thema's terug die gevolgen hebben voor de hele organisatie of die in meerdere programma's terugkomen. We lichten hier de thema's toe, terwijl het budget in de programma's wordt genoemd.

Duurzaamheid

Met het thema Duurzaamheid richten we ons op de veranderopgave van de gehele organisatie om duurzaamheid integraal onderdeel van alle processen en activiteiten te maken. Het gaat hierbij met name om de onderwerpen energie, broeikasgasemissies, circulariteit en biodiversiteit. Om onze ambities te halen, moeten we in al onze processen en keuzes duurzame afwegingen maken. Bijvoorbeeld bij opdrachtgeverschap en wanneer we zaken ontwerpen of inkopen.

Energie

Op het gebied van energie blijft de aandacht onverminderd uitgaan naar energiebesparing en het zelf opwekken van duurzame energie. Een grote besparing wordt de ingebruikname van de nieuwe manier van beluchten op de awzi Kortenoord. Nieuw is de energiebesparingsplicht vanuit de Rijksoverheid; in 2024 wordt voor programma's 1 t/m 5 samen een routekaart met erkende maatregelen opgesteld, afgerond en gestart met uitvoering van enkele maatregelen. Zonnepanelen worden geplaatst op het terrein van de awzi's Berkenwoude, Stolwijk, Bergambacht, op het dak van het hoofdkantoor aan de Maasboulevard, op het dak van steunpunt Zuidbroek en op de daken bij gemaal De Kooi. Voor De Kooi zullen volledig circulaire zonnepanelen gebruikt worden. De strategie Energieneutraal waterschap 2025-2030 wordt opgeleverd. Momenteel wordt onderzocht of het mogelijk is om dit te versnellen en daarmee al in 2029 energieneutraal te zijn.

Broeikasgasemissies

In 2024 wordt de gehele voetafdruk van de organisatie in beeld gebracht. Daarmee kunnen de reductiemaatregelen worden aangevuld en aangescherpt. Ondertussen werken we aan het verder reduceren van de CO₂-uitstoot van de organisatie. En leveren we een bijdrage aan de reductie van de uitstoot van broeikasgassen in de keten van aannemers en leveranciers door dit steeds vaker mee te wegen bij het inkopen en aanbesteden. De mogelijkheden voor het terugdringen van de uitstoot van lachgas door onze installaties worden verder onderzocht. Onder meer door met de processturing te experimenteren en te onderzoeken wat de effecten hiervan zijn op de uitstoot van lachgas. Ook onderzoeken we hoe de uitstoot van methaan uit de slibinstallaties kan worden verminderd. Dit wordt meegenomen bij het optimaliseren van de gehele slibketen.

Circulariteit

Voor circulariteit ligt de nadruk op het verminderen van de milieu-impact van inkomende grondstoffen en het zo hoogwaardig mogelijk inzetten van vrijkomende grondstoffen (reststromen). Dit speelt een rol bij opdrachtgeverschap, ontwerpen, bouwen en slopen, maar ook bij beheer en onderhoud. We stellen circulaire uitgangspunten op waarmee circulariteit beter ingebed kan worden in onze processen. Circulair uitvragen bij aanbestedingen wordt doorgevoerd en ervaringen op dit gebied worden gedeeld met de organisatie. Door deel te nemen aan landelijke netwerken blijven we op de hoogte van de ontwikkelingen op het gebied van circulariteit. Waar mogelijk benutten we kansen voor grondstoffenterugwinning uit onze reststromen en nemen we deel aan circulaire initiatieven.

Biodiversiteit

Op het gebied van biodiversiteit zetten we in op een beleid voor een ecologisch gezond en veerkrachtig blauwgroen netwerk van waterkeringen, wegbermen, watergangen en eigen terreinen. Vanuit deze WBP-ambitie worden de beheerafdelingen al gestimuleerd en voorzien van deskundig advies om bij de realisatie van projecten en bij de uitvoering van het beheer en onderhoud de biodiversiteit te behouden en te versterken. Zo worden stappen gezet in het uitbreiden van ecologisch beheer en onderhoud. In 2024 wordt het biodiversiteitsbeleid vastgesteld. Hiermee leggen we onze beleidsdoelen vast evenals de uitgangspunten waarbinnen we als organisatie willen werken. Ook wordt ingezet op het vergroten van groenbewustzijn door opleiding van personeel en het vaststellen van iconsoorten als communicatiemiddel.

Klimaatadaptatie en ruimte

De gevolgen van de klimaatverandering worden steeds meer voelbaar en zichtbaar. De gemiddelde temperatuur stijgt. Het regent harder en vaak langer. Daartegenover blijft het vaker voor langere periodes droog. De zeespiegel stijgt en daarnaast hebben we te maken met een langzaam dalende bodem.

In de afgelopen jaren zijn grote stappen gezet om de organisatie en onze stakeholders bewuster en beter rekening te laten houden met deze klimaatveranderingen. Er zijn watergebiedsvisionen, er is een ambtelijke organisatie die zich richt op gebiedsgericht werken waarbij klimaatadaptatie een duidelijk onderdeel is van de visies en er staat een solide subsidieregeling Klimaat en Ruimte voor particulieren. Vanuit het programma zetten we onze advisering en samenwerking ook in 2024 voort bij onze partners aangaande klimaatbestendige inrichting, zoals meer informatieverstrekking over afkoppelen.

3.7 Ondersteunende producten

De kosten van ondersteunende producten worden doorbelast naar de primaire producten (programma 1- 5) die betrekking hebben op watersystembeheer, zuiveringsbeheer en wegenbeheer.

Financiën: wat gaat het kosten?

Bedragen x € 1.000

		JR 2022	Begroting na wijziging 2023	PB2023 js 2024	Begroting 2024	Verschil Begroting - PB2023	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027
OP	Ondersteunende producten	18.964	23.550	22.973	26.657	3.684	26.596	27.215	27.399

Afrondingsverschillen zijn mogelijk

Financiële toelichting

De geraamde lasten van de ondersteunende producten zijn circa € 3.684.000 gestegen ten opzichte van de meerjarenraming 2024-2026. De directe kosten vermeederen met circa € 1.571.000.

Personeel en organisatie

Voor personeelsbeleid en -beheer is het budget verhoogd met € 158.000 in verband met hogere kosten welke veroorzaakt worden door het nieuwe e-HRM systeem welke per 1 januari 2025 live zal gaan, het functiewaarderingstraject wat organisatie breed één keer per twee jaar wordt gehouden en algemene organisatiegroei en verloop. Dit laatste leidt ertoe dat meer vacatures ingevuld moeten worden en we vaker gebruik moeten maken van externe bureaus voor wervingstrajecten.

Het budget voor organisatiebeleid- en ontwikkeling is verlaagd met € 100.000. Verder is het verzekeringsbudget aangepast op de verhoging van de kosten voor de premies met € 75.000. Het verzekeringsbudget is de afgelopen jaren niet meegenomen in de indexering. Daarnaast zijn de verzekeringsbudgetten gecentraliseerd. Deze verschuiving betreft € 340.000.

Op inkoop is er een kostenstijging voor de licenties van een inkoopstelsel voor een van onze grote raamcontracten en voor de gezamenlijke inkoopadvies- en werkzaamheden voor de waterschappen voor dit contract. De kostenstijging hiervoor betreft € 15.000.

De kosten van ons financieel systeem zijn gestegen. Daarnaast is door de organisatiegroei het aantal licenties toegenomen. Dit leidt tot een stijging van € 86.000.

Verder zijn naar aanleiding van het indexeren de kosten voor facilitaire diensten en huisvesting circa € 65.000 gestegen.

Samenwerkingen

De verhoging van de kosten van de samenwerkingsovereenkomst voor de financiële administratie geeft ook extra opbrengsten vanuit de hoogheemraadschappen van Rijnland en Delfland. De extra kosten voor het financiële softwarepakket en de formatie-uitbreiding zorgt voor een verhogende dekking van € 397.000 vanuit de andere hoogheemraadschappen.

In de bestuursrapportage 2023 hebben we gemeld dat de I&A-samenwerking meer gaat kosten in de aankomende jaren. De stijging is het gevolg van het aanschaffen van nieuwe applicaties en licenties, beveiligings- en privacymaatregelen, indexatie van contracten en correcties m.b.t. personele lasten. Ook gaat de I&A-organisatie softwarekosten (abonnementen) niet meer als krediet verwerken, waardoor er een verschuiving plaatsvindt vanuit investeringen naar exploitatiekosten. Voor 2024 betreft de totale verhoging op I&A-kosten € 800.000.

Dezelfde ontwikkeling is te zien bij Het Waterschapshuis. Alle aanpassingen in de begroting 2024 hebben geleid tot een verhoging van de bijdrage aan Het Waterschapshuis. Deze wijzigingen zijn voornamelijk toe te wijzen aan de nieuwe afgesloten en verlengde dienstverleningsovereenkomsten en aan aanpassingen binnen lopende projecten door indexatie. Derhalve is hiervoor het budget verhoogd met € 265.000.

Wet- en regelgeving

De externe juridische diensten kent al een paar jaar een overschrijding. Dit heeft te maken met de groei van de organisatie en er is steeds meer vraag naar deze diensten. Derhalve is dit budget met € 90.000 verhoogd. Daarnaast is extra budget nodig voor het programma digitale transformatie van € 90.000.

De komende jaren moeten we voldoen aan nieuwe wetgeving (compliance). Dit betreft onder andere de Archiefwet, AVG en Woo, maar ook is het hoogheemraadschap als overheidsorganisatie verplicht digitaal toegankelijk te zijn voor burgers en bedrijven. Daarnaast moet in het kader van professionalisering stappen gemaakt worden in het opzetten van kwaliteitsbeheer, toegankelijkheid en gebruiksgemak. Hiervoor is het noodzakelijk om het budget te verhogen met € 100.000.

De indirecte kosten stijgen met circa € 2.113.000. Dit wordt veroorzaakt door een stijging van de doorberekende personele lasten € 2.074.000 en een stijging van de kapitaallasten, wat neerkomt op € 39.000.

Investeringsen

Bedragen x € 1.000

Ondersteunende producten	Te voteren investeringsbedragen				
	Totaal	2024	2025	2026	2027
Huisvesting	2.100	350	350	600	800
	2.100	350	350	600	800

Toelichting investeringen

In dit investeringsplan vallen de vervangingskosten van kleine en grote renovaties van het hoofdkantoor.

Het bedrag in 2024-2027 is bedoeld voor aanpassingen aan de huisvesting en het verbouwen van de niet-gerenoveerde kantoorruimten van het gemeenlandshuis. Al deze vervangingen en renovaties leveren een bijdrage aan het gemeenlandshuis. Voor het gemeenlandshuis is ook de energiebesparingsplicht van toepassing. Eind 2023 hebben we in beeld op welke onderdelen en installaties we in de komende jaren energiebesparende maatregelen moeten gaan uitvoeren. Dit is niet alleen voor het gemeenlandshuis, maar ook andere locaties waar veel energie verbruikt wordt.

De planning van de uitvoering van de investeringen wordt op dit moment bepaald op basis van een meerjarenonderhoudsplan. Deze is in het tweede kwartaal van 2023 uitgerold en wordt nu in het onderhoud beheersysteem opgevoerd. Dit is de basis en het uitgangspunt voor onderhoudskosten en storingen en vervangingen van de installaties en onderdelen. We proberen de energiebesparende maatregelen zoveel mogelijk te combineren met geplande vervangingen van installatie-, elektrotechnische en bouwkundige aanpassingen.

Uitgavepatroon 2024

De uitgavepatronen voor de investeringen van het programma Ondersteunende producten vindt u in [paragraaf 5.5.5](#).

4 Verplichte paragrafen

De paragraaf bedrijfsvoering geeft inzicht in de inrichting en het functioneren van de bedrijfsvoering. Met bedrijfsvoering bedoelen wij de bedrijfsprocessen die nodig zijn om de beleidsdoelstellingen uit de programma's te realiseren. In deze paragraaf noemen we de belangrijkste punten voor 2024. Aanvullende informatie komt terug in het ondersteunende programma.

4.1 Bedrijfsvoering

Deze paragraaf geeft inzicht in de inrichting en het functioneren van de bedrijfsvoering. Met bedrijfsvoering bedoelen wij de bedrijfsprocessen die nodig zijn om de beleidsdoelstellingen uit de programma's te realiseren. In deze paragraaf noemen we de belangrijkste punten voor 2024. Aanvullende informatie komt terug in het ondersteunende programma.

Personeel en organisatie

Krapte op de arbeidsmarkt

In veel sectoren is sprake van een tekort aan personeel. Naar verwachting houdt die krapte op de arbeidsmarkt nog twee decennia aan (informatie van het Sociaal en Cultureel Planbureau 2023). Dit merken wij ook. Het verloop stijgt en het kost meer moeite om vacatures in te vullen. We moeten meer doen en het duurt soms ook langer om ze ingevuld te krijgen (we moeten vaker meer dan één keer de vacature openstellen). Ook zien we dat de kosten voor inhuur stijgt. Dit alles zorgt voor een kostenstijging en een daling in beschikbare capaciteit.

De arbeidsmarkt is aanhoudend krap voor werkgevers. Op diverse vakgebieden zoals technisch en financieel, maar ook voor projectleiding blijft het lastig om ervaren medewerkers aan te trekken. De economische situatie is onzeker en lastig te voorspellen voor de komende jaren. De eerder verwachte stabilisering van de arbeidsmarkt blijft voorlopig nog uit. Het aantal vacatures dat we per jaar moeten invullen stijgt, hierdoor moeten we in 2024 verder inzetten op verstevigen van recruitment en verbeteren van onze arbeidsmarktcommunicatie.

CAO waterschappen

Ten tijde van het opmaken van deze programmabegroting zijn de onderhandelingen over de nieuwe CAO nog in volle gang. Beide partijen zetten in op een CAO voor meerdere jaren in tegenstelling tot wat de afgelopen jaren gebruikelijk was. De verwachte verhoging (opgave vanuit de Unie van Waterschappen) voor het jaar 2024 is meegenomen in de begroting.

Interne beheersing

De wijziging naar de wettelijk verplichte rechtmatigheidsverklaring wordt voor de waterschappen ingevoerd over het boekjaar 2025. In 2024 zetten we de laatste stappen om zowel de organisatie als het bestuur hierop goed voor te bereiden.

Informatiebeveiliging

De hoogheemraadschappen in de I&A-samenwerking hebben als doelstelling voor het thema informatieveiligheid om te groeien naar volwassenheidsniveau 4 van de BIO (Baseline Informatiebeveiliging Overheid). Op basis van eerdere auditresultaten in 2021 bleek dat het niet haalbaar werd geacht om voor alle processen een volwassenheidsniveau van 4 te behalen voor het eind van 2023. Daarom werd door de auditor aanbevolen om keuzes te maken in de te implementeren beheersmaatregelen op basis van een risicoafweging. Deze prioriteiten zijn begin van dit jaar door de organisatie vastgesteld in de verklaring van toepasselijkheid voor 2023 en richten zich met name op de procesautomatisering. In september 2023 heeft weer een sectorbrede audit plaatsgevonden op informatieveiligheid. De resultaten van deze audit vormen belangrijke input voor het verbeterplan voor 2024 en verder om te groeien naar volwassenheidsniveau 4.

Privacy/AVG

Op basis van de auditresultaten uit 2022 zijn in 2023 stappen gezet met betrekking tot risicogestuurd werken en aantoonbare prioritering van privacymaatregelen op basis van die risico's. Ook is uitgewerkt hoe lijnverantwoordelijkheid en sturing vanuit het hoger management daadwerkelijk kan worden vormgegeven in de planning-en-control-cyclus. Voorts is de samenwerking gezocht met het privacyteam van het hoogheemraadschap van Rijnland en zijn zoveel mogelijk beleidsstukken en richtlijnen samengevoegd vanuit een gemeenschappelijke missie en visie.

In 2024 zullen we verder aan de slag gaan met de resultaten en aanbevelingen uit de audit die in september 2023 uitgevoerd is. Dit is de derde, en tevens (voorlopig) laatste, sector brede externe audit, waarbij wordt beoordeeld of de werking van de privacy maatregelen ook geborgd is in de lijn. De aanbevelingen leveren input voor het privacy-jaarplan 2024. Dit jaarplan is in het laatste kwartaal van 2023 aan zowel de directie als het college ter vaststelling aangeboden.

Openbaarheidsparagraaf Woo

De Wet open overheid (Woo) is op 1 mei 2022 in werking getreden en verplicht een bestuursorgaan tot openbaarmaking van informatie. Op grond van artikel 3.5 Woo is een bestuursorgaan verplicht jaarlijks in de begroting aandacht te besteden aan de beleidsvoornemens van de Woo. In deze paragraaf wordt op hoofdlijnen een beschrijving gegeven van de activiteiten die worden uitgevoerd in 2024 op de thema's actieve en passieve openbaarmaking en verbetering van de informatiehuishouding.

1) Actieve openbaarmaking voor de verplichte categorieën documenten (artikel 3.3 Woo)

Een belangrijk onderdeel van de Woo is de verplichting tot actieve openbaarmaking van elf informatiecategorieën voor de waterschappen. Actieve openbaarmaking betekent dat het waterschap informatie uit eigen beweging publiceert en voor iedereen toegankelijk maakt. De verplichting is nog niet van kracht, maar treedt gefaseerd in werking (per informatiecategorie). Organisaties hebben tijd nodig om de openbaarmaking van verschillende categorieën voor te bereiden en in te richten.

Het hoogheemraadschap streeft ernaar om in 2024 de volgende informatie categorieën te publiceren:

- Informatie over de bereikbaarheid van de bestuursorganen en organisatieonderdelen van het waterschap en de wijze waarop een Woo-verzoek kan worden ingediend;
- Vergaderstukken en verslagen van het algemeen bestuur van het waterschap en de commissies;
- Besluiten op Woo-verzoeken;
- Klachten;
- Convenanten.

Voor convenanten als informatiecategorie was tijdens de informele consultatieronde gehouden in juni 2023 nog onduidelijkheid. Het hoogheemraadschap zet hierbij in op het duurzaam toegankelijk en vindbaar maken van de genoemde categorieën documenten.

2) De inspanningsverplichting tot openbaarmaking voor andere documenten dan de verplichte categorieën (artikel 3.1 Woo)

De beschikbaar zijnde capaciteit en prioriteit gaat in 2024 uit naar het openbaar maken van de verplichte categorieën. Wel zal worden geëvalueerd of vanuit het hoogheemraadschap en de samenleving behoefte is aan openbaarmaking van andere typen van documenten dan wettelijk verplicht. Hierbij worden onderwerpen vanuit ontvangen Woo-verzoeken gebruikt als uitgangspunt.

3) Passieve openbaarmaking (openbaarmaking op verzoek; hoofdstuk 4 Woo)

Het behandelproces voor Woo-verzoeken wordt in 2024 verder geoptimaliseerd. Onderdelen van het proces zoals: het zoeken van relevante informatie, verdeling van takenbeoordeling en het creëren van betrokkenheid zal leiden tot een efficiënter proces. Alle Woo-verzoeken, -beslissingen en daarbij te openbaren documenten worden via duurzaam toegankelijke links gepubliceerd op de website, met een koppeling naar de Woo-index.

4) De informatiehuishouding (Hoofdstuk 6 Woo)

Voor de verbetering van de informatiehuishouding zijn wij in 2024 voornemens de volgende activiteiten te realiseren:

- Communicatie, begeleiding medewerkers; Met behulp van instrumenten zoals terugkerende intranetberichten en interne opleidingen willen we het gedrag en bewustwording van de Woo verbeteren. Daarnaast worden periodieke bijeenkomsten georganiseerd voor betrokkenen die een rol hebben binnen het Woo-proces. Denk hierbij aan interne behandelaren en informatiecoördinatoren;
- Archivering; Het inzichtelijk opslaan, beheren en verstrekken van verschillende vormen van informatie is essentieel voor openbaarmaking van informatie. Daarom worden in 2024 medewerkers begeleid in het duurzaam archiveren van informatie in onze daarvoor bestemde systemen;
- Systemen en procedures; In 2024 zal worden gewerkt aan verdere optimalisatie van systemen en procedures. De vindbaarheid van documenten die vallen onder één van de informatiecategorieën wordt verbeterd door het toevoegen van metadata. De hierboven onder 1) weergegeven categorieën worden duurzaam toegankelijk en vindbaar gemaakt.

5) Aanstelling en het in dienst hebben van een Woo-contactpersoon (artikel 4.7 Woo)

De Woo schrijft voor dat ieder bestuursorgaan één of meer contactpersonen heeft om vragen van burgers te beantwoorden over de beschikbaarheid van publieke informatie. Per 1 oktober 2022 is een Woo-contactpersoon aangewezen. Deze rol wordt in 2024 geëvalueerd.

6) Eventuele andere activiteiten om de Woo te implementeren

Onderzoek zal worden ingesteld naar welke typen van documenten nog verder te openbaren, andere dan de wettelijk verplichte documenten. Ook zal in 2024 het intern ingerichte Woo-proces worden geëvalueerd en worden nagegaan of het nog verder kan worden gestroomlijnd.

De aangestelde projectleider zal zowel het hoogheemraadschap van Rijnland als ons hoogheemraadschap bedienen bij de implementatie van de Woo.

7) Besteding incidentele en structurele middelen

De Rijksoverheid stelt incidentele middelen beschikbaar om de Woo te implementeren en structurele middelen om de extra uitvoeringskosten als gevolg van de Woo te dekken. In 2023 heeft het hoogheemraadschap €41.922 aan incidentele middelen ontvangen. Met terugwerkende kracht naar 1 januari 2023 worden voor vijf jaren structurele middelen beschikbaar gesteld. In de regeling staat vermeld dat voor het hoogheemraadschap voor de jaren 2023 en 2024 het subsidieplafond jaarlijks €117.869 betreft, en voor de jaren 2025 tot en met 2027 €138.717 per jaar.

De kosten van onderstaande activiteiten worden bestreden vanuit beide subsidies:

- Projectleiding implementatie Woo;
- Zaakinrichting Woo-verzoeken;
- Opleidingskosten Woo;
- Anonimiseringssoftware;
- Arbeidskosten zoals:
 - Verwerken Woo-verzoeken;
 - Informatie ophalen vanuit de organisatie;
 - Woo-coördinatie;
 - Voorbereidingen informatiecategorieën;
 - Voorbereidingen actieve openbaarmaking;
 - Projectleiderskosten;
 - Gebruik en beheer ondersteunende software voor de Woo.

Personeelskosten

De totale personeelslasten is 34% van de gehele kostenbegroting. In [paragraaf 5.3](#) 'exploitatie naar kosten- en opbrengstsoorten' is een verdere toelichting van de gehele opbouw van kosten en opbrengsten van de begroting. Meerjarig gaan we uit van een loonkostenstijging van 3% per jaar.

Bedragen x € 1.000

Personele lasten	JR 2022	Begroting 2023 na wijziging	PB 2023 js 2024	Begroting 2024	Verschil PB2024 - PB2023 js 2024	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027
Loonsom	33.505	37.924	40.365	44.847	4.482	46.330	47.678	49.410
Inhuur	4.854	4.067	1.947	2.635	688	2.615	2.465	2.465
Voormalig bestuur en personeel	273	157	157	157		157	157	157
Overige personele kosten	1.384	1.161	985	1.161	176	1.161	1.173	1.189
Totaal Personele lasten	40.017	43.309	43.454	48.800	5.346	50.262	51.473	53.222

Personele lasten	JR 2022	Begroting 2023 na wijziging	PB 2023 js 2024	Begroting 2024	Verschil PB2024 - PB2023 js 2024	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027
Opbrengsten	-1.175			-55	-55	-55	-55	-58
Totaal Personele baten				-55		-55	-55	-58
Totaal	38.842	43.309	43.454	48.745	5.291	50.208	51.418	53.164

Afrondingsverschillen zijn mogelijk

Toelichting

De personeelsbudgetten (€ 48,8 miljoen aan lasten) bestaan uit de salariskosten, sociale lasten, opleidingskosten, overige personeelskosten, inhuur, en kosten voormalig bestuur en personeel. Een deel van het personeelsbudget (€ 1,0 miljoen) bestaat uit directe budgetten die in de primaire programma's begroot zijn.

De formatie voor het begrotingsjaar 2024 is 431,2. In 2023 was dit 411,4 fte. De stijging van 19,8 fte is grotendeels nodig voor het realiseren van de WBP-ambities en -doelen.

Personele lasten	JR 2022	Begroting 2023 na wijziging	PB 2023 js 2024	Begroting 2024	Verschil PB2024 - PB2023 js 2024	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027
Inhuur	4.854	4.067	1.947	2.635	688	2.615	2.465	2.465

Het inhuurbudget is begroot op € 2,6 miljoen en dat is een stijging van € 0,7 miljoen ten opzichte van de meerjarenraming. In het kader van kostenbesparingen is het flexbudget naar beneden bijgesteld. Inhuur wordt vooral overwogen als geen geschikt personeel geworven kan worden of als iemand vanwege ziekte tijdelijk dient te worden vervangen. Het inhuurbudget is voornamelijk bedoeld voor functies die wij tijdelijk nodig hebben.

4.2 Ontwikkelingen sinds het vorige begrotingsjaar

De ontwikkelingen zijn verwerkt in de programma's, hoofdstuk 3.

4.3 Kostentoerekening en normen

In deze paragraaf gaan we in op de toerekening van de ondersteunende beheerproducten naar de primaire beheerproducten en de uiteindelijke toerekening van de netto kosten aan de kostendragers watersysteembeheer, zuiveringsbeheer en wegenbeheer. Met het vaststellen van de begroting 2024 bevestigen we het principe van onderstaande uitgangspunten en normen. Wij volgen hierin het in 2008 vastgesteld beleid op grond van artikel 15 van de Verordening ex artikel 108 van de Waterschapswet.

Hieronder staat een toelichting op de kwantitatieve en kwalitatieve grondslagen die voor de kostentoerekening gelden. De methodiek voor de berekening van de rentelasten van vaste activa lichten we hier niet toe, deze is onderdeel van het vastgestelde afschrijvingsbeleid.

Toerekenen personele lasten naar de beheerproducten

De personele lasten worden door middel van tijdschrijven toegerekend naar de producten. De geschreven uren worden financieel gemaakt met een intern uurtarief. Binnen het hoogheemraadschap hanteren we twee interne uurtarieven (gemiddeld en hoog). Voor 2024 zijn de tarieven: € 102 en € 113 per uur. De tarieven zijn ten opzichte van 2023 met respectievelijk € 8 en € 7 gestegen. Dit is te verklaren door de algemene loonkostenontwikkeling en de functieherwaardering.

Ondersteunende beheerproducten

De kosten van de ondersteunende beheerproducten zijn verdeeld volgens het verdelingsmodel van de Unie van Waterschappen. Een eenduidige verdeelmethodiek die in 2016 is geactualiseerd. De methodiek maakt samenstellen van bedrijfsvergelijkingen tussen waterschappen mogelijk.

Voor de verdeling van de kosten van de ondersteunende beheerproducten aan de primaire beheerproducten worden twee algemene verdeelsleutels gehanteerd, namelijk:

- A. verdeling op basis van het aandeel directe uren per beheerproduct;
- B. verdeling op basis van het aandeel directe kosten per beheerproduct.

Volgens methodiek A worden de volgende producten verdeeld:

- centraal management;
- personeel en organisatie;
- interne communicatie;
- bestuurlijke en juridische zaken;
- catering en interne faciliteiten.

Volgens methodiek B worden de volgende producten verdeeld:

- concern control;
- financieel beleid en dienstauto's.

Uiteindelijk leidt dit tot de volgende verdeling van de kosten van de ondersteunende producten over de kostendragers:

	Methodie A	Methodie B
Watersysteembeheer	69,87%	50,46%
Zuiveringsbeheer	23,83%	44,47%
Wegenbeheer	6,30%	5,07%
Totaal	100,00%	100,00%

De volgende producten hebben een specifieke verdeling. Op basis van fte's worden de kosten van deze producten verdeeld via de afdelingskosten en vervolgens naar de kostendragers:

- Informatisering en automatisering;
- Centrale (geo)grafische informatie;
- Centrale huisvesting.

Toerekening aan de kostendragers

Nadat de ondersteunende beheerproducten zijn toegerekend aan de primaire beheerproducten worden de integrale kosten van primaire beheerproducten toegerekend aan de drie kostendragers. Dit doen we op basis van de volgende verdeelsleutels:

1. Producten die specifiek voor één taak worden uitgevoerd drukken voor 100% op deze taak;
2. Producten die bijdragen aan het realiseren van twee of meer taken worden op basis van gemiddelde urenrealisaties verdeeld;
3. Indien dit niet mogelijk is op basis van de verhouding van de kosten per taak.

De verdelingen op basis van uren en kosten, zowel van de ondersteunende producten als van de primaire producten sluiten aan bij geldende bedrijfseconomische uitgangspunten en hebben tot doel kosten zo objectief mogelijk aan taken toe te rekenen. Een en ander is gebaseerd op de afspraken van de Unie van Waterschappen, verankerd in artikel 6 van de BBW (Besluit Beleidsvoorbereiding en Verantwoording Waterschappen).

Verdeelsleutels

Programma's/deelprogramma's	Procentuele verdeling naar taak		
	Systeembeheer	Zuiveringsbeheer	Wegenbeheer
1. Waterveiligheid			
Thema- en gebiedsgerichte plannen	100%		
Plannen van derden	100%		
Beheersinstrumenten waterkeringen	100%		
Aanleg en onderhoud waterkeringen	100%		
Dijkbewaking en calamiteitenbestrijding	100%		
2. Watersysteem			
Waterbeheerplan	52%	43%	5%
Thema- en gebiedsgerichte plannen	100%		
Kaderrichtlijn water / WB 21 ^e eeuw	100%		
Plannen van derden	100%		
Beheersinstrumenten watersystemen	100%		
Aanleg en verwerving waterlopen	100%		
Baggeren van waterlopen en saneren van waterbodems	100%		
Beheer hoeveelheid water	100%		
Calamiteitenbestrijding watersystemen	100%		
Monitoring watersystemen	100%		
Inrichting en onderhoud vaarwegen en havens	100%		
3. Afvalwater			
Thema- en gebiedsgerichte plannen		100%	
Plannen van derden		100%	
Getransporteerd afvalwater		100%	
Gezuiverd afvalwater		100%	
Verwerkt slib		100%	
Afvalwaterbehandeling door derden		100%	
Rioleringsplannen en subsidies lozingen	50%	50%	
Stimulering derden aanpak diffuse emissies	50%	50%	

Programma's/deelprogramma's	Procentuele verdeling naar taak		
	Systeem-beheer	Zuiveringsbeheer	Wegenbeheer
4. Wegen			
Thema- en gebiedsgerichte plannen			100%
Plannen van derden			100%
Beheersinstrumenten wegen			100%
Aanleg en onderhoud wegen			100%
Steunpunt Zuidbroek	20%		80%
Wegenverkeersregeling en verkeersveiligheid			100%
5. Omgeving en organisatie			
Thema- en gebiedsgerichte plannen	100%		
Calamiteitenplannen	90%	10%	
Plannen van derden	100%		
Beheer keurkwartet en VTH-beleid	100%		
Vergunningverlening en meldingen	75%	16%	9%
Adviezen vergunningen	75%	16%	9%
Toezicht	89%	10%	1%
Handhaving			
- Bestuurlijke handhaving	85%	14%	1%
- Strafrechtelijke handhaving	80%	20%	
Belastingheffing	52%	43%	5%
Invordering	52%	43%	5%
Kwijtschelding Zuiveren		100%	
Bestuur	52%	43%	5%
Eigendommenbeheer	100%		
Externe communicatie	52%	43%	5%

4.4 Financiering

Rente

In 2023 is de rente redelijk stabiel gebleven. Door de in 2022 afgesloten lening van € 250 miljoen, die tot en met 2030 jaarlijks een deel van deze € 250 miljoen vrijgeeft aan het hoogheemraadschap, blijft onze rente voorsnog gunstig.

Wij hanteren in 2024 de volgende rentes voor eventueel nieuwe leningen:

- De rente op kortlopende leningen (kort geld) op 2%;
- De rente op langlopende leningen (lang geld) op 3%.

Omslagrente

Het aantrekken van financiering voor investeringsprojecten gebeurt niet per project, maar integraal. Bij deze integrale wijze van financieren worden rentekosten voor het financieren van de investeringen toegerekend aan de beheerproducten van de programma's. Dit doen we door middel van de renteomslag. Het renteomslagpercentage wordt bepaald door de begrote rentekosten te delen door de verwachte boekwaarde van de vaste activa per 1 januari. Het renteomslagpercentage in 2024 bedraagt 1,31%.

Inflatie

Voor het jaar 2024 zijn de ramingen door het Centraal Planbureau (CPB) vastgelegd in de Macro Economische Verkenning. Het CPB gaat uit van een inflatie in 2024 van 3,8% (geharmoniseerde consumentenprijsindex).

Renterisiconorm

De renterisiconorm heeft als doel om het renterisico bij herfinanciering te beheersen. De renterisiconorm houdt in dat de jaarlijkse verplichte aflossingen en de renteherzieningen niet meer mogen bedragen dan 30% van het begrotingstotaal bij aanvang van het jaar. Voor het hoogheemraadschap is de maximale renterisiconorm in 2024 berekend op € 43,4 miljoen (30% van € 144,6 miljoen). Met de aflossingen in 2024 van ruim € 14 miljoen blijft het hoogheemraadschap ruimschoots binnen de norm. In de leningenportefeuille van het hoogheemraadschap zijn er geen leningen met een renteherziening.

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	2024	2025	2026	2027
Aflossingen	14.026	14.440	15.001	19.798
Renterisico	14.026	14.440	15.001	19.798
Begrotingstotaal	144.666	145.838	149.839	154.263
Vastgestelde percentage (Wet fido) renterisiconorm	30%	30%	30%	30%
Renterisiconorm HHSK	43.400	43.751	44.952	46.279
Ruimte onder renterisiconorm	29.374	29.311	29.951	26.481

Afrondingsverschillen zijn mogelijk

Kasgeldlimiet

Het wettelijke kader is de Wet financiering decentrale overheden (Wet fido). Deze schrijft voor tot welk bedrag kortlopende leningen (korter dan een jaar) mogen worden afgesloten. De norm voor waterschappen is vastgesteld op 23% van het begrotingstotaal bij aanvang van het jaar. Voor het begrotingsjaar 2024 is de maximale kasgeldlimiet van het hoogheemraadschap € 33,2 miljoen (23% van € 144,6 miljoen).

Bedragen x € 1.000

	1 ^e kwartaal	2 ^e kwartaal	3 ^e kwartaal	4 ^e kwartaal
Gemiddeld saldo liquide middelen	6.361	9.093	-704	-11.772
Begrotingstotaal	144.666	144.666	144.666	144.666
Percentage	23%	23%	23%	23%
Kasgeldlimiet	33.273	33.273	33.273	33.273
Overschrijding kasgeldlimiet				
Ruimte kasgeldlimiet	39.634	42.366	33.272	21.501

Afrondingsverschillen zijn mogelijk

Gevoeligheidsanalyse

Het effect van een verhoging van rente op lang geld met 1% betekent voor het begrotingsjaar 2024 een stijging van € 350.000 aan totale rentelasten. Een stijging van inflatie of btw met 1% betekent dat de overige exploitatiekosten in 2024 stijgen met ongeveer € 532.000.

Variabelen	Verhoging in %	Verhoging in €	Mutatie van begroting
Rente kort geld	1%	50.000	0,03%
Rente lang geld	1%	350.000	0,24%
Inflatie/btw	1%	532.070	0,37%

Liquiditeitsprognose

In totaal wordt circa € 53,5 miljoen aan investeringsuitgaven verwacht in 2024. In 2022 is meerjarig een lening van € 250 miljoen aangetrokken. Deze lening wordt jaarlijks in tranches aan het begin van ieder jaar gestort. In februari 2024 wordt € 35 miljoen gestort. Voor zover deze niet toereikend is, worden de vaste activa gefinancierd met kortlopende of nieuwe langlopende leningen.

Bedragen x € 1.000

	Totaal	Januari	Februari	Maart	April	Mei	Juni	Juli	Augustus	September	Oktober	November	December
Saldo liquide middelen		-8.595	-18.432	18.706	18.807	17.646	10.879	-1.245	286	493	-2.892	-5.362	-9.405
Belastingen	126.682	4.814	10.768	13.302	9.121	12.669	13.302	13.302	13.365	10.718	8.891	7.968	8.463
Aan te trekken geldleningen	35.000	0	35.000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Overige inkomsten	8.587	635	879	634	634	879	634	634	879	634	634	879	634
Subsidies investeringen	15.000	1.250	1.250	1.250	1.250	1.250	1.250	1.250	1.250	1.250	1.250	1.250	1.250
Inkomsten	185.269	6.699	47.897	15.186	11.005	14.797	15.186	15.186	15.494	12.601	10.775	10.097	10.346
Exploitatie	127.625	8.917	8.429	9.489	8.429	16.161	23.029	8.429	8.429	9.489	8.429	8.429	9.961
Aflossing	12.501	4.100	375	1.025	400	1.200	0	764	2.175	1.413	0	333	716
Rente	3.592	1.490	64	340	249	458	0	181	402	268	0	27	113
Investeringen	53.506	2.028	1.890	4.231	3.087	3.745	4.280	4.280	4.280	4.816	4.816	5.351	10.701
Uitgaven	197.224	16.535	10.759	15.085	12.166	21.565	27.310	13.655	15.287	15.986	13.245	14.140	21.492
Saldo liquide middelen		-18.432	18.706	18.807	17.646	10.879	-1.245	286	493	-2.892	-5.362	-9.405	-20.550

afrondingsverschillen zijn mogelijk

4.5 Risicobeheersing

Tijdens de verenigde vergadering van maart 2021 is de nota Risicomanagement, weerstandsvermogen, reserves en voorzieningen vastgesteld. Dit is een beleidsuitwerking die volgt uit de wettelijke voorschriften over het onderwerp risico in de BBV-W (Besluit begroting en verantwoording waterschappen). De BBV-W schrijft een risicoparagraaf voor in de jaarrekening en de programmabegroting. In de nota Risicomanagement is het begrip 'risico' gedefinieerd en zijn de ambtelijke en bestuurlijke processen beschreven voor het identificeren, waarderen en vaststellen van risico's en de beheersing ervan. Deze paragraaf in de programmabegroting vormt een onderdeel van dit proces.

In de risicoparagraaf worden bedreigingen, onzekerheden en operationele risico's opgenomen met ongewenste effecten die van bestuurlijk belang zijn. Voor de afweging of een onderwerp al dan niet van bestuurlijk belang is, wordt gekeken naar de impact die het onderwerp zou kunnen hebben op de waarden en doelen van het hoogheemraadschap. Hierbij wordt waar mogelijk gebruik gemaakt van een risicomatrix waarmee kans maal impact in relatie tot organisatiewaarden zoals compliance, milieu en veiligheid in beeld kan worden gebracht. Ook wordt gekeken of het onderwerp impact heeft op één of meerdere taken. Als laatste wordt gekeken naar de mogelijke financiële impact van het onderwerp waarbij een minimale impact van € 250.000 wordt aangehouden.

Afwegingskader tabel operationele risico's/weerstandsvermogen (wv)

Kans/impact	Klein	Gemiddeld	Groot
< € 250.000	accepteren	accepteren	accepteren
€ 250.000 – € 500.000	tabel/wv	keuze bestuur	keuze bestuur
> € 500.000	tabel/wv	tabel/wv	tabel/wv

In de risicoparagraaf staat een overzicht van strategische risico's en een tabel met operationele risico's met daarin het mogelijke financieel effect. De strategische risico's zijn niet gekwantificeerd. Het benodigde weerstandsvermogen wordt bepaald op basis van de omvang van de operationele risico's. Daarnaast is een overzicht toegevoegd van bestuurlijk relevante ontwikkelingen die in de komende jaren mogelijk een groot effect kunnen hebben op de organisatie, maar waarvan de aard en omvang nog te onzeker zijn om meegenomen te kunnen worden in de begroting dan wel de tabel operationele risico's en de berekening van het weerstandsvermogen voor het aankomende begrotingsjaar. In deze tabel zijn ook gekwantificeerde risico's opgenomen die zich na het begrotingsjaar in de planperiode van het Waterbeheerprogramma kunnen voordoen.

Strategische risico's 2024 e.v.

Definitie: strategische risico's zijn mogelijke gebeurtenissen en ontwikkelingen die de uitvoerbaarheid en financiële houdbaarheid van meerdere taken ernstig kunnen bedreigen.

Risico
Houdbaarheid duurzaam financieel beleid;
Beheersbaarheid kosten inkoop energie en energieverbruik;
Beschikbaarheid voldoende en geschikt personeel;
Omvang en voorspelbaarheid waterschapsbelastingen;
Borgen beschikbaarheid ICT-systemen, informatievoorziening en informatiebeveiliging;
Implementatie en compliance (nieuwe) wet- en regelgeving (o.a. Omgevingswet, Wet open overheid, BIO-AVG, Archiefwet);
Effect PAS-problematiek, PFAS, Nieuwe Zeer Zorgwekkende Stoffen en de stikstofproblematiek op voorbereiding en uitvoering werkzaamheden;
Samenwerking en onderhandelingen met andere overheden en derde partijen;
Ambities en planvorming coalitie regeringspartijen.

Operationele risico's 2024

Definitie: operationele risico's zijn gebeurtenissen die zich kunnen voordoen in de uitvoering van een taak met een onacceptabel effect op de waarden van de organisatie.

Toelichting:

In de tabel wordt per programma een beeld gegeven van de operationele risico's voor het begrotingsjaar. Hierbij is een inschatting gemaakt van de maximale financiële impact als het risico zich voordoet. Het gaat hier om het netto-effect, dat wil zeggen het mogelijke financiële effect na toepassing van beheersmaatregelen. De bedragen in de tabel worden meegenomen in het bepalen van het weerstandsvermogen.

Tabel operationele risico's per programma met effect op begrotingsjaar 2024

P	Operationeel risico	Kans	Impact in €
1	Fluctuaties bijdragen HWBP	Groot	500.000
1	Buitengewoon onderhoud regionale keringen	Gemiddeld	250.000
2	Peilscheidingen Zuidplaspolder Zuidoost	Gemiddeld	550.000
3	Kostenstijging grensoverschrijdend afvalwater (GOA)	Gemiddeld	1.500.000
3	Afwijking effectiviteit slibverwerking van prognose	Groot	500.000
3	Effect vertraging energiebesparende maatregelen op uitgangspunten begroting	Gemiddeld	750.000
4	Verwijderen teerhoudend asfalt	Gemiddeld	300.000
1-4 OP	Financiële schade door incidenten en calamiteiten	Gemiddeld	1.000.000
OP	Jaarlijkse bijstelling cao	Klein	350.000
OP	Afronding juridische procedures	Gemiddeld	1.400.000
OP	Implementatiekosten aanbevelingen sector brede audit BIO-AVG	Gemiddeld	500.000
OP	Tegenvallers implementatie zaakstelsel	Gemiddeld	250.000
OP	Vertraging en tegenvallers implementatie Omgevingswet	Gemiddeld	250.000
Totaal			8.100.000

Overzicht risicovolle ontwikkelingen planperiode Waterbeheerprogramma 2022-2027

P	Risicovolle ontwikkelingen	Toelichting
1	Ontwikkelingen voorfinanciering HWBP-projecten.	Mogelijk grote financiële impact vanaf begrotingsjaar 2025;
1,2,3,4	Flinke toename en ontwikkeling in vraag naar ruimte zoals woningbouw, bedrijfsruimte, infrastructuur, recreatie, etc. in beheersgebied.	Zie beschrijving Kaderbrief (HHSK, 2023).
1,2,3,4	Toename intensiteit landelijke en regionale ontwikkelingen en programma's zoals zoetwater, water en bodem sturend, transitie landelijk gebied, energie, etc.	Zie beschrijving Kaderbrief (HHSK, 2023) en thema 'Gebiedsgericht werken in programmabegroting 2024.
2	Mogelijk structurele toename onderhoudskosten voor kunstwerken watersysteem.	Zie beschrijving Kaderbrief (HHSK, 2023) en begroting beheer en onderhoud in programmabegroting 2024.
3	Ontwikkelingen woningbouw Kralingseveer.	Zie beschrijving Kaderbrief (HHSK, 2023) en programmabegroting 2024.
3	Verbreding afvalstoffenheffing.	Mogelijke impact van € 950.000 te verwachten binnen de WBP-periode.
3	Nieuwe Europese Richtlijn Stedelijk afvalwater.	Zie beschrijving Kaderbrief. Komt aan de orde in Nota afvalwaterketen die in 2023 zal worden aangeboden aan de verenigde vergadering.
4	Buitengewoon onderhoud/reconstructie in relatie tot natuurontwikkeling.	Er zijn met de provincie afspraken gemaakt over de reconstructie van wegen na natuurontwikkeling in het veenweidegebied. Bij oplevering kunnen aanvullende werkzaamheden noodzakelijk blijken.
1, 2, 4	Uitbraak exoten (rivierkreeften, etc.).	Meerkosten door schade en inzet voor bestrijding van exoten. Uitgezonderd hierbij zijn de muskusratten en beverratten, omdat de bevoegdheid niet bij het hoogheemraadschap ligt. Situatie leidt tot veel ambtelijke inzet.
1,2,3,OP	Stijging kosten inkoop elektriciteit (mogelijke impact € 750.000 binnen de exploitatie).	Onzekerheden inkoop energie benoemd in kaderbrief. Terugkerend risico in de planperiode WBP. Voor begrotingsjaar 2024 is energie reeds ingekocht.

Wijzigingstabel (Wijzigingen ten opzichte van risicobeeld jaarrekening 2022)

Strategische risico's	Eigenaar	Toelichting
Effecten COVID-19 / pandemieën: <ul style="list-style-type: none"> Effect op de productiviteit van de organisatie; Effect op het welbevinden van de medewerkers en het management; Effect op de beschikbaarheid en kosten van grondstoffen en materialen. 	Bestuurlijk: college; Ambtelijk: directie en management.	Vervallen als strategisch risico. Beheersing onderwerp conform handboek crisis en calamiteiten.
Beheersbaarheid kosten inkoop energie en energieverbruik;	Bestuurlijk: portefeuillehouder financiën (inkoop energie) en portefeuillehouder afvalwaterketen (energiestrategie); Ambtelijk: afdelingshoofd AWK.	Toegevoegd als strategisch risico naar aanleiding van aanhoudende ontwikkelingen op energiemarkt en impact op financiële houdbaarheid organisatie.

Operationele risico's per programma	Kans en impact	Toelichting
P3: Kostenstijging grensoverschrijdend afvalwater (GOA)	Kans: gemiddeld; Impact bijgesteld van € 2.000.000 naar € 1.500.000.	De risico's zijn beperkt tot een niet voorziene verhoging van het aantal ve dat afgevoerd wordt (risico op bijstelling van circa 1 miljoen) en stijging van de prijs van Delfland (veroorzaakt door mogelijk hogere indexering energie, risico € 500.000).
OP: cyberincident.	Kans: klein; Impact: € 1.000.000.	Specifieke post komt te vervallen en wordt onderdeel van generieke post 'Financiële schade door incidenten en calamiteiten'
OP: nieuwe aanbestedingen ICT	Kans: gemiddeld Impact: 810.000	Risico op fors hogere implementatiekosten komt te vervallen door nieuwe werkwijze binnen I&A-samenwerking (softwarebroker). De rechtmatigheid van een aantal ICT-pakketten wordt de komende jaren op orde gebracht. Dit gebeurt in afstemming en met goedkeuring van de accountant. Neveneffect is een kostenbesparing per ICT-pakket en een sterk verlaagd risico op noodgedwongen andere leverancier met fors hoge implementatiekosten.
OP: Mogelijke implementatiekosten aanbevelingen sectorbrede audit BIO-AVG.	Kans: gemiddeld; Impact: € 500.000.	Post toegevoegd. Bevindingen en aanbevelingen audit nog onbekend.
OP: Tegenvallers implementatie Zaaksysteem.	Kans: gemiddeld; Impact: € 250.000.	Post toegevoegd.
OP: Vertraging en tegenvallers implementatie Omgevingswet	Kans: gemiddeld; Impact: € 250.000.	Post toegevoegd.
Ontwikkelingen		
P2: Onderhandelingen gemeente Rotterdam met betrekking tot de overname van de resterende peilregulerende kunstwerken met meervoudig belang in de gemeente Rotterdam		De onderhandelingen van de 13 peilregulerende kunstwerken zijn afgerond. Het streven is om ook de resterende peilregulerende kunstwerken binnen de gemeente te inventariseren en over te nemen gelet op onze wettelijke taak.
P3: Inspelen op wegvangen lachgas.		Ontwikkelingen nog onzeker. Nog geen wettelijke verplichtingen. Sluitende businesscase nog niet mogelijk.
OP: Stijging personele kosten en vermindering beschikbare capaciteit door mogelijkheden (tijdelijk) minder te werken of vroegtijdig te stoppen.		Meerkosten op te vangen binnen reguliere begroting. Personele ontwikkelingen worden meegenomen in SPP (Strategische personeelsplanning)
OP: Belastinginkomsten: kwijschelding en oninbaar.		Onderdeel van strategisch risico 'omvang en voorspelbaarheid Waterschapsbelastingen'.
OP: Financiële effecten erfpacht		Komt te vervallen. Is voorziening voor ingericht.

4.6 Weerstandsvermogen

De paragraaf betreffende het weerstandsvermogen bevat volgens het Waterschapsbesluit ten minste:

1. Een inventarisatie van de weerstandscapaciteit, met daarbij een beschouwing over de stand aan het begin, de mutaties en de stand aan het eind van het begrotingsjaar van de algemene reserves en bestemmingsreserves. Deze informatie is te vinden in [paragraaf 5.4](#).
2. Een inventarisatie van de risico's. Deze informatie is te vinden in [paragraaf 4.5](#).
3. Het beleid betreffende de weerstandscapaciteit en de risico's. De wetgever stelt overigens geen eisen aan het weerstandsvermogen; het waterschap is vrij om deze te bepalen. Dit wordt hieronder toegelicht.

Ad 1. Het overzicht van de reserves geeft opgeteld de weerstandscapaciteit van het hoogheemraadschap. Tellen we hier de zogenaamd onbenutte belastingcapaciteit bij op, dan geeft dat de beschikbare weerstandscapaciteit van het hoogheemraadschap.

Ad 2 en 3. In de programmabegroting is een overzicht opgenomen van de strategische en operationele risico's. De operationele risico's zijn waar mogelijk uitgedrukt in euro's. Dit geeft een inschatting van de middelen die we nodig moeten hebben bij het optreden van de risico's; de benodigde weerstandscapaciteit.

Algemene reserve

Voor meer informatie over de algemene reserve en bestemmingsreserves zie [paragraaf 5.4 Balans en overige financiële gegevens](#).

Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen is de verhouding tussen de beschikbare weerstandscapaciteit (algemene reserves + bestemmingsreserves + onbenutte belastingcapaciteit) en de benodigde weerstandscapaciteit.

Voor het begrotingsjaar 2024 is de benodigde weerstandscapaciteit ingeschat op € 8.100.000.

$$\text{Ratio weerstandsvermogen} = \frac{\text{Beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{Benodigde weerstandscapaciteit}}$$

$$\text{Ratio weerstandsvermogen} = \frac{15.579}{8.100} = 1,92$$

Het hoogheemraadschap hanteert een minimale ratio van 1,4 voor de ratio weerstandsvermogen. Voor meerjarige informatie over de ratio zie [paragraaf 5.4 Balans en overige financiële gegevens onder kengetallen](#).

Eigen vermogen	31-12-2024 na bestemming
Algemene reserves	€ 3.000.000
Bestemmingsreserves tariefegalisatie	€ 6.248.549
Overige bestemmingsreserves	€ 6.330.687
Totaal	€ 15.579.237

4.7 Waterschapsbelastingen en overige dekkingsmiddelen

In deze paragraaf bespreken we de verschillende aspecten van de waterschapsbelastingen. Daarnaast geven we weer hoe het tarief van 2024 tot stand is gekomen, inclusief rekenvoorbeelden voor verschillende woonsituaties.

De volgende paragrafen komen aan de orde:

- Algemeen;
- Tarieven 2024;
- Rekenvoorbeelden 2024.

4.7.1 Algemeen

De waterschapsbelastingen

Dekking van de exploitatiekosten van het hoogheemraadschap vindt vooral plaats via het heffen van waterschapsbelastingen. Het hoogheemraadschap heft de volgende belastingen:

- Watersysteemheffing: de dekking van de kosten die zijn verbonden aan de zorg voor het watersysteem (waterkeringszorg, waterkwantiteitsbeheer, grondwater en passief waterkwaliteitsbeheer) vindt via de watersysteemheffing plaats;
- Wegenheffing: de dekking van de kosten die zijn verbonden aan het beheer van de wegen in de Krimpenerwaard vindt via de wegenheffing plaats;
- Zuiveringsheffing: de dekking van de kosten voor het zuiveren van afvalwater vindt via de zuiveringsheffing plaats;
- Verontreinigingsheffing: voor het direct lozen van afvalwater op het oppervlaktewater wordt een aanslag verontreinigingsheffing opgelegd. Het tarief van de verontreinigingsheffing bedraagt 100% van de zuiveringsheffing;
- Leges: voor het in behandeling nemen van aanvragen tot het verlenen van ontheffingen en vergunningen heffen we leges. De legesopbrengsten zijn in de begroting geen dekkingsmiddel maar worden als opbrengsten opgenomen in de exploitatiebegroting;
- Precariobelasting: voor het hebben van voorwerpen op of in eigendom(men) van Schieland en de Krimpenerwaard heffen we precariobelasting. De tarieven voor deze belasting indexeren we jaarlijks trendmatig voor inflatie. De precario-opbrengsten zijn in de begroting geen dekkingsmiddel maar worden als opbrengsten opgenomen in de exploitatiebegroting.

De kosten en baten van de heffingen zijn strikt gescheiden. Een overschot in één van de drie taakgebieden kan niet gebruikt worden om een tekort binnen een andere taak te compenseren.

Kostentoedeling en tariefdifferentiaties

In de programmabegroting 2024 gaan we uit van het voorstel van de kostentoedelingsverordening die in 2023 volledig is geactualiseerd en in de verenigde vergadering van 4 oktober jl. vastgesteld. In deze verordening wordt toedeling van de kosten voor de taken via de watersysteem- en wegenheffing over de belangencategorieën ingezetenen en eigenaren van onroerende zaken geregeld.

Categorie	Watersysteemheffing	Wegenheffing
Ingezetenen	52,00%	32,00%
Gebouwd	44,64%	58,37%
Ongebouwd	3,35%	8,04%
Natuur	0,01%	1,59%

Daarnaast kent het hoogheemraadschap de volgende twee tariefdifferentiaties binnen de watersysteemheffing:

- Voor buitendijks gelegen ongebouwde onroerende zaken (die geen natuurterreinen zijn) en voor buitendijks gelegen gebouwde onroerende zaken: Het tarief na toepassing van de tariefdifferentiatie is 75% lager dan voor elk van deze categorieën geldt;
- Voor verharde openbare wegen: Het tarief na toepassing van de tariefdifferentiatie is 100% hoger dan het tarief dat voor ongebouwde onroerende zaken, niet zijnde natuurterreinen, geldt.

Ontwikkeling geraamde belastingeenheden

De geraamde belastingeenheden zijn bijgesteld aan de hand van de meest recente informatie van de Regionale Belasting Groep (RBG). De volgende wijzigingen t.o.v. de programmabegroting 2023 zijn hieruit voortgekomen:

- Watersysteemheffing ingezetenen huishoudens: het aantal woonruimten in het beheersgebied van het hoogheemraadschap is circa 280.000 woonruimtes;
- Watersysteemheffing en wegenheffing gebouwd: de stijging van de WOZ-waarde van woningen is geraamd op 2,0%. Voor niet-woningen wordt rekening gehouden met een stijging van 2,1%;
- Watersysteemheffing en wegenheffing ongebouwd: het aantal hectare natuur en ongebouwd wegen blijft gelijk: 2.900 hectare. Het aantal hectare ongebouwd blijft stabiel op circa 17.800;
- Zuiveringsheffing: het aantal vervuilingseenheden voor ingezetenen is vergelijkbaar met eerdere jaren en is rond de 632.000. Voor bedrijven is het aantal vervuilingseenheden 192.000.

Kwijtschelding

Het kwijtscheldingsbeleid van het hoogheemraadschap is vastgelegd in de verordening Kwijtscheldingsregeling Schieland en de Krimpenerwaard. Daarnaast is de vermogensnorm verruimd conform artikel 6 uit de verordening Kwijtscheldingsregeling Schieland en de Krimpenerwaard 2022. Voor de watersysteemheffing en voor de wegenheffing is 100% kwijtschelding alleen mogelijk voor de categorie ingezetenen. In de praktijk is kwijtschelding alleen mogelijk voor huurders van woonruimten.

Voor de kwijtscheldingsnorm wordt voor de 'kosten van bestaan' aangesloten bij de normbedragen en -percentages voor bijstandsuitkeringen die gebruikt worden bij de toepassing van de Wet werk en bijstand. Het hoogheemraadschap kent de maximale kwijtscheldingsnorm van 100% van de bijstandsuitkering.

Het percentage kwijtschelding voor de watersysteemheffing is bijgesteld naar 8,2%. Dit is een daling van 0,8% t.o.v. 2023. Het percentage kwijtschelding voor de wegenheffing is met 1 procentpunt gedaald naar 3,6%.

Oninbaar

De Regionale Belasting Groep (RBG) gebruikt alle maatregelen in het incassotraject die wettelijk zijn toegestaan om de omvang van de oninbaarheid van belastingschulden te beperken. Zo maakt de RBG gebruik van maatwerk en persoonlijke benadering, waarbij dit tot effectievere resultaten leidt. In 2024 handhaven we de percentages oninbaar van 2023.

Belastingopbrengst

De verwachte netto-opbrengst watersysteemheffing in 2024 is € 63,1 miljoen en stijgt met € 6 miljoen ten opzichte van 2023. De verwachte netto-opbrengst zuiveringsheffing in 2024 is € 58 miljoen en stijgt met € 3,8 miljoen ten opzichte van 2023. Hiermee zijn er € 2,7 miljoen meer opbrengsten dan kosten. Dit saldo zal gebruikt worden voor het aanvullen van de tariefegalisatiereserve zuiveringsbeheer. Hiermee zal de reserve naar verwachting weer een positief saldo hebben. Het restant komt ten goede van de tariefegalisatiereserve. De verwachte netto-opbrengst wegenheffing in 2024 is circa € 5,7 miljoen en stijgt met € 0,5 miljoen ten opzichte van 2023.

De exacte tariefstijging per categorie en per individuele situatie kan verschillen. Voor meer informatie over tariefstijgingen en –dalingen per categorie belastingplichtige verwijzen we naar de [rekenvoorbeelden in bijlage 3](#)

Overige dekkingsmiddelen

Naast de belastingopbrengsten heeft ons waterschap ook dividendopbrengsten vanuit de Nederlandse Waterschapsbank (NWB). In 2024 en meerjarig verwachten wij circa € 400.000 aan dividend.

4.7.2 Tarieven 2024

Watersysteemheffing (voor gehele beheersgebied van HHSK)	Begroting 2023	Raming 2024	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027
- ingezetene per woonruimte	€ 121,80	€ 132,38	€ 142,98	€ 153,00	€ 159,12
- gebouwd op basis van WOZ-waarde	0,0194%	0,0224%	0,0242%	0,0259%	0,0269%
- verharde openbare wegen per hectare	€ 216,96	€ 239,64	€ 258,80	€ 276,96	€ 288,04
- overig ongebouwd per hectare	€ 108,48	€ 119,82	€ 129,40	€ 138,48	€ 144,02
- natuurterrein per hectare	€ 3,94	€ 4,35	€ 4,70	€ 5,03	€ 5,23

Tariefegalisatiereserve 1 januari	€ 7.275.133	€ 5.579.140	€ 2.730.461	€ 614.633	€ 1.096.046
Tariefegalisatiereserve 31 december	€ 5.579.140	€ 2.730.461	€ 614.633	€ 1.096.046	€ 2.066.159
Bodemreserve	€ 2.500.000	€ 2.500.000	€ 2.500.000	€ 2.500.000	€ 2.500.000

Zuiveringsheffing (voor gehele beheersgebied van HHSK)	Begroting 2023	Raming 2024	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027
- per vervuilingseenheid	€ 66,62	€ 71,29	€ 71,29	€ 71,29	€ 71,29

Tariefegalisatiereserve 1 januari	-€ 2.431.548	-€ 4.569.318	€ 2.294.533	€ 2.936.670	€ 4.154.853
Tariefegalisatiereserve 31 december	-€ 456.931	€ 2.294.533	€ 2.936.670	€ 4.154.853	€ 4.569.853
Bodemreserve			€ 2.000.000	€ 2.000.000	€ 2.000.000

Verontreinigingsheffing (voor gehele gebied van HHSK, voor directe lozing op oppervlaktewater)	Begroting 2023	Raming 2024	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027
- tarief per vervuilingseenheid	€ 66,62	€ 71,29	€ 71,29	€ 71,29	€ 71,29

Wegenheffing (alleen voor het gebied Krimpenerwaard ¹)	Begroting 2023	Raming 2024	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027
- ingezetene per woonruimte	€ 50,73	€ 56,22	€ 60,71	€ 65,57	€ 70,82
- gebouwd op basis van WOZ-waarde	0,0207%	0,0215%	0,0232%	0,0251%	0,0271%
- ongebouwd per hectare	€ 40,53	€ 44,96	€ 48,55	€ 52,44	€ 56,63
- natuurterrein per hectare	€ 40,53	€ 44,96	€ 48,55	€ 52,44	€ 56,63

Tariefegalisatiereserve 1 januari	€ 2.786.835	€ 2.182.115	€ 1.224.322	€ 664.780	€ 308.315
Tariefegalisatiereserve 31 december	€ 2.182.115	€ 1.224.322	€ 664.780	€ 308.315	€ 161.528
Bodemreserve	€ 500.000	€ 500.000	€ 500.000	€ 500.000	€ 500.000

Totaal (voor gebied Krimpenerwaard ¹)	Begroting 2023	Raming 2024	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027
- ingezetene per woonruimte	€ 172,53	€ 188,60	€ 203,69	€ 218,57	€ 229,94
- gebouwd	0,0402%	0,0439%	0,0474%	0,0509%	0,0540%
- verharde openbare wegen per hectare	€ 257,49	€ 284,60	€ 307,35	€ 329,40	€ 344,67
- overig ongebouwd per hectare	€ 149,01	€ 164,78	€ 177,95	€ 190,92	€ 200,65
- natuurterrein per hectare	€ 44,47	€ 49,31	€ 53,25	€ 57,47	€ 61,86

¹ Het onderscheid voor de Krimpenerwaard komt voort uit de wegenbeheertaak die het hoogheemraadschap in de Krimpenerwaard heeft.

4.8 Incidentele baten en lasten

Hieronder vallen de baten en lasten die niet structureel van aard zijn en leiden tot minder inzicht in het reguliere meerjarig beeld van baten en lasten. Onderstaande posten zijn relevant voor het beoordelen van de financiële positie.

(+ = negatief resultaat, - = positief resultaat)

Bedragen x € 1.000				
Omschrijving	2024	2025	2026	2027
Lasten	144.666	145.838	149.839	154.263
Baten	-	-	-	-
	143.382	145.580	150.957	155.277
Saldo baten en lasten	1.284	258	-1.118	-1.014
Onttrekking bestemmingsreserves	-229	-225	-225	-225
Storting bestemmingsreserves	0	0	0	0
Onttrekking tariefegalisatiereserves en algemene reserves	-3.806	-2.675	-356	-147
Storting tariefegalisatiereserves en algemene reserves	2.751	2.642	1.700	1.385
Voorgesteld Saldo Reservemutaties	-1.284	-258	1.118	1.014
Voorstel jaarrekeningresultaat na resultaatbestemming				
Incidentele lasten	3.696	2.717	1.699	1.385
Incidentele baten	-6.349	-2.718	-398	-189
Saldo incidentele baten en lasten	-2.653	-1	1.301	1.196
Voorgesteld structureel jaarrekeningresultaat	-2.653	-1	1.301	1.196

Afrondingsverschillen zijn mogelijk

Specificatie incidentele baten en lasten

Bedragen x € 1.000									
Programma	Onderwerpen	Begroot 2024		Begroot 2025		Begroot 2026		Begroot 2027	
		incidentele baten	incidentele lasten	incidentele baten	incidentele lasten	incidentele baten	incidentele lasten	incidentele baten	incidentele lasten
2	Subsidie Klimaat & Ruimte		350		75				
2	Afkoopsom onderhoud kunstwerken project RWS A16	-2.500							
3	Slibverwerking		350						
4	Levensduurverlengend onderhoud Ijsseldijk		155						
5	Compensatie Woo	-42		-42		-42		-42	
5	Implementatie VTH-/zaaksysteem		90						
	Tariefegalisatiereserve:								
	Watersysteemheffing	-2.849		-2.116			481		970
	Zuiveringsheffing		2.751		2.642		1.218		415
	Wegenheffing	-958		-560		-356		-147	
Totaal		-6.349	3.696	-2.718	2.717	-398	1.699	-189	1.385

Afrondingsverschillen zijn mogelijk

4.9 Verbonden partijen

Vanuit publiek belang gaan we banden aan met derde partijen, verbonden partijen genoemd. Ze hebben tot doel (een onderdeel van) een publieke taak of de daarvoor benodigde bedrijfsvoering, door samenwerking in deze vorm, effectiever en/of efficiënter uit te voeren voor het hoogheemraadschap. Het hoogheemraadschap heeft bij deze verbintenis een inhoudelijk, financieel en een bestuurlijk belang. Met het vaststellen van de nota Verbonden partijen in 2018 schept de verenigde vergadering als algemeen bestuur van het hoogheemraadschap een kader voor het aangaan, besturen en evalueren van verbonden partijen en deelnemingen. De laatst bekende financiële gegevens en de risico's hebben wij ondergebracht in een bijlage bij deze begroting. Hier volstaan we met een overzicht van verbonden partijen en een korte toelichting. Het gaat om de onderstaande partijen:

Nederlandse Waterschapsbank N.V. (NWB)

De NWB is een vooraanstaande financiële dienstverlener voor de overheidssector. Voor waterschappen, gemeenten, provincies, instellingen voor volkshuisvesting, gezondheidszorg, onderwijs en activiteiten op het gebied van milieu, arrangeert de bank korte en langlopende kredieten. De NWB financiert haar activiteiten op de internationale geld- en kapitaalmarkten op basis van haar vermogenspositie en "triple-A rating" van Moody's en "AA+ rating" van Standard & Poor's.

De gemeenschappelijke regeling Het Waterschapshuis

Het Waterschapshuis heeft als doel het bevorderen van samenwerking op het gebied van ICT tussen de waterschappen. Onder begeleiding van Het Waterschapshuis spannen de waterschappen zich in om de kwaliteit van de digitale dienstverlening te verbeteren en voordeel te behalen door het samenwerken aan de digitale transformatie, zoals door aanschaf en het contractbeheer van gezamenlijke informatievoorzieningen en data.

Gemeenschappelijke regeling Regionale Belasting Groep (RBG)

De Regionale Belasting Groep (RBG) heft en int sinds 2010 belastingen voor het hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard, het hoogheemraadschap van Delfland. In de jaren die daarop volgden zijn de gemeenten Delft, Vlaardingen en Schiedam aangesloten bij de RBG.

Gemeenschappelijke regeling Slibverwerking 2009

Deze gemeenschappelijke regeling (GR) heeft tot doel de behartiging en coördinatie van de belangen van de deelnemende waterschappen met betrekking tot de bewerking en verwerking van slib en residuen en de gezamenlijke ontwikkelingen in de afvalketen. De kerntaak van de GR is het gezamenlijk behartigen van het aandeelhouderschap in de N.V. HVC en het afstemmen van de activiteiten die met of door N.V. HVC voor de acht in de GR deelnemende waterschappen worden uitgevoerd. De GR oefent daartoe een actief aandeelhouderschap uit om namens de deelnemende waterschappen een nauwe betrokkenheid bij ontwikkelingen en innovatie in afval- en slibverwerking te borgen.

Gemeenschappelijke regeling AQUON 2018

De gemeenschappelijke regeling AQUON heeft als doel om op het gebied van laboratoriumactiviteiten te komen tot kennisdeling en -ontwikkeling, vergroting van de efficiency, vermindering van de kwetsbaarheid, benutting van de mogelijkheden tot continue kwaliteitsborging en kwaliteitsverbetering en versterking van de innovatiekracht. Negen waterschappen in Midden- en Zuid-Nederland zijn eigenaar van deze gemeenschappelijke regeling.

Unie van Waterschappen

De Unie van Waterschappen is een vereniging en treedt namens de waterschappen op als vertegenwoordiger naar het parlement, de rijksoverheid en andere overheid gerelateerde organisaties, zoals de VNG en IPO.

4.10 Onttrekkingen aan overige bestemmingsreserves en voorzieningen

In de voorschriften is opgenomen dat onttrekkingen aan overige bestemmingsreserves en voorzieningen expliciet dienen te worden toegelicht.

Overige bestemmingsreserves

Onttrekkingen

Baggerreserve

In de jaarstukken 2020 is voor het buitengewoon onderhoud watergangen een baggerreserve gevormd. De hoogte van de reserve mag maximaal 50% van het jaarbudget (ofwel voor 2024 € 2.570.000) zijn. De hoogte van de jaarlijkse onttrekking is nog niet bekend en is afhankelijk van de werkelijke realisatie. Toekomstige afwijkingen in de realisatie ten opzichte van het begrote exploitatiebudget gaan we vereffenen met deze systeemreserve.

Afkoopsommen erfpachten

€ 229.000

De mogelijkheid bestond om erfpachten voor een periode van dertig of vijftig jaar af te kopen. Het afkopen van erfpachten is een voortdurend proces, waarbij de ontvangsten jaarlijks wisselen. Het bedrag aan erfpachtcanons dat hierdoor niet wordt ontvangen, wordt jaarlijks gecompenseerd door een onttrekking aan de reserve afkoopsommen erfpachten en ten bate gebracht van het exploitatieresultaat. In 2024 wordt € 229.000 onttrokken aan deze reserve.

Voorzieningen

Voorziening onderhoud wachtgeld en pensioenen

Stand pensioenvoorziening 1 januari 2024 (begroot): € 2.425.638

Stand wachtgeldvoorziening 1 januari 2024 (begroot): € 47.788

Toevoeging voorziening wachtgeld en pensioenen: € 60.000

Onttrekking voorziening wachtgeld en pensioenen: € 152.645

Uit de pensioenvoorziening voor voormalig bestuurders wordt naar verwachting in 2024 voor circa € 152.645 aan pensioenen uitgekeerd. Voor wachtgeld/uitkeringen verwachten we geen onttrekking. Dit betreft wachtgeld voor voormalig bestuurders of ons eigen risicoaandeel in uitkeringen van voormalig medewerkers. Aan het eind van het jaar wordt beoordeeld of de voorziening wachtgeld en pensioenen voldoende is om gemaakte afspraken te kunnen financieren. Indien nodig wordt de voorziening aangevuld. We begroten daarom geen toevoeging aan deze voorziening. Voor wat betreft de pensioenen zijn de actuariële berekeningen de basis voor de voorziening pensioenen.

Voorziening spaarverlof

Stand voorziening spaarverlof 1 januari 2024 (begroot): € 1.669.668

Toevoeging voorziening spaarverlof: € 121.600

Onttrekking voorziening spaarverlof: € 0

Deze voorziening wordt gevormd door de opbrengst van gekochte verlofdagen van personeel en dient om (in de toekomst) bij opname van deze verlofdagen de inhuur van menskracht te financieren. We begroten geen onttrekking voor 2024 omdat vooralsnog geen grote onttrekkingen worden verwacht.

Voorziening erfpachtcompensatieregeling

Stand voorziening erfpachtcompensatieregeling 1 januari 2024	€ 1.000.000
(begroot):	
Toevoeging voorziening erfpachtcompensatie:	€ 0
Onttrekking voorziening erfpachtcompensatie:	€ 0

Deze voorziening is gevormd voor erfpachters die onverschuldigde c.q. onterechte betalingen hebben gedaan aan het hoogheemraadschap. Om de compensatie van erfpachters te regelen heeft het hoogheemraadschap een compensatieregeling erfpacht opgesteld. Een eerste inschatting is dat de totale compensatie circa € 1 miljoen zal bedragen. De procedure is momenteel in volle gang, waarbij het hoogheemraadschap nog in de fase van de voorbereidingen zit. Om deze reden is het nog niet mogelijk om een betrouwbare inschatting te maken van een eventuele onttrekking aan de voorziening in het jaar 2024.

4.11 EMU-saldo

In de onderstaande tabel wordt meerjarig de ontwikkeling van het EMU-saldo weergegeven. Voor het hoogheemraadschap is vanuit de Unie van Waterschappen voor het jaar 2024 een individuele referentiewaarde van € 20,7 miljoen voor EMU-saldo bepaald. Uit de tabel blijkt dat het geraamde EMU-saldo voor de jaren 2025 tot en met 2027 buiten de vastgestelde referentiewaarde vallen. Voornamelijk vanwege oplopende investeringsuitgaven.

Bedragen x € 1.000

EMU-saldo PB2024	2024	2025	2026	2027
1 Exploitatiesaldo	-1.339	-313	1.064	878

2 Invloed investeringen				
-/- bruto investeringsuitgaven	43.638	123.706	151.815	148.770
+ investeringssubsidies	14.905	83.766	111.259	101.924
+ verkoop materiële en immateriële activa				
+ afschrijvingen	14.086	13.654	15.348	17.063

3 Invloed voorzieningen				
+ toevoegingen aan voorzieningen t.l.v. exploitatie	182	182	182	182
-/- onttrekkingen aan voorzieningen t.b.v. exploitatie				
-/- betalingen rechtstreeks uit voorzieningen	157	157	157	157
+ eventuele externe vermeerderingen van voorzieningen				

4 Deelnemingen en aandelen				
-/- boekwinst	0	0	0	0
+ boekwinst	0	0	0	0

EMU-saldo	-15.962	-26.574	-24.120	-28.881
Referentiewaarde	-20.700	-21.000	-21.200	-21.400
Over-/ onderschrijding	4.738	-5.574	-2.920	-7.481

Afrondingsverschillen zijn mogelijk

5 Meerjarenbegroting

In dit hoofdstuk laten we diverse uitsplitsingen zien van onze meerjarenraming. De uitsplitsingen zijn zowel op exploitatiekosten als op opbrengsten niveau en geven een overzicht van de meerjarige ontwikkeling van ons begrotingsaldi. We gaan specifiek in op de ontwikkeling per waterschapstaak en de bijbehorende heffing. Het resultaat wordt weergegeven in een meerjarige ontwikkeling van kosten en opbrengsten en de ontwikkeling van ons verwachte tariefegalisereserve.

Daarnaast is er een meerjarige balans opgenomen en een overzicht van de geraamde investeringsuitgaven van ons hoogheemraadschap.

5.1 Exploitatie naar programma's

In deze paragraaf wordt de begroting 2024 en meerjarenraming 2025-2027 naar programma's samengevat in onderstaande tabel. Een uitgebreide toelichting op deze cijfers staat in hoofdstuk 3.

Bedragen x € 1.000

Pr.	Omschrijving	JR 2022	Begroting na wijziging 2023	PB2023 js 2024	Begroting 2024	Verschil Begroting - PB2023	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027
Netto lasten									
P1	Veilige dijken	14.851	15.936	15.669	17.133	1.465	17.031	17.540	19.087
P2	Voldoende en schoon water	30.396	33.586	32.863	36.137	3.274	40.905	42.133	42.638
P3	Afvalwater zuiveren	46.020	47.993	44.033	50.001	5.968	50.025	51.195	51.848
P4	Veilige wegen	4.820	5.297	5.509	5.929	421	5.965	6.219	6.511
P5	Omgeving & Organisatie	15.997	16.037	16.998	19.167	2.169	18.921	19.645	20.200
	Totale netto lasten	112.083	118.848	115.071	128.369	13.297	132.847	136.733	140.284
Dekkingsmiddelen									
	Watersysteemheffing	-55.379	-61.665	-63.929	-66.859	-2.929	-72.208	-77.263	-80.353
	Zuiveringsheffing	-42.219	-54.944	-52.747	-58.783	-6.037	-58.783	-58.783	-58.783
	Wegenheffing	-4.784	-5.273	-5.598	-5.741	-143	-6.200	-6.696	-7.232
	Kwijtschelding	1.965	3.132	3.268	3.107	-161	3.356	3.592	3.739
	Oninbaar	810	1.527	1.528	1.591	63	1.647	1.699	1.732
	Dividenden en bonusuitkeringen	-891	-1.069	-400	-400		-400	-400	-400
	Totale dekkingsmiddelen	-100.499	-118.292	-117.878	-127.085	-9.207	-132.589	-137.851	-141.298
	Saldo netto lasten en dekkingsmiddelen	11.585	556	-2.806	1.284	4.090	258	-1.118	-1.014

Afrondingsverschillen zijn mogelijk

5.2 Exploitatie naar kostendrager

In deze paragraaf wordt de exploitatiebegroting 2024 en meerjarenraming 2025-2027 naar de hoofdtaken watersysteembeheer, zuiveringsbeheer en wegenbeheer samengevat in onderstaande tabellen. Deze verdeling is gebaseerd op de toerekening van de kosten volgens de voorgeschreven beleids- en beheerproducten naar beleidsvelden van de Unie van Waterschappen.

Onderstaand lichten we de meerjarenbegroting per heffingstaak toe.

Bedragen x € 1.000

	JR 2022	Begroting na wijziging 2023	PB2023 js 2024	Begroting 2024	Verschil Begroting - PB2023	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027
Watersysteembeheer								
Netto lasten								
Totale netto lasten	56.266	60.445	59.831	66.444	6.613	70.758	72.935	75.365
Dekkingsmiddelen								
Belastingopbrengsten	-55.379	-61.665	-63.929	-66.859	-2.929	-72.208	-77.263	-80.353
Kwijtschelding	1.913	3.069	3.200	3.039	-161	3.283	3.513	3.653
Oninbaar	363	664	697	674	-23	728	779	810
Dividenden en bonusuitkeringen	-490	-588	-220	-220		-220	-220	-220
Totale dekkingsmiddelen	-53.594	-58.520	-60.253	-63.366	-3.113	-68.418	-73.191	-76.110
Saldo netto lasten en dekkingsmiddelen	2.672	1.925	-421	3.078	3.499	2.341	-257	-745

Afrondingsverschillen zijn mogelijk

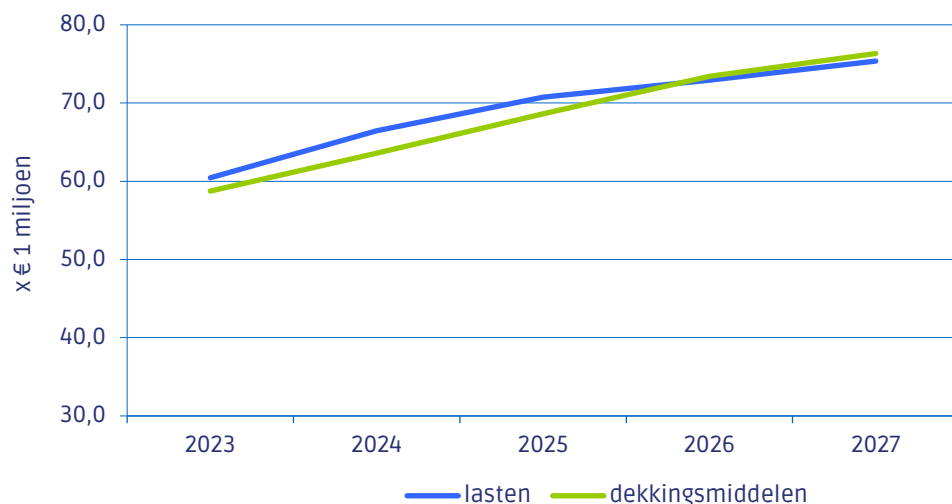
Watersysteemheffing

Ten opzichte van de meerjarenraming 2024-2027 nemen de netto lasten voor de watersysteemheffing toe met € 6,6 miljoen in 2024. Dit wordt, net als in 2023, voornamelijk veroorzaakt door de verhoogde bijdrage aan het HWBP, de hoge inflatie, de gestegen personeelslasten en de algemene indexatie van de onderhoudsbudgetten. In 2024 stijgen de netto exploitatielasten met 11%. Dit is vanwege de afkoop van het onderhoud van de kunstwerken die Rijkswaterstaat oplevert naar aanleiding van de A16 Rotterdam (€ 2,5 miljoen). In 2025 en 2026 nemen de exploitatielasten weer toe. Door het stijgende investeringsvolume zullen de afschrijvingskosten doen toenemen.

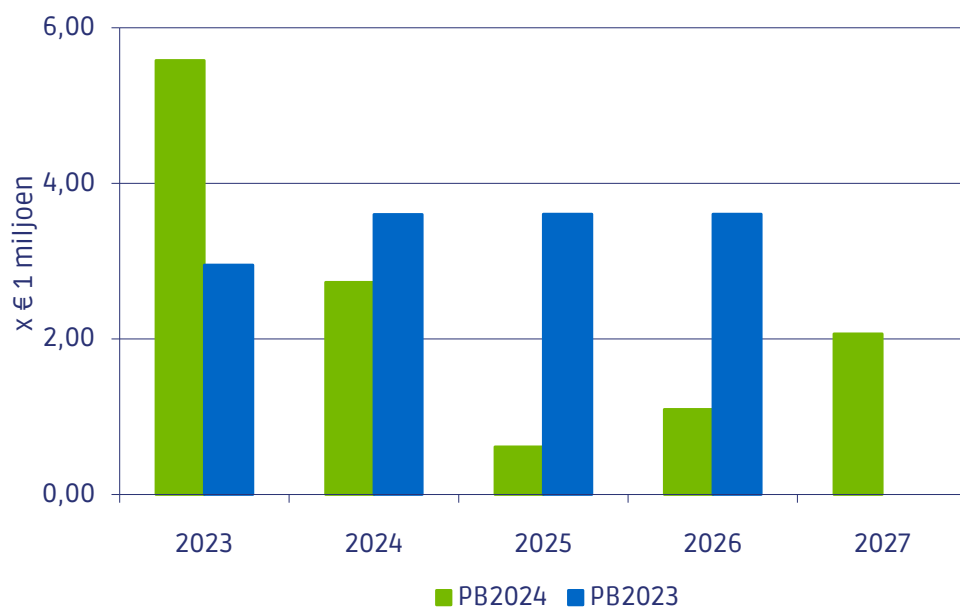
In de meerjarenraming gingen we uit van belastingstijging van 5% in 2024 en 2025, 3% in 2026 en 3,5% in 2027. In deze programmabegroting zijn wij genoodzaakt de belastingstijging bij te stellen naar 9% voor 2024, 8% voor 2025, 7% voor 2026 en 4% voor 2027. Hiermee verwachten we optimaal gebruik te maken van de tariefegaliseringsreserve. Deze zal naar verwachting in 2024 naar € 2,7 miljoen tot en met 2026 naar € 1,1 miljoen afnemen en in 2027 weer aangevuld worden tot € 2 miljoen.

Hieronder staat een grafische weergave van de ontwikkeling van kosten en opbrengsten van de watersysteemtaak en het effect op de tariefegalisatiereserve. In kader van duurzaam financieel beheer streven wij naar begrotingsevenwicht en een stabiele tariefegalisatiereserve om potentiële plotselinge kostenontwikkelingen op te vangen.

Watersysteemheffing
Lasten versus dekkingsmiddelen

Watersysteemheffing
Stand tariefegalisatiereserve per 31-dec

Zuiveringsheffing

Bedragen x € 1.000

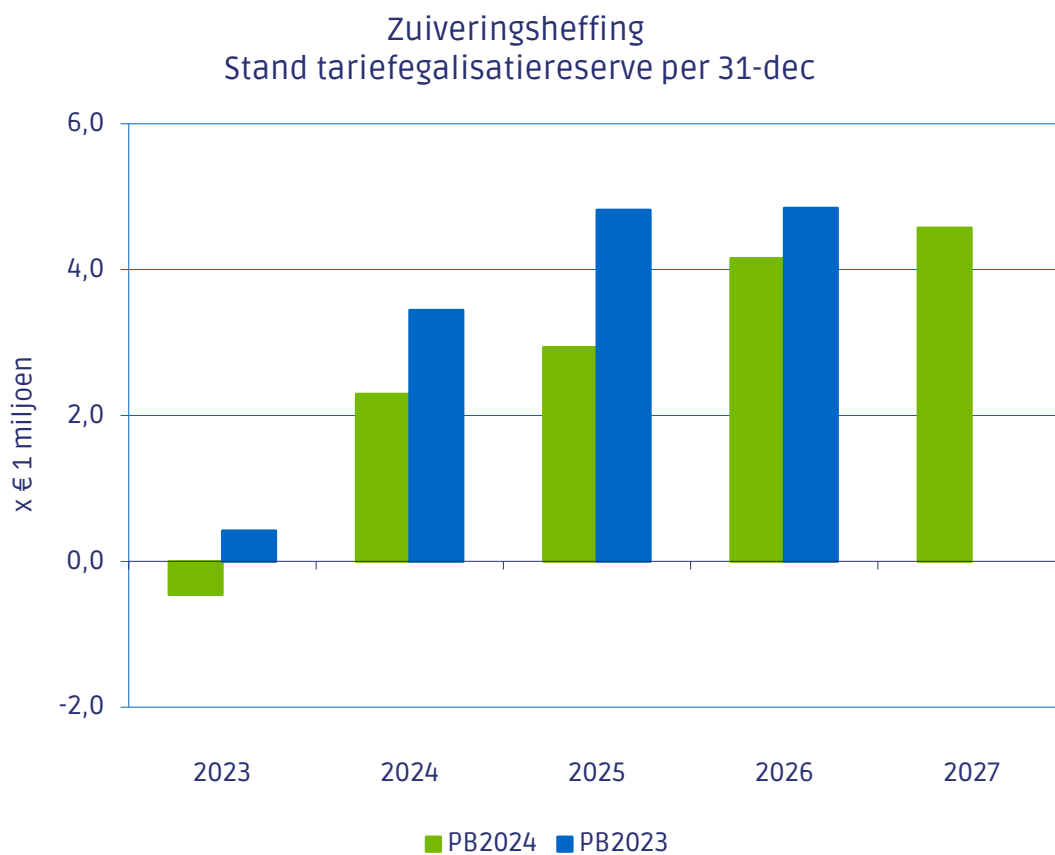
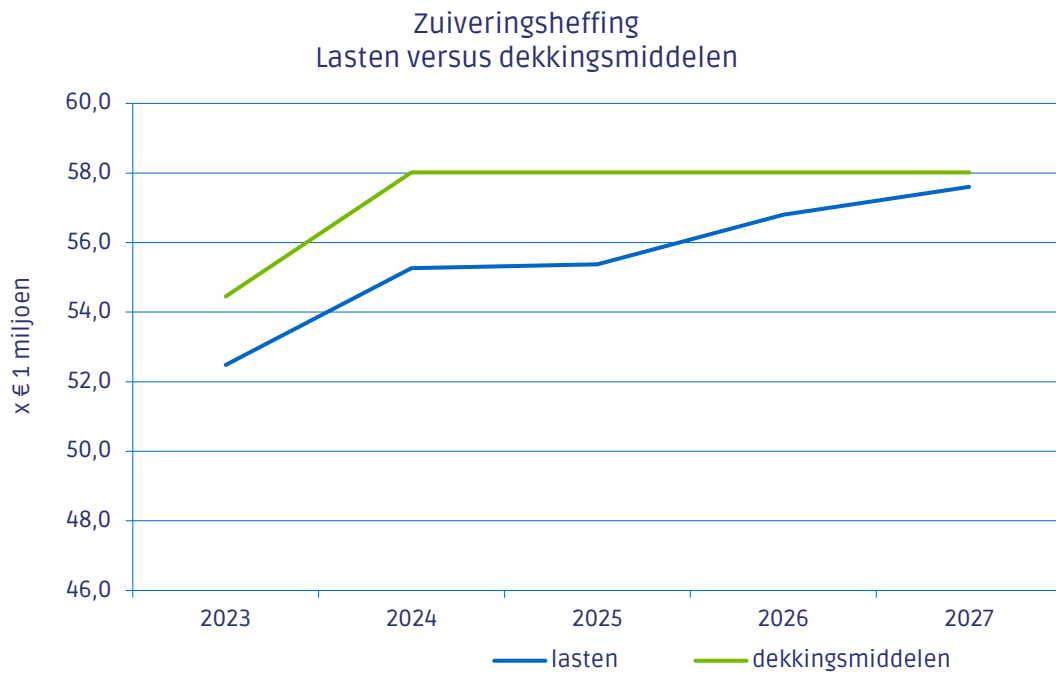
Zuiveringsbeheer	JR 2022	Begroting na wijziging 2023	PB2023 js 2024	Begroting 2024	Verschil Begroting - PB2023	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027
Netto lasten								
Totale netto lasten	50.442	52.482	49.047	55.264	6.217	55.374	56.798	57.601
Dekkingsmiddelen								
Belastingopbrengsten	-42.219	-54.944	-52.747	-58.783	-6.037	-58.783	-58.783	-58.783
Kwijtschelding	1							
Oninbaar	446	841	807	899	92	899	899	899
Dividenden en bonusuitkeringen	-294	-353	-132	-132		-132	-132	-132
Totale dekkingsmiddelen	-42.066	-54.456	-52.071	-58.016	-5.944	-58.016	-58.016	-58.016
Saldo netto lasten en dekkingsmiddelen	8.376	-1.975	-3.024	-2.751	273	-2.642	-1.218	-415

Afrondingsverschillen zijn mogelijk

Ten opzichte van de meerjarenraming 2024-2027 nemen de netto lasten voor de zuiveringsheffing toe met € 6,2 miljoen. Deze stijging komt, zoals eerder beschreven in hoofdstuk 3, onder paragraaf 3.3, voornamelijk door de stijging van energiekosten, hogere kosten voor slibafvoer, stijgende kosten grensoverschrijdend afvalwater, stijgende onderhoudskosten door inflatie en grotere werkvoorraad en inkoop grondstoffen. In 2025 en 2026 zijn de netto lasten stabiel. De algehele gebudgetteerde kostenstijging (door o.a. indexatie en loonkostenontwikkeling) wordt opgevangen door dalende afschrijvingskosten. Vanaf 2026 nemen deze weer toe door de geplande investeringen.

Voor de zuiveringsheffing heeft de sterke tariefstijging in 2023 niet geleid tot een aanvulling van de algemene reserve en de tariefegalisatiereserve. De verwachting is dat we eind 2023 een negatieve tariefegalisatiereserve hebben. Zoals in de beeldvormende verenigde vergadering van 5 september besproken, is er in deze begroting voor gekozen om het weerstandsvermogen weer op peil te brengen en onze reserves direct aan te vullen. Voor 2024 zal dan ook een tariefstijging van 7% worden doorgevoerd. Hiermee verwachten we eind 2024 de reserves te hebben aangevuld tot € 2,3 miljoen, waardoor voor de jaren 2025 tot en met 2027 geen tariefstijging wordt verwacht.

Hieronder staat een grafische weergave van de ontwikkeling van kosten en opbrengsten van de zuiveringstaak en het effect op de tariefegalisatiereserve. In kader van duurzaam financieel beheer streven wij naar begrotingsevenwicht en een stabiele tariefegalisatiereserve om potentiële plotselinge kostenontwikkelingen op te vangen.

*in bovenstaande grafiek wordt ervan uitgegaan dat de algemene reserve in 2025 aangevuld wordt € 2.000.000 vanuit de tariefegalisatiereserve.

Wegenheffing

Bedragen x € 1.000

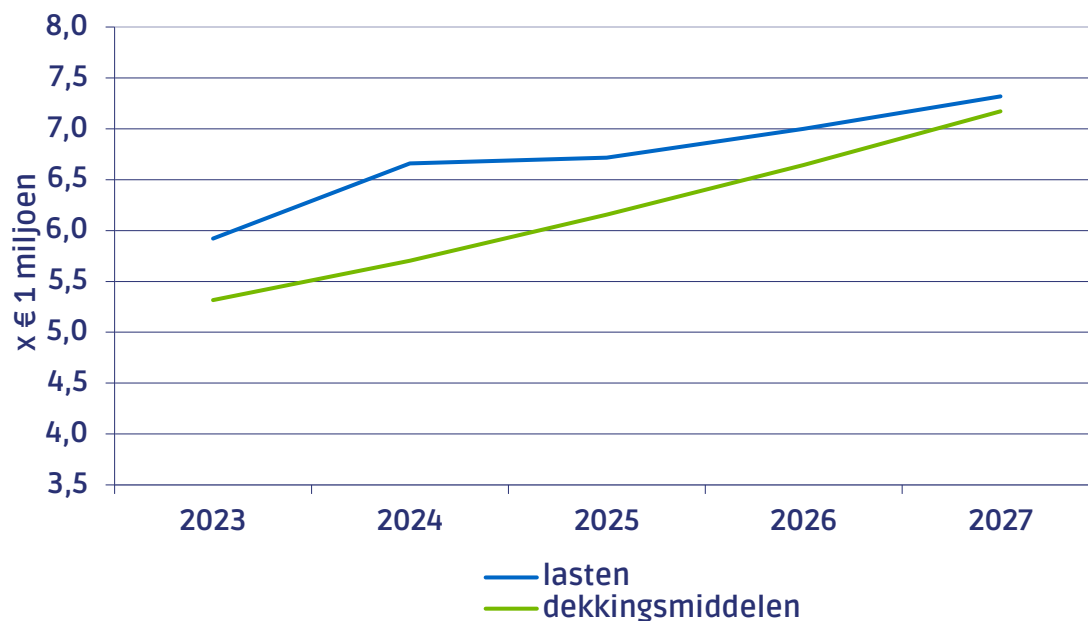
	JR 2022	Begroting na wijziging 2023	PB2023 js 2024	Begroting 2024	Vershil Begroting - PB2023	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027
Wegenbeheer								
Netto lasten								
Totale netto lasten	5.375	5.921	6.193	6.661	468	6.715	7.000	7.318
Dekkingsmiddelen								
Belastingopbrengsten	-4.784	-5.273	-5.598	-5.741	-143	-6.200	-6.696	-7.232
Kwijtschelding	51	63	68	68		73	79	86
Oninbaar	2	22	24	18	-6	19	21	23
Dividenden en bonusuitkeringen	-107	-128	-48	-48		-48	-48	-48
Totale dekkingsmiddelen	-4.839	-5.316	-5.554	-5.703	-149	-6.155	-6.644	-7.171
Saldo netto lasten en dekkingsmiddelen	537	605	640	958	318	560	356	147

Afrondingsverschillen zijn mogelijk

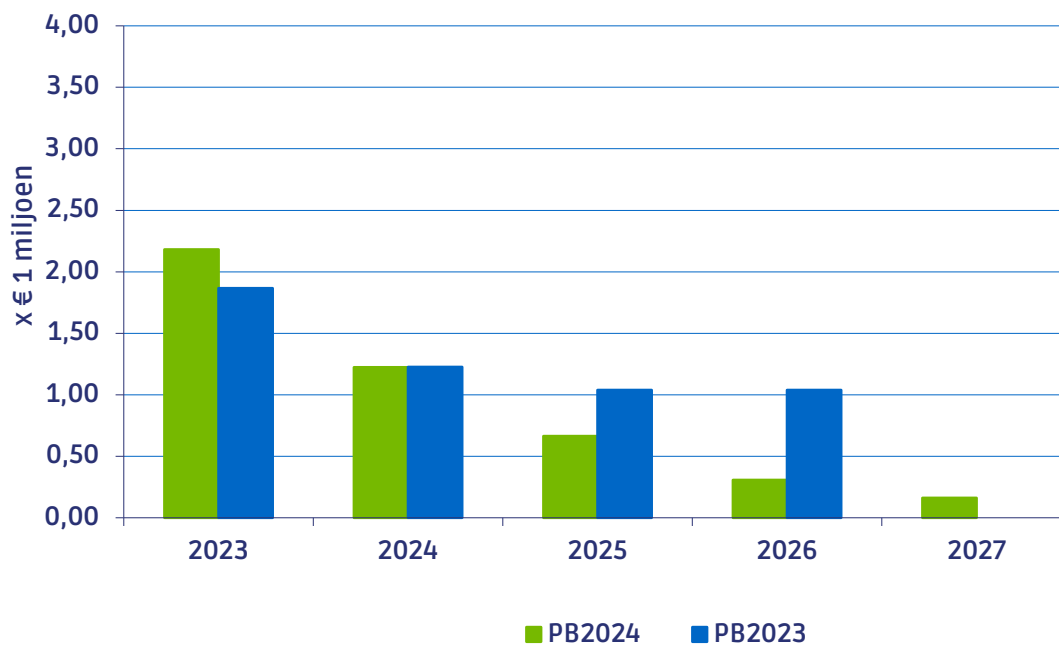
Ten opzichte van de meerjarenraming 2024-2027 nemen de netto lasten in 2024 voor de wegenheffing toe met € 0,5 miljoen. Meerjarig stijgen de lasten naast de algemene kostenstijgingen voornamelijk door toenemende afschrijvingslasten. Het begrote tekort voor de wegentaak dekken we door gebruik te maken van de tariefegalisatiereserve en door de belastingopbrengsten te laten stijgen. In de meerjarenraming gingen we uit van stijgingspercentages van 8% in 2024 tot en met 2027. In deze programmabegroting zijn wij genoodzaakt de stijgingspercentages aan te passen naar 9% voor 2024 en 8% voor de jaren erna tot en met 2027.

Hieronder staat een grafische weergave van de ontwikkeling van kosten en opbrengsten van de wegentaak en het effect op de tariefegalisatiereserve. In kader van duurzaam financieel beheer streven wij naar begrotingsevenwicht en een stabiele tariefegalisatiereserve om potentiële plotselinge kostenontwikkelingen op te vangen.

Wegenheffing Lasten versus dekkingsmiddelen

Wegenheffing Stand tariefegalisatiereserve per 31-dec

5.3 Exploitatie naar kosten- en opbrengstsoorten

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	JR 2022	Begroting na wijziging 2023	PB2023 Jaarschijf 2024	Begroting 2024	Vershil Begroting 2024 - PB2023 js 2024	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027
Lasten								
Rente en afschrijvingen	16.643	16.511	17.499	17.042	-457	16.732	18.704	20.438
Personeelslasten	40.017	43.309	43.462	48.800	5.338	50.262	51.473	53.222
Goederen en diensten van derden	57.799	63.318	61.277	69.353	8.076	69.934	70.713	70.784
Bijdragen aan derden	8.805	8.772	8.182	9.290	1.108	8.728	8.767	9.638
Toevoegingen voorzieningen/onvoorzien	1.336	182	182	182	-	182	182	182
Totaal lasten	124.599	132.092	130.601	144.666	14.065	145.838	149.839	154.263
Baten								
Financiële baten	-891	-1.069	-400	-400	-	-400	-400	-400
Personeelsbaten	-1.175	-715	-	-55	-55	-55	-55	-58
Goederen en diensten aan derden	-3.334	-3.577	-3.099	-3.530	-431	-3.507	-3.508	-3.508
Bijdragen van derden	-2.556	-3.151	-5.533	-4.656	877	-2.174	-2.107	-2.109
Waterschapsbelastingen	-99.608	-117.223	-117.478	-126.685	-9.207	-132.189	-137.451	-1401.898
Interne verrekeningen	-5.451	-5.800	-6.898	-8.056	-1.159	-7.255	-7.436	-8.304
Totaal baten	-113.015	-131.536	-133.408	-143.382	-9.975	-145.580	-150.957	-155.277
Saldo baten en lasten	11.585	556	-2.806	1.284	4.090	258	-1.118	-1.014

Afrondingsverschillen zijn mogelijk

5.4 Balans en overige financiële gegevens

Balans

Bedragen x € 1.000

	JR 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027
Activa						
Vaste activa	225.969	240.174	265.539	305.804	341.191	378.779
Vlottende activa	5.043	4.000	4.000	4.000	4.000	4.000
Overlopende activa	11.559	9.900	9.900	9.900	9.900	9.900
Liquide middelen	3	1	1	1	1	1
Totale netto lasten	242.574	254.075	279.440	319.705	355.092	392.680
Passiva						
Eigen vermogen	17.419	14.864	15.579	13.329	14.458	15.354
Voorzieningen	5.266	5.143	5.112	5.084	5.061	5.054
Vaste schulden	172.758	188.416	209.350	224.784	239.518	253.051
Kortlopende schulden	29.825	39.652	43.399	70.509	90.054	113.220
Vooruitontvangen bedragen	8.930					
Overlopende passiva	8.375	6.000	6.000	6.000	6.000	6.000
Totaal passiva	242.574	254.075	279.440	319.705	355.092	392.680

Afrondingsverschillen zijn mogelijk

Kengetallen

bedragen x € 1.000

Aspect	Kengetal	Gemiddeld	2024	Norm	2025	2026	2027
Taakuitoefening							
	Netto investeringsuitgaven		39.451	-	53.919	50.734	54.651
	EMU-saldo		-15.962	-20.700	-26.574	-24.120	-28.881
Financiële positie							
	Netto schuldratio		94,1%	-	94,4%	95,8%	95,9%
	Netto-schuldquote		1,9	2,8	2,2	2,3	2,5
	Ratio weerstandsvermogen		1,9		1,6	1,8	1,9
	Saldo baten/lasten voor bestemming		-1.339	-	-313	1.063	877
	Kapitaallasten als % totale kosten		12%	25%	11%	12%	13%
	Solvabiliteit		4,9%		4,2%	4,1%	3,9%
	Eigen vermogen		15.579	-	13.329	14.458	15.354
Belastingen							
	Lastendruk belastingopbrengsten totaal	4,7%	8,1%	-	4,3%	4,0%	2,5%
	Watersysteemtaak	7,0%	9,0%	-	8,0%	7,0%	4,0%
	Zuiveringstaak	1,8%	7,0%	-	0,0%	0,0%	0,0%
	Wegentaak	8,3%	9,0%	-	8,0%	8,0%	8,0%

Afrondingsverschillen zijn mogelijk

bedragen x € 1.000

Aspect	Kengetal	Gemiddeld	2028	2029	2030	2031	2032	2033
Taakuitoefening								
	Netto investeringsuitgaven		78.033	51.894	35.000	35.000	35.000	35.000
	EMU-saldo		-59.726	-32.398	-14.198	-12.456	-11.656	-9.946
Financiële positie								
	Netto schuldratio		96,3%	96,7%	97,1%	97,3%	97,5%	97,7%
	Netto-schuldquote		2,9	3,0				
	Ratio weerstandsvermogen		1,9	1,8				
	Saldo baten/lasten voor bestemming		1.457	-935	-1.312	-899	-933	-623
	Kapitaallasten als % totale kosten		13%	15%	15%	16%	16%	17%
	Solvabiliteit		3,7%	3,3%	2,9%	2,7%	2,5%	2,3%
	Eigen vermogen		16.842	15.941	14.670	13.836	12.969	12.412
Belastingen								
	Lastendruk belastingopbrengsten totaal	3,3%	4,0%	2,5%	3,0%	3,3%	3,5%	3,9%
	Watersysteemtaak	3,6%	3,0%	3,5%	4,0%	4,0%	3,5%	3,5%
	Zuiveringstaak	3,4%	3,0%	3,0%	3,0%	4,0%	4,0%	4,0%
	Wegentaak	3,0%	3,0%	3,0%	3,0%	3,0%	3,0%	3,5%

Afrondingsverschillen zijn mogelijk

De gemiddelde lastendruk ligt in de planperiode 2024 tot en met 2027 op circa 4,7% gemiddeld per jaar. De lastendrukontwikkeling geeft aan hoe het totaal van de verschillende belastingtarieven uitwerkt op de totale lastendruk voor huishoudens en bedrijven en welke ontwikkeling hierin zit. Tussen de verschillende jaren zien we een grote fluctuatie. In 2024 dienen we de reserves aan te vullen. Door de hoge inflatie zijn de reserves in 2023 verder onder druk komen te staan.

Na de planperiode neemt de lastendruk toe tot boven de 3%. Dit is echter een grove indicatie waarbij voor die periode bepaalde aannames/uitgangspunten zijn gebruikt waarbij wordt uitgegaan van fors toenemende kosten. In de jaren na 2027 zijn de volgende uitgangspunten/aannames toegepast:

- Personeelskosten stijgen 2,5% per jaar;
- Inflatiepercentage goederen en diensten van 2,5% per jaar;
- Rentereeks van 0,99% tot en met 2029. Vanaf 2030 gaan we uit van 3,5%;
- Netto investeringsvolume van circa € 35 miljoen per jaar vanaf 2028;
- De baten en lasten zoveel mogelijk in evenwicht.

Algemene reserve

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	JR 2022	Begroting na wijziging 2023	PB2023 Jaarschijf 2024	Begroting 2024	Verschil Begroting 2024 - PB2023 js 2024	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027
Algemene reserves								
Bodemreserves:								
<i>Watersysteembeheer</i>	2.500	2.500	2.500	2.500		2.500	2.500	2.500
<i>Zuiveringsbeheer</i>			2.000		-2.000	2.000	2.000	2.000
<i>Wegenbeheer</i>	500	500	500	500		500	500	500
Totaal algemene reserves	3.000	3.000	5.000	3.000	-2.000	3.000	3.000	3.000
Bestemmingsreserve tariefegalisatie								
<i>Watersysteembeheer</i>	7.275	5.350	3.602	2.730	-872	614	1.096	2.066
<i>Zuiveringsbeheer</i>	-2.432	-457	3.445	2.295	-1.151	2.937	4.155	4.570
<i>Wegenbeheer</i>	2.787	2.182	1.227	1.224	-3	664	307	160
Overige bestemmingsreserves								
Algemeen								
<i>Reserve toekomstige dubieuze debiteuren</i>								
<i>Watersysteembeheer</i>								
<i>Afkoop erfpacht</i>	4.376	4.147	3.918	3.918		3.693	3.468	3.243
<i>Reserve eigen risico dijkversterkingen</i>	1.287	1.287	1.287	1.287		1.287	1.287	1.287
<i>Baggerreserve</i>	1.126	1.126	1.126	1.126		1.126	1.126	1.126
<i>Zuiveringsbeheer</i>								
Totaal bestemmingsreserves	14.419	13.634	14.604	12.579	-2.025	10.321	11.439	12.452
Totaal eigen vermogen	17.419	16.634	19.604	15.579	-4.025	15.321	16.439	17.452

Afrondingsverschillen zijn mogelijk

De algemene reserve is bedoeld om risico's bij calamiteiten op te vangen. Binnen het hoogheemraadschap is per taak een maximumbedrag bepaald. Samen met de overige bestemmingsreserves vormen de algemene reserves het weerstandsvermogen van onze organisatie.

Bestemmingsreserves

In tegenstelling tot de algemene reserves hebben de bestemmingsreserves afgezonderde delen van het eigen vermogen die een vooraf bepaalde bestemming hebben.

Drie tariefegalisatiereserves voor de beheerstaken watersysteem-, zuiverings- en wegenbeheer

De tariefegalisatiereserves zijn bedoeld om fluctuaties in de tarieven zo veel mogelijk op te vangen. Van jaar tot jaar wordt het verloop van de tariefegalisatiereserves getoetst aan het kostenverloop uit de meerjarenbegroting.

Afkoopsommen erfpachten

De mogelijkheid bestaat om erfpachten voor een periode van twintig tot vijftig jaar af te kopen. Het afkopen van erfpachten is een voortdurend proces, waarbij de ontvangsten jaarlijks wisselen. Het bedrag aan erfpachtcanons dat hierdoor niet wordt ontvangen, wordt jaarlijks - na resultaatbestemming - gecompenseerd door een toevoeging aan de tariefegaliseringsreserve watersysteembeheer.

Reserve eigen risico dijkversterking

Het waterschap is eigen risicodragers voor dijkversterkingen. In sommige gevallen ontstaat er een overschot, dat gebruikt kan worden bij toekomstige tegenvallers.

Baggerreserve (ingesteld in jaarstukken 2020, ingangsdatum 1-1-2021)

Het doel van deze reserve is de schommelingen (egaliserings) in de exploitatie van de reguliere buitengewoon onderhoud van watergangen (baggeren) op te vangen.

De hoogtes van de stortingen of onttrekkingen zijn daarbij vooraf (ten tijde van de begroting) niet exact bekend, maar worden op basis van de jaarrekeningcijfers (werkelijke realisatie) en de gemaakte afspraken vastgesteld. De benodigde onttrekking of toevoeging aan de reserve wordt bij de jaarafsluiting direct verwerkt (voor resultaatbestemming) en niet apart als voorstel voor de resultaatbestemming voorgelegd aan het algemeen bestuur.

Afspraken:

- De hoogtes van de stortingen of onttrekkingen uit de baggerreserve zijn gemaximeerd. Voor stortingen mag er maximaal aan het beschikbaar gestelde jaarbudget gestort worden in de reserve en er mag er niet meer onttrokken worden dan wat op dat moment in de baggerreserve zit en wat de werkelijke realisatie is in de jaarrekening;
- Programma-onrechtmatigheid geldt niet voor baggeruitgaven, tenzij de dekking uit de baggerreserve onvoldoende blijkt;
- Er is een plafond voor de baggerreserve ter grootte van 50% van het structureel jaarlijks exploitatiebudget afgerond in duizendtallen. In de begroting wordt het maximale plafond berekend en vastgesteld voor het desbetreffend begrotingsjaar.

In de programmabegroting 2024 is het maximale plafond € 2.570.000.

Pr.	Omschrijving	JR 2022	Begroting na wijziging 2023	PB2023 js 2024	Begroting 2024	Verschil Begroting - PB2023	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027
	Saldo netto lasten en dekkingsmiddelen	11.585	556	-2.806	1.284	4.090	258	-1.118	-1.014
	Onttrekking bestemmingsreserves	229	229	229	229		225	225	225
	<i>Afkoop erfpacht</i>	229	229	229	229		225	225	225
	<i>Reserve eigen risico dijkversterkingen</i>								
	<i>Baggerreserve</i>								
	Storting bestemmingsreserves	310							
	<i>Afkoop erfpacht</i>								
	<i>Reserve eigen risico dijkversterkingen</i>								
	<i>Baggerreserve</i>	310							
	Resultaat voor bestemming	11.666	327	-3.035	1.055	4.090	33	-1.343	-1.238
	Onttrekking algemene reserves	2.000							
	<i>Watersysteembeheer</i>								
	<i>Zuiveringsbeheer</i>	2.000							
	<i>Wegenbeheer</i>								
	Storting algemene reserves						2.000		
	<i>Watersysteembeheer</i>								
	<i>Zuiveringsbeheer</i>						2.000		
	<i>Wegenbeheer</i>								
	Onttrekking tariefegalisatiereserves	9.666	2.301	640	3.807	3.167	2.676	357	147
	<i>Watersysteembeheer</i>	2.753	1.696		2.849	2.849	2.116		
	<i>Zuiveringsbeheer</i>	6.376							
	<i>Wegenbeheer</i>	537	605	640	958	318	560	357	147
	Storting tariefegalisatiereserves		1.975	3.675	2.751	-923	2.642	1.700	1.385
	<i>Watersysteembeheer</i>			651		-651		481	970
	<i>Zuiveringsbeheer</i>		1.975	3.024	2.751	-273	2.642	1.218	415
	<i>Wegenbeheer</i>								
	Resultaat na bestemming								

Afrondingsverschillen zijn mogelijk

Voorzienenen

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	JR 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027
Voorzienenen voor arbeidsgerelateerde verplichtingen						
Pensioenvoorzienenen bestuur	2.578	2.426	2.273	2.124	1.979	1.850
Voorzienenen wachtgeldverplichtingen	139	48	48	48	48	48
Voorzienenen spaarverlof	1.548	1.670	1.791	1.913	2.034	2.156
Totaal voorzienenen voor arbeidsgerelateerde verplichtingen	4.266	4.143	4.112	4.084	4.061	4.054
Voorzienenen erfpachtcompensatie	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000
Totaal voorzienenen	5.266	5.143	5.112	5.084	5.061	5.054

Afrondingsverschillen zijn mogelijk

Voorzienenen behoren tot het vreemd vermogen. Deze worden aangevuld door dotaties die ten laste zijn van de exploitatie. Bij voorzienenen gaat het om onzekere verplichtingen. De onzekere verplichtingen zijn in de toekomstige jaren onregelmatig gespreid. De voorzienenen zijn tegen nominale en contante waarde opgenomen.

Pensioenvoorzienenen bestuur

Deze voorzienenen is gevormd door een jaarlijkse dotatie ten laste van de exploitatie om (in de toekomst) pensioen uit te keren aan gepensioneerde hoogheemraden of om aan de verplichting van waardeoverdracht te kunnen voldoen.

Wachtgeldverplichtingen

Deze voorzienenen is gevormd om (in de toekomst) wachtgeldten uit te keren aan voormalige bestuursleden en personeel.

Voorzienenen spaarverlof

Deze voorzienenen is in 2013 gevormd door de opbrengst van gekochte verlofdagen van personeel en dient om (in de toekomst) bij opname van deze verlofdagen de inhuur van vervangende menskracht te financieren.

Voorzienenen erfpachtcompensatieregeling

In 2022 heeft een onafhankelijke commissie van deskundigen geoordeeld dat het hoogheemraadschap de Algemene Erfpachtvoorwaarden 1993 (AEV 1993) op onderdelen niet correct heeft toegepast. De door het hoogheemraadschap toegepaste methode voor bepaling van de canonrente heeft geleid tot hogere percentages en daardoor hogere canons dan het geval zou zijn geweest bij de juiste, letterlijke toepassing van artikel 3 lid 5 van de AEV 1993. Met andere woorden: erfpachters hebben onverschuldigde c.q. onterechte betalingen gedaan. Om de compensatie van erfpachters te regelen heeft het hoogheemraadschap een compensatieregeling erfpacht opgesteld. Een eerste inschatting is dat de totale compensatie circa € 1 miljoen zal bedragen. De procedure is momenteel in volle gang, waarbij het hoogheemraadschap nog in de fase van de voorbereidingen zit. Om deze reden is het nog niet mogelijk om een betrouwbare inschatting te maken van een eventuele onttrekking aan de voorzienenen in het jaar 2024.

5.5 Investerings

5.5.1 Verzamel- en programmakredieten 2024

Een verzamelkrediet (VK) is een krediet dat met de goedkeuring van de programmabegroting (door de verenigde vergadering) direct vanaf 1 januari beschikbaar is in het betreffende begrotingsjaar. Het is opgebouwd uit een aantal kleinere deelkredieten voor aparte uitgaven. Het instrument is bedoeld voor het bundelen van samenhangende vervangingsinvesteringen, voor voorbereidingskredieten en investeringen van een beperkt bestuurlijk of financieel belang. Hieronder vallen investeringen die gebaseerd zijn op aanvaard beleid, vervangingen of renovaties zonder impact op de omgeving.

Een programmakrediet (PK) is een krediet voor de programmatische uitvoering van samenhangende werkzaamheden of maatregelen binnen een gebied, waarbij het uit oogpunt van effectiviteit en efficiency nuttig is met budgetten te werken die over jaargrenzen heen kunnen schuiven.

Programma 1: Veilige Dijken

Nr.	Omschrijving verzamelkrediet	Type	Uitgaven (in euro's)
P1.1	Herzetten van steenglooïing langs Hollandsche IJssel Schielandse zijde	VK	540.000
P1.2	Steenzetwerk ter hoogte van Schuwacht 1 te Lekkerkerk	VK	575.000
P1.3	Voorbereiding verkenning dijkversterking Schielands Hoge Zeedijk-Oost	VK	500.000
P1.4	Verkenning keermuren IJsseldijk Krimpenerwaard	VK	200.000
			1.815.000

Toelichting per verzamelkrediet

P1.1 Herzetten van steenglooïing langs Hollandsche IJssel Schielandse zijde

In 2024 zal circa 1500 m² van de steenglooïing op diverse locaties langs de Hollandsche IJssel Schielandse zijde worden herzet.

P1.2 Steenzetwerk ter hoogte van Schuwacht 1 te Lekkerkerk

De steenglooïing ter hoogte van Schuwacht 1 te Lekkerkerk wordt over een oppervlakte van circa 500m² nieuw aangebracht en/of herzet.

P1.3 Voorbereiding verkenning dijkversterking Schielands Hoge Zeedijk-Oost

Voorbereidende werkzaamheden ten behoeve van het indienen van de subsidieaanvraag voor de dijkversterking Schielands Hoge Zeedijk-Oost bij het HWBP.

P1.4 Verkenning keermuren IJsseldijk Krimpenerwaard

Verkennend onderzoek op ca. 100 keermuren IJsseldijk Krimpenerwaard met als doel bepalen van bouwkundige staat, de toekomstige functie per keer muur en de te treffen onderhoudsmaatregel.

In de verzamelkredieten is rekening gehouden met (interne) personeelskosten.

Programma 2: Voldoende en schoon water

Nr.	Omschrijving verzamelkrediet	Type	Uitgaven (in euro's)
P2.1	Renovatie Kunstwerken 2024	VK	871.000
P2.1.1	Bio Trance 2, watersystemen	VK	315.000
P2.1.2	Uitfaseren 2G meetnet naar LORA	VK	390.000
P2.1.3	Vervangen kleppen persleiding Middelwatering	VK	166.000
P2.2	Materieel 2024	VK	620.000
P2.2.1	Noodstroomaggregaten vervangen	VK	150.000
P2.2.2	Mobiele noodpompen vervangen	VK	270.000
P2.2.3	Aanschaf droogzetschotten gemalen	VK	50.000
P2.2.4	Verkenning uitvoeringsvorm loods Zuidplas voor noodmaterieel	VK	150.000
Totaal verzamelkredieten programma 2			1.491.000

Toelichting per verzamelkrediet

P2.1 Renovatie Kunstwerken

Onder verzamelkrediet Renovatie Kunstwerken 2024 worden drie deelprojecten onderscheiden, zijnde:

- Trance 2 voor implementatie digitaal sleutelsysteem voor de objecten om te kunnen gaan voldoen aan de Baseline Informatieveiligheid Overheid (BIO);
- Het uitfaseren 2G communicatie naar LoRa voor ons meetnet waarbij onze meetpunten toekomstbestendig worden ingericht;
- Als laatste de vervanging van de kleppen in de persleidingen van gemaal Middelwatering die technisch einde levensduur zijn.

P2.2 Materieel 2024

Onder verzamelkrediet Materieel wordt voor 2024 een viertal deelprojecten onderscheiden, zijnde:

- Het vervangen van een vast noodstroomaggregaat in verband met het technisch einde levensduur;
- De aanschaf van drie mobiele noodpompen om na de donatie van drie pompunits aan Oekraïne in 2023 weer voldoende noodpompen beschikbaar te hebben;
- De aanschaf van droogzetschotten om waterstaatswerken te kunnen droogzetten ten tijde van onderhoud of calamiteiten;
- Een krediet om de toekomstige uitvoeringsvorm van loods Zuidplas te kunnen uitwerken zodanig dat hierin een keuze kan worden gemaakt.

In de verzamelkredieten is rekening gehouden met (interne) personeelskosten.

Programma 3: Afvalwater zuiveren

Nr.	Omschrijving verzamelkrediet	Type	Uitgaven (in euro's)
P3.1	Energie neutraal (programma duurzaamheid)	PK	600.000
P3.2	Renovaties awzi	VK	1.200.000
P3.3	Optimaliseren procesvoering	VK	280.000
P3.4	Energiebesparing P3	VK	125.000
Totaal verzamelkredieten programma 3			2.205.000

Toelichting per verzamelkrediet

P3.1 Energie neutraal (programma duurzaamheid)

Hiermee worden maatregelen voor de gehele organisatie gefinancierd die voortvloeien uit de Energiebesparingsplicht. Denk hierbij aan onderzoek, advies en maatregelen die zorgen voor een energiebesparing (waaronder: LED / isolatie / energiezuinige motoren / ander type airco of luchtbehandelingskast).

P3.2 Renovaties awzi

- **Deflectieschot De Grote Zaag (€ 200.000):** Awzi De Grote Zaag is hydraulisch volbelast, hierdoor neemt het risico op slijtuitspoeling toe. Om dit risico te verkleinen gaan wij een technische aanpassing doen in de nabezinktanks: het bouwen van een deflectieschot. Ook gaan wij in gesprek met de gemeente om de aanvoer van afvalwater beter te spreiden over de dag.
- **Vorbereiding renovatie ontvangwerk Kortenoord (€ 100.000):** Awzi Kortenoord heeft al jaren te kampen met een drijfslag in het ontvangstwerk. Deze brengt veel risico's met zich mee, dus moet deze elk jaar voor veel kosten verwijderd worden. In 2024 starten we met de voorbereiding om het ontvangstwerk zodanig aan te passen dat de drijfslag zich in de toekomst niet meer vormt.
- **Procesautomatisering (€ 300.000):** Op diverse awzi's moeten besturingskasten, bekabeling, netwerken of koppelingen vervangen worden. Technisch en financieel afgeschreven en in sommige gevallen vindt er ook geen ondersteuning vanuit de leverancier meer plaats.
- **Vervangen sensoren (€ 600.000):** Het vervangen van de slijbspiegel- en troebelheidsmeters op de 9 awzi's. De huidige sensoren zijn financieel en technisch afgeschreven en aan vervanging toe. Essentieel voor een goede bedrijfsvoering.

P3.3 Optimaliseren procesvoering

- **Chemicaliëndosering Haastrecht (€ 100.000):** Awzi Haastrecht heeft met droogte moeite om het fosfaat uit het afvalwater verwijderen. Door het plaatsen van een chemicaliëndosering kan in dit soort situaties het fosfaat worden afvangen wat leidt tot betere zuiveringspresentaties.
- **Luchtdebietmeters awzi's (€ 80.000):** Op de awzi's Kralingseveer en De Grote Zaag wordt lucht in het proces geblazen om het afvalwater te zuiveren. Dat er genoeg lucht wordt ingeblazen is cruciaal voor het voldoen aan onze lozingseisen. Te veel lucht is echter energieverpilling. Om deze reden willen wij het luchtdebiet nauwkeuriger meten om nog meer grip op het zuiveringsproces te krijgen en om overbeluchting tegen te gaan.
- **Sensoren voor meten droge stof in centraat (€ 100.000) :** De centrifuges op Kralingseveer zorgen ervoor dat het slijb (restproduct na het zuiveren van afvalwater) zo droog mogelijk gemaakt wordt. Zodat er niet onnodig veel vrachten worden gereden naar de eindverwerker HVC. Het 'droge stofgehalte in het centraat' is hiervoor een enorm belangrijke parameter. Online kon dit tot voor kort nooit gemeten worden. Tegenwoordig kan dit wel en dit zal ervoor zorgen dat het hele proces slimmer, automatisch en efficiënter verloopt.

P3.4 Energiebesparing Programma 3

Maatregelen om het energieverbruik van specifiek de rioolgemalen en awzi's verder te verminderen.

In de verzamelkredieten is rekening gehouden met (interne) personeelskosten.

Programma 4: Veilige wegen

Nr.	Omschrijving verzamelkrediet	Type	Uitgaven (in euro's)
P4.1	Reconstructie polderwegen 2024	VK	680.000
P4.2	Veilige wegen in goede staat	VK	374.400
P4.3	Vervanging wegbruggen 2024	VK	100.000
P4.4	Materieel WW	VK	350.000
P4.5	Biodiversiteit	VK	60.000
Totaal verzamelkredieten programma 4			1.564.400

Toelichting per verzamel-/programmamakrediet

P4.1 Reconstructie polderwegen 2024

- 4.1 Voorbereiding Programma Wegen en Wegbruggen 2024-2028;

P4.2 Veilige wegen in goede staat

- 4.2 Oplossen van knelpunten voor de verkeersveiligheid zoals naar voren gekomen in extern onderzoek;

P4.3 Vervanging wegbruggen 2024

- 4.3 Het vervangen van een brug aan het einde van zijn levensduur;

P4.4 Materieel WW

- 4.4 Het vervangen van materieel ten behoeve van het dagelijks onderhoud van de wegen en de gladheidsbestrijding;

P4.5 Biodiversiteit

- 4.5 Uitvoering van het plan van aanpak voor de versterking van biodiversiteit in de wegbermen.

In de verzamel- en programmamakredieten is rekening gehouden met (interne) personeelskosten.

Programma 5: Organisatie & Omgeving

Voor programma 5 is geen verzamelkrediet opgenomen.

Ondersteunende producten

Nr.	Omschrijving verzamelkrediet	Type	Uitgaven (in euro's)
OP	Huisvesting 2024	VK	100.000
Totaal verzamelkredieten programma OP			100.000

Toelichting per verzamelkrediet

OP Huisvesting 2024

Het verzamelkrediet Huisvesting 2024 zal bestemd worden voor projecten zoals stankoverlast in de toiletten, het fundament te vernieuwen, op verschillende etages de luchtbehandelingskasten te vervangen, gedeeltelijk het noodverlichting vervangen, de koelmachines vervangen en werkzaamheden aan het dak verrichten. Het gaat om uitgaven die komend jaar gedaan moeten worden om verslechtering van het pand tegen te gaan.

5.5.2 Nog te voteren investeringen

In deze paragraaf worden de investeringsbedragen (per jaar) weergegeven welke in het betreffende jaar naar verwachting aan de verenigde vergadering worden gevraagd te voteren. Het grootste deel hiervan wordt door middel van (individuele) investeringsvoorstellen aangevraagd. Een relatief klein deel vindt plaats met het instrument verzamelkrediet en programmakrediet ([zie vorige paragraaf 5.5.1](#)).

Programma 1 – Veilige dijken

Bedragen x € 1.000

Programma 1 – Veilige dijken	Te voteren investeringsbedragen				
	Totaal	2024	2025	2026	2027
HWBP	34.021	34.021			
Reconstructie primaire wk	5.283	2.115	1.056	1.056	1.056
Reconstructie regionale wk	10.670	1.850	2.760	3.300	2.760
Totaal Programma 1	49.974	37.986	3.816	4.356	3.816

afrondingsverschillen zijn mogelijk

Programma 2 – Voldoende en schoon water

Bedragen x € 1.000

Programma 2 – Voldoende en schoon water	Te voteren investeringsbedragen				
	Totaal	2024	2025	2026	2027
Peilbeheer en monitoring	1.200	100	900	200	
Renovatie vervanging kunstwerken WS	12.926	7.656	2.230	1.740	1.300
Buitengewoon onderhoud watergangen	1.400	1.100	100	100	100
Wateroverlastopgave	33.820	1.110	10.110	21.600	1.000
Project - Uitvoering studies en efficiëntieplannen (Duurzame energie productie)	1.500	375	375	375	375
Watervoorziening - Watervoorziening	2.780	1.900	380		500
Kwaliteit - Waterkwaliteitsmaatregelen overige wateren	1.050	200	250	250	350
Klimaatadaptatie	282				282
Materieel HHSK	1.530	930	200	200	200
	56.488	13.371	14.545	24.465	4.107

afrondingsverschillen zijn mogelijk

Programma 3 – Afvalwater zuiveren

Bedragen x € 1.000

Programma 3 – Afvalwater zuiveren	Te voteren investeringsbedragen				
	Totaal	2024	2025	2026	2027
Renovatie awzi's	39.300	2.100	5.250	13.950	18.000
Renovatie transportstelsels	6.600	1.800	2.800	1.000	1.000
Bijdrageregelingen	400	100	100	100	100
Bijdragen aan gemeenten	3.915	1.415			2.500
Uitvoeren studies en efficiëntieplannen	4.225	275	1.325	1.125	1.125
	54.065	5.690	9.475	16.175	22.725

afrondingsverschillen zijn mogelijk

Programma 4 – Veilige wegen

Bedragen x € 1.000

Programma 4 - Veilige wegen	Te voteren investeringsbedragen				
	Totaal	2024	2025	2026	2027
Reconstructie polderwegen	9.907	1.114	1.834	3.410	3.348
Vervanging wegbruggen	2.200	100	700	1.400	
Duurzaam veilig	1.200		1.200		
Materieel HHSK	1.220	350	300	200	370
	14.527	1.564	4.034	5.010	3.718

afrondingsverschillen zijn mogelijk

Ondersteunende producten

Bedragen x € 1.000

Ondersteunende producten	Te voteren investeringsbedragen				
	Totaal	2024	2025	2026	2027
Huisvesting	2.100	350	350	600	800
	2.100	350	350	600	800

afrondingsverschillen zijn mogelijk

Totaal te voteren investeringsbedragen

Totaal te voteren	Totaal	2024	2025	2026	2027
	177.154	58.961	32.220	50.606	35.166

5.5.3 Meerjarenprognose geplande uitgaven

Geplande uitgaven (lasten)

In de onderstaande tabel zijn de geprognosticeerde uitgaven van de geplande (nog te voteren) kredietaanvragen weergegeven.

Bedragen x € 1.000

	Prognose Kosten			
	2024	2025	2026	2027
HWBP	9.978	85.489	114.176	110.184
Reconstructie primaire wk	1.715	1.990	1.106	1.056
Reconstructie regionale wk	1.850	2.760	3.300	2.760
Totaal Programma 1	13.543	90.239	118.582	114.000
Wateropgave 2015				
Watergebiedsplan				
Peilbeheer en monitoring	200	300	800	300
Renovatie vervanging kunstwerken WS	4.261	5.175	2.490	1.300
Kwaliteit - Verbetering stedelijk water				
Buitengewoon onderhoud watergangen	600	500	100	100
Veenweidepact				
Wateroverlastopgave	565	7.645	9.310	9.800
Waternetvoorziening - Meetnetvoorziening				
Project - Peilscheiding Vlietkade				
Project - Uitvoering studies en efficiëntieplannen (Duurzame energie productie)	150	400	375	375
Watervoorziening - Watervoorziening		5.300	5.400	2.480
Kwaliteit - Waterkwaliteitsmaatregelen overige wateren	100	250	250	300
Kwaliteit - Uitvoer Kaderrichtlijn water 2022-2027				
Klimaatadaptatie				132
Cultureel erfgoed molens				
Materieel HHSK	525	255	300	200
Totaal Programma 2	6.401	19.525	19.025	14.987
Renovatie awzi's	1.215	2.600	7.300	12.350
Renovatie transportstelsels	250	1.950	1.500	1.100
Bijdrageregelingen	50	100	100	100
Bijdragen aan gemeenten	1.150	165	100	2.500
Uitvoeren studies en efficiëntieplannen	625	1.300	1.200	1.125
Totaal Programma 3	3.290	6.115	10.200	17.175
Reconstructie polderwegen	2.664	1.834	3.610	3.348
Vervanging wegbruggen	100	700	700	700
Aanpak black en grey spots				
Duurzaamveilig		600	600	
Materieel HHSK	350	300	200	370
Totaal Programma 4	3.114	3.434	5.110	4.418
Huisvesting	300	350	600	800
Totaal Programma OP	300	350	600	800
Eindtotaal	26.648	119.963	153.518	151.380

Afrondingsverschillen zijn mogelijk

Geplande inkomsten (baten)

Bedragen x€ 1.000

	Prognose opbrengsten			
	2024	2025	2026	2027
HWBP	-8.350	-75.271	-100.659	-97.124
	-8.350	-75.271	-100.659	-97.124
Watervoorziening - Watervoorziening		-2.500	-4.100	-3.800
		-2.500	-4.100	-3.800
	-8.350	-77.771	-104.759	-100.924

Afrondingsverschillen zijn mogelijk

5.5.4. Lopende investeringen

In de onderstaande tabellen zijn de geplande uitgaven per lopend investeringsproject/jaar weergegeven. Op programmaniveau is een vertragingsfactor toegepast. Deze wordt niet getoond in onderstaande tabel.

De tabel in paragraaf 5.5.5 toont op programmaniveau (inclusief een voornoemde vertragingsfactor) de geraamde investeringsuitgaven van zowel de nog te voteren investeringen als de lopende investeringen.

Bedragen x € 1.000

Cluster omschrijving	Project	Actueel krediet	Uitgegeven	Prognose			
				2024	2025	2026	2027
HWBP	07.00024 Dijkversterking BAS	4.632	2.860				
	07.00913 Dijkversterking KIJK (Krachtige IJsseldijk Krimpenerwaard)	62.665	36.778	5.800	6.564		1.130
	07.01200 Dijkversterking Krimpen 2e fase	2.331	1.731				
	07.01333 Dijkversterking Capelle Zuidplas	500	138				
		70.128	41.506	5.800	6.564		1.130
Reconstructie primaire wk	07.01280 VZK 2021 Reconstructie primaire waterkeringen	250	168	4			
	07.01292 VZK 2022 Reconstructie primaire waterkeringen	800	448				
	07.01328 VZK PB2023 - Reconstructie primaire waterkeringen	1.000	248	285			
	07.01340 Renovatie Snelle Sluis	300					
		2.350	863	289			
Reconstructie regionale wk	07.00855 Voorbereiding RWK bijdr. gem.	168	168				
	07.01228 Programma Reconstructie RWK 2017-2018	3.296	3.522	10			
	07.01252 Programma Reconstructie RWK 2019-2020	1.220	496	260			
	07.01285 Reconstructie RWK 2021	200	196				
	07.01308 Programma Reconstructie RWK 2021	200	48	35	5		
		5.084	4.429	305	5		
Totaal Programma 1		77.562	46.799	6.394	6.569		1.130

Afrondingsverschillen zijn mogelijk

Cluster omschrijving	Project	Actueel krediet	Uitgegeven	Prognose			
				2024	2025	2026	2027
Reconstructie primaire wk	07.01340 Renovatie Snelle Sluis	300					
		300					
Wateropgave 2015	07.00926 ZPP maatregel 4 water vasthouden en toevoer Knibbelweg	430	100	133	150		
	07.00928 ZPP maatregel 6 Autom. peil regulerende stuw gpg 836	1.048	257	165	300	265	
	07.00929 ZPP maatregel 7 Koppeling 2e Tocht	631	218	102	180		
	07.00937 ZPP Herijking uitvoeringsprogramma Zuidplaspolder	1.958	297	548	1.038		
		4.067	873	948	1.668	265	
Watergebiedsplan	07.00716 gemaal Achterbroek (3.5)	5.586	3.683	50			
	07.01191 Project WGPK 1, 2 en 3 fase A en B	9.365	474	1.080	1.133	2.882	3.175
		14.950	4.157	1.130	1.133	2.882	3.175
Peilbeheer en monitoring	07.01052 Mtregel peilbesl. Bergambacht	15	2	12			
	07.01296 Peilbesluit polder Esse Gans en Blaardorp	100	90				
	07.01329 Peilbesluit Zuidplaspolder Zuidoost	300	8	200			
	07.01332 Vervanging stuw De Meent	80	12	40			
		495	112	252			
Renovatie vervanging kunstwerken WS	07.01205 VZK Renovatie kunstwerken 2017	50	50				
	07.01223 VZK Renovatie kunstwerken 2018	2.542	2.183	100			
	07.01238 VZK Renovatie kunstwerken 2019	845	109	559			
	07.01253 VZK Renovatie kunstwerken 2020	270	216				
	07.01269 Gemaal de Wilde Veenen	48	14				
	07.01270 VK - Renovatie kunstwerken 2021	434	402				
	07.01289 Vervanging gemaal Westeinde	585	119	440			
	07.01299 VZK PB2022: Uitvoering vervanging en automatisering Schuif Essenburgsingel	210		90			
	07.01300 VZK PB2022 Renovatie Kunstwerken 2022	693	238	300			
	07.01302 Sluis Zevenhuizer Verlaat	700	634				
07.01316 VZK Renovatiekunstwerken 2023	1.285	89	740	175			
		7.662	4.055	2.229	175		
Kwaliteit - Verbetering stedelijk water	07.01007 Waterpl.Capelle a/d IJssel '14	591	424	126			
		591	424	126			
Buitengewoon onderhoud watergangen	07.01322 Beschoeiing en herprofilering Lange Tocht-Binnenwegsepolder	1.100		1.100			
		1.100		1.100			

Cluster omschrijving	Project	Actueel krediet	Uitgegeven	Prognoses			
				2024	2025	2026	2027
Veenweidepact	07.00035 Grondverwerving landinrichting	165	95				
		165	95				
Wateroverlastopgave	07.01204 Verbetering waterafvoer polder Zestienhoven	500	166	280	263		
	07.01207 Bijdrage Agniesebuurt en Grote kerkplein	1.370	633			198	
	07.01265 Nieuwbouw Gemaal Hitland	12.500	3.136	6.850	1.100		
	07.01279 Bemaling Kralinger Esch	650	220	430			
	07.01298 Afwatering Prinsenland en Lage Land	150	46	87			
	07.01305 Noord-Zuidverbinding Bleiswijk	750	35	264			
	07.01334 Stadsproject Hofbogenpark	478					
	07.01335 Stadsproject Schouwburgplein	490					
	07.01336 Stadsproject Hofplein	900					
	07.01337 Stadsproject Prins Alexanderplein	53			53		
			17.841	4.237	7.910	1.416	198
Kwaliteit - Uitvoer Kaderrichtlijn water 2016-2021	07.01176 Kaderrichtlijn Water 2016-2021	2.552	2.189	3			
	07.01219 Structurele aanpak Kralingse Plas	1.500	1.025				
		4.052	3.214	3			
Kwaliteit- Waterkwaliteitsmaatregelen Krimpenerwaard (POP3)	07.01235 POP3 Inlaten Krimpenerwaard	4.650	4.727				
		4.650	4.727				
Waternetvoorziening - Meetnetvoorziening	07.01249 Optimalisatie meetnet watervoorziening	330	254				
		330	254				
Project - Peilscheiding Vlietkade	07.01230 Peilschiding Vlietkade	110					
		110					
Watervoorziening - Watervoorziening	07.01282 Deltaprogramma Zoetwater periode 2022-2027	1.575	359	450	400	170	
		1.575	359	450	400	170	
Kwaliteit - Uitvoer Kaderrichtlijn water 2022-2027	07.01303 KRW 2022-2027	4.405	109	2.148	1.550	100	280
		4.405	109	2.148	1.550	100	280
Klimaatadaptatie	07.01290 Impulsregeling Klimaatadaptatie	1.048		50	250	250	450
	07.01314 Samenwerkingsprojecten Klimaatadaptatie	675		100	225	160	160
		1.723		150	475	410	610
Cultureel erfgoed molens	07.01266 Restauratie Prinsenmolen	433	550				
	07.01281 Restauratie Haastrechtse Molen	705	540				
	07.01297 Molenrestauratie 2022	840	722	17			
		1.978	1.812	17			

Cluster omschrijving	Project	Actueel krediet	Uitgegeven	Prognoses			
				2024	2025	2026	2027
Uitvoeren studies en efficiëntieplannen	07.01287 Hernieuwbare opwekking	758	568				
	07.01312 Led Verlichting	81		30	50		
	07.01313 Van het aardgas af	31		31			
	07.01341 Zonnepanelen Krimpenerwaard	600					
		1.470	568	61	50		
Totaal Programma 2		67.463	24.995	16.524	6.866	4.025	4.065

Afrondingsverschillen zijn mogelijk

Cluster omschrijving	Project	Actueel krediet	Uitgegeven	Prognose			
				2024	2025	2026	2027
Wateroverlastopgave	07.01334 Stadsproject Hofbogenpark	172					
	07.01335 Stadsproject Schouwburgplein	60					
		232					
Renovatie awzi's	07.00273 Bellenbeluchting KO	2.135	1.540	400			
	07.01024 Bellenbeluchting GD	1.110	980	100			
	07.01229 Luchtbehandeling KV	2.550	431	50	100	2.450	
	07.01271 VK 2021- Optimaliseren leidingwerk KV	500	313				
	07.01277 VK 2021- Vervanging bemonsteringssystemen	300	208				
	07.01291 Renovaties awzi KO en GD	750	474				
	07.01301 VZK PB2022: Renovatie's AWZI's	625	87	449			
	07.01304 Renovatie Slibgistingstorens awzi Kralingseveer	2.000	948	500			
	07.01306 Vervanging beluchting Bergambacht	100	15				
	07.01309 Vervanging leidingwerken awzi Groenedijk	250	182				
	07.01310 Beluchtingssysteem AT Kralingseveer	400	412				
	07.01319 Beperken uitstoot methaan uit slibbuffers awzi KV	75		35			
	07.01320 Renovatie ontvangstwerk awzi Kralingseveer awzi KV	100					
	07.01321 Aanpakken drijfslagproblematiek awzi Kortenoord	75		45			
	07.01324 Renovatie leidingwerk en vervangen slibretourpomp awzi GD	400	66	200			
	07.01325 Aanpassen electr installatie KW	55		55			
	07.01326 Aanpassing Atex- gebied (gasveiligheid) awzi KV	200	7	50			
	07.01327 Leggen extra glasvezelkabel KO en GD	80	57				
	07.01339 Startkrediet Uitbreiding Kortenoord	50		40			
		11.755	5.719	1.924	100	2.450	
Renovatie transportstelsels	07.01294 VZK 2022: Toekomstbestendig maken transportstelsel ZKO	100		100			
	07.01317 Inrichten terrein rg Moordrecht	85	8				
	07.01318 Renovatie persleidingen en vervanging appendages	300	9	125	125		
	07.01338 Startkrediet transportstelsel Nesselande	50					
		535	17	225	125		

Cluster omschrijving	Project	Actueel krediet	Uitgegeven	Prognoses			
				2024	2025	2026	2027
Bijdragen aan gemeenten	07.01284 Renovatie riooleindgemaal Willen Schürmannstraat Rotterdam	4.262	521	676	2.037	2.000	
		4.262	521	676	2.037	2.000	
Uitvoeren studies en efficiëntieplannen	07.01014 Themista praktijkinstallatie	650	416				
	07.01286 Energiebesparing 2021/2022	250	122				
	07.01287 Hernieuwbare opwekking	2.293	1.728				
	07.01295 VZK 2022: Energiebesparing 2022	125	6	100			
	07.01312 Led Verlichting	244		50	175		
	07.01313 Van het aardgas af	94		94			
	07.01341 Zonnepanelen Krimpenerwaard	1.800		500	1.000		
		5.455	2.272	744	1.175		
Totaal Programma 3		22.246	8.530	3.568	3.437	4.450	

Afrondingsverschillen zijn mogelijk

Bedragen x € 1.000

Cluster omschrijving	Project	Actueel krediet	Uitgegeven	Prognose			
				2024	2025	2026	2027
Reconstructie polderwegen	07.01237 Programma reconstructie polderwegen & wegbruggen	8.583	5.774	901			
	07.01311 Wegen - binnen programma Veenweiden	1.070			1.070		
	07.01330 VZK PB2023 - Materieel biodiversiteit WW	50					
	07.01331 VZK PB2023 - Veilige wegen in goede staat	312	96				
		10.015	5.871	901	1.070		
Aanpak black en grey spots	07.01288 Aanpak Black & Grey Spots 2021	100					
		100					
Materieel HHSK	07.01262 Materieel WW	120	21				
		120	21				
Totaal Programma 4		10.235	5.891	901	1.070		

Afrondingsverschillen zijn mogelijk

Bedragen x € 1.000

Cluster omschrijving	Project	Actueel krediet	Uitgegeven	Prognose			
				2024	2025	2026	2027
Verkiezingen	07.01256 Verkiezingen 2023	623	409				
		623	409				
Totaal Programma 5		623	409				

Afrondingsverschillen zijn mogelijk

Bedragen x € 1.000

Cluster omschrijving	Project	Actueel krediet	Uitgegeven	Prognose			
				2024	2025	2026	2027
Huisvesting	07.01283 Investeringskrediet vervanging doucheruimtes en bedrijfsrestaurant Maasboulevard	38	36				
	07.01315 Upgrade fysieke beveiliging (BIO)	390	247				
	07.01323 VZK Huisvesting 2023	335	143	100			
		763	427	100			
Totaal Programma OP		763	427	100			
Totaal Programma's		178.893	87.050	27.488	17.942	8.475	5.195

Afrondingsverschillen zijn mogelijk

5.5.5. Uitgavenpatroon investeringen

In onderstaande tabel staan de verwachte uitgaven per jaar voor zowel de lopende investeringen als de nog te voeren investeringen.

Bedragen x€ 1.000

Bruto kosten lopende investeringen en meerjaren aanvragen programmabegroting				
Programma	2024	2025	2026	2027
Programma 1 - Veilige dijken	19.937	96.808	118.582	115.130
Programma 2 - Voldoende en schoon water	15.000	15.000	15.000	15.000
Programma 3 - Afvalwater zuiveren	4.284	7.041	12.520	13.420
programma 4 - Veilige wegen	4.015	4.504	5.110	4.418
Programma 5 - Organisatie en omgeving				
Ondersteunende producten	400	350	600	800
Eindtotaal	43.638	123.706	151.815	148.770

Afrondingsverschillen zijn mogelijk

Op programmaniveau is een inschatting gemaakt van de totale te verwachten investeringsuitgaven. Dit is gedaan op basis van de prognoses van de individuele investeringsprojecten in combinatie met de beschikbare capaciteit van kennis en kunde van de vakafdelingen.

Bijlage 1 - Vaststelling

Ingevolge artikel 100 van de Waterschapswet opgemaakt door dijkgraaf en hoogheemraden van het hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard,

Rotterdam, 10 oktober 2023

Dijkgraaf en hoogheemraden van Schieland en de Krimpenerwaard,

Secretaris-directeur

Dijkgraaf

drs. ing. L.M. Vink

Drs. A.J.B. van der Klugt

Aldus, tezamen met de planning-en-controlcyclus voor het jaar 2024, vastgesteld door de verenigde vergadering van Schieland en de Krimpenerwaard,

29 november 2023

secretaris,

voorzitter,

Bijlage 2 - Planning-en-controlkalender 2024

De planning-en-controlcyclus stelt het bestuur en het management in staat om de organisatie te sturen en te beheersen. Op grond van de Bepalingen Beleidsvoorbereiding en Verantwoording Waterschappen (BBVW) dient deze cyclus door de verenigde vergadering te worden vastgesteld. Voor 2024 bestaat de cyclus uit:

Programmabegroting 2024 en meerjarenraming 2025-2027, vaststelling: november 2023

De programmabegroting is een nadere uitwerking van de kaderbrief en Waterbeheerprogramma 2022-2027. Verder wordt in de programmabegroting focus gelegd op de uit te voeren plannen met de daarbij benodigde inzet van middelen voor het komende begrotingsjaar. Tevens bevat de programmabegroting 2024 een complete meerjarenraming voor de periode 2025 tot en met 2027. De begroting wordt jaarlijks door de verenigde vergadering vastgesteld en geeft het college het mandaat om aan de slag te gaan. De begroting is de basis voor de belastingtarieven voor het komende jaar die in separate belastingverordeningen door de verenigde vergadering worden vastgesteld.

Kaderbrief 2025-2028, vaststelling: juni 2024

De kaderbrief geeft inzicht in de huidige positie van de organisatie, de meerjarige doelen en relevante ontwikkelingen waar actie op moet worden ondernomen. In een kaderbrief wordt geen uitgebreide meerjarenraming vastgesteld, maar er wordt een inschatting gedaan in hoeverre eventuele wijzigingen wel of niet binnen de financiële kaders passen. Bestuurlijke en beleidsmatige keuzes worden inclusief de (globale) financiële consequenties vastgesteld in de kaderbrief. De uitgebreide doorrekening gebeurt in de programmabegroting en meerjarenraming waarbij de kaderbrief als kader dient.

Bestuursrapportage 2024, aanbieding: september 2024

De bestuursrapportage over de maanden januari tot en met juni 2024 wordt in september aangeboden. Begrotingswijzigingen als gevolg van deze rapportage worden ter besluitvorming voorgelegd aan de verenigde vergadering.

Jaarrekening 2023, vaststelling: juni 2024

De jaarrekening is het document waarmee het college verantwoording aflegt aan de verenigde vergadering over het uitgevoerde beleid en de daarbij ingezette middelen. Het document wordt opgesteld door de ambtelijke organisatie en na goedkeuring van directie en externe accountant aan het college aangeboden. De accountantscontrole doet onderzoek naar de rechtmatigheid, waarmee mede invulling wordt gegeven aan de wens tot verdere transparantie. Tegelijkertijd wordt het publieke jaarverslag ter vaststelling aangeboden.

Bestuurlijke audit 2024

Jaarlijks wordt door het college een bestuurlijk onderzoek uitgevoerd in het kader van de Verordening onderzoeken doelmatigheid en doeltreffendheid. Voor het begrotingsjaar 2024 wil het college een onderzoek uitvoeren naar de externe inhuur binnen het hoogheemraadschap. De beperkte beschikbaarheid van personeel en onvoorspelbare ontwikkelingen op de arbeidsmarkt vormen een grote bedreiging voor het uitvoerbaar en financieel houdbaar houden van onze taken. Het bestuurlijk onderzoek naar externe inhuur zou volgens de methodiek van waarderend onderzoek uitgevoerd kunnen worden. Naast een beeld van de huidige situatie binnen het hoogheemraadschap zou het onderzoek een gedragen visie op externe inhuur kunnen opleveren.

Bijlage 3 - Rekenvoorbeelden

	Tarieven 2023		Tarieven 2024		Verschil Schieland		Verschil Krimpenerwaard	
	Schieland	Krimpenerwaard	Schieland	Krimpenerwaard	€	%	€	%
	€	€	€	€	€	%	€	%
	WOZ-waarde		WOZ-waarde					
	in 2023	€ 174.450	in 2024	€ 174.450				
Ingezetenheffing:								
- Watersysteemheffing	127,28	127,28	132,38	132,38	5,10	4,0%	5,10	4,0%
- Wegenheffing	0,00	51,56	0,00	56,22	0,00	0,0%	4,66	9,0%
Gebouwd:								
- Watersysteemheffing	35,41	35,41	39,08	39,08	3,66	10,3%	3,66	10,3%
- Wegenheffing	0,00	36,81	0,00	37,51	0,00	0,0%	0,70	1,9%
Zuiveringsheffing 1 ve	66,62	66,62	71,29	71,29	4,67	7,0%	4,67	7,0%
Eigen woning	229,31	317,68	242,75	336,47	13,43	5,9%	18,79	5,9%
Huurwoning	193,90	245,46	203,67	259,89	9,77	5,0%	14,43	5,9%
	WOZ-waarde		WOZ-waarde					
Woning / meerpersoonshuishouden	in 2023	€ 174.450	in 2024	€ 174.450				
Ingezetenheffing:								
- Watersysteemheffing	127,28	127,28	132,38	132,38	5,10	4,0%	5,10	4,0%
- Wegenheffing	0,00	51,56	0,00	56,22	0,00	0,0%	4,66	9,0%
Gebouwd:								
- Watersysteemheffing	35,41	35,41	39,08	39,08	3,66	10,3%	3,66	10,3%
- Wegenheffing	0,00	36,81	0,00	37,51	0,00	0,0%	0,70	1,9%
Zuiveringsheffing 3 ve	199,86	199,86	213,87	213,87	14,01	7,0%	14,01	7,0%
Eigen woning	362,55	450,92	385,33	479,05	22,77	6,3%	28,13	6,2%
Huurwoning	327,14	378,70	346,25	402,47	19,11	5,8%	23,77	6,3%

	Tarieven 2023		Tarieven 2024		Verschil Schieland		Verschil Krimpenerwaard	
	Schieland	Krimpenerwaard	Schieland	Krimpenerwaard	€	%	€	%
	€	€	€	€				
WOZ-waarde	WOZ-waarde		WOZ-waarde					
Woning / éénpersoonshuishouden	in 2023	€ 290.750	in 2024	€ 290.750				
Ingezetenenheffing:								
- Watersysteemheffing	127,28	127,28	132,38	132,38	5,10	4,0%	5,10	4,0%
- Wegenheffing	0,00	51,56	0,00	56,22	0,00	0,0%	4,66	9,0%
Gebouwd:								
- Watersysteemheffing	59,02	59,02	65,13	65,13	6,11	10,3%	6,11	10,3%
- Wegenheffing	0,00	61,35	0,00	62,51	0,00	0,0%	1,16	1,9%
Zuiveringsheffing 1 ve	66,62	66,62	71,29	71,29	4,67	7,0%	4,67	7,0%
Eigen woning	252,92	365,83	268,80	387,53	15,88	6,3%	21,70	5,9%
Huurwoning	193,90	245,46	203,67	259,89	9,77	5,0%	14,43	5,9%
	WOZ-waarde		WOZ-waarde					
Woning / meerpersoonshuishouden	in 2023	€ 290.750	in 2024	€ 290.750				
Ingezetenenheffing:								
- Watersysteemheffing	127,28	127,28	132,38	132,38	5,10	4,0%	5,10	4,0%
- Wegenheffing	0,00	51,56	0,00	56,22	0,00	0,0%	4,66	9,0%
Gebouwd:								
- Watersysteemheffing	59,02	59,02	65,13	65,13	6,11	10,3%	6,11	10,3%
- Wegenheffing	0,00	61,35	0,00	62,51	0,00	0,0%	1,16	1,9%
Zuiveringsheffing 3 ve	199,86	199,86	213,87	213,87	14,01	7,0%	14,01	7,0%
Eigen woning	386,16	499,07	411,38	530,11	25,22	6,5%	31,04	6,2%
Huurwoning	327,14	378,70	346,25	402,47	19,11	5,8%	23,77	6,3%

	Tarieven 2023		Tarieven 2024		Verschil Schieland		Verschil Krimpenerwaard	
	Schieland	Krimpenerwaard	Schieland	Krimpenerwaard				
	€	€	€	€	€	%	€	%
Woning / éénpersoonshuishouden	WOZ-waarde in 2023 € 523.350		WOZ-waarde in 2024 € 523.350					
Ingezetenenheffing:								
- Watersysteemheffing	127,28	127,28	132,38	132,38	5,10	4,0%	5,10	4,0%
- Wegenheffing	0,00	51,56	0,00	56,22	0,00	0,0%	4,66	9,0%
Gebouwd:								
- Watersysteemheffing	106,24	106,24	117,23	117,23	10,99	10,3%	10,99	10,3%
- Wegenheffing	0,00	110,43	0,00	112,52	0,00		2,09	1,9%
Zuiveringsheffing 1 ve	66,62	66,62	71,29	71,29	4,67	7,0%	4,67	7,0%
Eigen woning	300,14	462,13	320,90	489,64	20,76	6,9%	27,51	6,0%
Huurwoning	193,90	245,46	203,67	259,89	9,77	5,0%	14,43	5,9%
	WOZ-waarde in 2023 € 523.350		WOZ-waarde in 2024 € 523.350					
Woning / meerpersoonshuishouden								
Ingezetenenheffing:								
- Watersysteemheffing	127,28	127,28	132,38	132,38	5,10	4,0%	5,10	4,0%
- Wegenheffing	0,00	51,56	0,00	56,22	0,00	0,0%	4,66	9,0%
Gebouwd:								
- Watersysteemheffing	106,24	106,24	117,23	117,23	10,99	10,3%	10,99	10,3%
- Wegenheffing	0,00	110,43	0,00	112,52	0,00	0,0%	2,09	1,9%
Zuiveringsheffing 3 ve	199,86	199,86	213,87	213,87	14,01	7,0%	14,01	7,0%
Eigen woning	433,38	595,37	463,48	632,22	30,10	6,9%	36,85	6,2%
Huurwoning	327,14	378,70	346,25	402,47	19,11	5,8%	23,77	6,3%

	Tarieven 2023		Tarieven 2024		Verschil Schieland		Verschil Krimpenerwaard	
	Schieland	Krimpenerwaard	Schieland	Krimpenerwaard				
	€	€	€	€	€	%	€	%
WOZ-waarde			WOZ-waarde					
Woning / éénpersoonshuishouden	in 2023	€ 523.350	in 2024	€ 523.350				
Ingezetenenheffing:								
- Watersysteemheffing	127,28	127,28	132,38	132,38	5,10	4,0%	5,10	4,0%
- Wegenheffing	0,00	51,56	0,00	56,22	0,00	0,0%	4,66	9,0%
Gebouwd:								
- Watersysteemheffing	106,24	106,24	117,23	117,23	10,99	10,3%	10,99	10,3%
- Wegenheffing	0,00	110,43	0,00	112,52	0,00		2,09	1,9%
Zuiveringsheffing 1 ve	66,62	66,62	71,29	71,29	4,67	7,0%	4,67	7,0%
Eigen woning	300,14	462,13	320,90	489,64	20,76	6,9%	27,51	6,0%
Huurwoning	193,90	245,46	203,67	259,89	9,77	5,0%	14,43	5,9%
	WOZ-waarde		WOZ-waarde					
Woning / meerpersoonshuishouden	in 2023	€ 523.350	in 2024	€ 523.350				
Ingezetenenheffing:								
- Watersysteemheffing	127,28	127,28	132,38	132,38	5,10	4,0%	5,10	4,0%
- Wegenheffing	0,00	51,56	0,00	56,22	0,00	0,0%	4,66	9,0%
Gebouwd:								
- Watersysteemheffing	106,24	106,24	117,23	117,23	10,99	10,3%	10,99	10,3%
- Wegenheffing	0,00	110,43	0,00	112,52	0,00	0,0%	2,09	1,9%
Zuiveringsheffing 3 ve	199,86	199,86	213,87	213,87	14,01	7,0%	14,01	7,0%
Eigen woning	433,38	595,37	463,48	632,22	30,10	6,9%	36,85	6,2%
Huurwoning	327,14	378,70	346,25	402,47	19,11	5,8%	23,77	6,3%

	Tarieven 2023		Tarieven 2024		Verschil Schieland		Verschil Krimpenerwaard	
	Schieland	Krimpenerwaard	Schieland	Krimpenerwaard	€	%	€	%
Bouw- en grasland	50	hectaren	50	hectaren				
Ongebouwd:								
- Watersysteemheffing	5.668,00	5.668,00	5.991,00	5.991,00	323,00	5,7%	323,00	5,7%
- Wegenheffing	0,00	2.059,50	0,00	2.248,00	0,00	0%	188,50	9,2%
Zuiveringsheffing 3 ve	199,86	199,86	213,87	213,87	14,01	7,0%	14,01	7,0%
Totaal	5.867,86	7.927,36	6.204,87	8.452,87	337,01	5,7%	525,51	6,6%
Verharde openbare wegen	50	hectaren	50	hectaren				
Ongebouwd								
- Watersysteemheffing	11.336,00	11.336,00	11.982,00	11.982,00	646,00	5,7%	646,00	5,7%
- Wegenheffing	0,00	2.059,50	0,00	2.248,00	0,00	0,0%	188,50	9,2%
Totaal	11.336,00	13.395,50	11.982,00	14.230,00	646,00	5,7%	834,50	6,2%
Natuurterreinen	50	hectaren	50	hectaren				
Natuurterreinen:								
- Watersysteemheffing	206,00	206,00	217,50	217,50	11,50	5,6%	11,50	5,6%
- Wegenheffing	0,00	2.059,50	0,00	2.248,00	0,00	0,0%	188,50	9,2%
Totaal	206,00	2.265,50	217,50	2.465,50	11,50	5,6%	200,00	8,8%

	Tarieven 2023		Tarieven 2024		Verschil Schieland		Verschil Krimpenerwaard	
	Schieland	Krimpenerwaard	Schieland	Krimpenerwaard	€	%	€	%
	€	€	€	€	€	%	€	%
	WOZ-waarde		WOZ-waarde					
Bedrijfsgebouwd	in 2023	€ 4.032.000	in 2024	€ 4.032.000				
Gebouwd	818,50	1.669,25	903,17	1.770,05	84,67	10,3%	100,80	6,0%
Zuiveringsheffing 30 ve	1.998,60	1.998,60	2.138,70	2.138,70	140,10	7,0%	140,10	7,0%
Totaal	2.817,10	3.667,85	3.041,87	3.908,75	224,77	8,0%	240,90	6,6%

Bijlage 4 - Maatregelen 2024

Programma 1	
210 Ambitie: Verkleinen van overstromingsrisico.	
2101 Opgave - Het hoogheemraadschap neemt voor de primaire waterkeringen op basis van de resultaten van de beoordeling en de dagelijkse inspecties de noodzakelijke maatregelen om uiterlijk in 2050 te voldoen aan de veiligheidseisen.	
M-001	Veiligheidsrapportage 2023.
M-002	Start verkenning 1e fase Schielandse Hoge Zeedijk – Oost.
2102 Doel - In de planperiode worden maatregelen genomen zodat de regionale waterkeringen in 2030 voldoen aan de veiligheidseisen.	
M-003	Toetsrapportage regionale waterkeringen conform afspraken met provincie Zuid-Holland.
2103 Opgave - Het hoogheemraadschap adviseert proactief alle partijen over waterveiligheid bij omgevingsvisies en -plannen.	
M-004	Adviseren bij de verdere planvorming m.b.t. de 3e Oeververbinding Rotterdam als onderdeel van de gebiedsontwikkeling Oostflank Rotterdam.
2104 Opgave - Het hoogheemraadschap is zelf voorbereid op calamiteiten, en adviseert en ondersteunt partijen proactief.	
M-005	Start van de implementatie van eenduidige overstromingsscenario's i.s.m. omliggende waterschappen.
400 Ambitie: Onze taken: Veilige dijken	
4000 Doel - Het hoogheemraadschap beschermt inwoners en bedrijven tegen overstromingen en de gevolgen van overstromingen (schade en slachtoffers) vanuit de rivieren de Nieuwe Maas, Lek en Hollandse IJssel en de boezemwateren op een duurzame, kostenefficiënte manier in nauwe samenwerking met waterpartners en de omgeving, waarbij het gebruik van de keringen door anderen nadrukkelijk wordt meegewogen.	
M-006	Afronding uitvoeringsprogramma regionale waterkeringen 2015-2024.
M-007	Opstarten uitvoeringsprogramma regionale waterkeringen 2025-2034.
M-008	Actualisatie noodmaatregelen.

Programma 2	
100 Ambitie: Waterkwaliteit passend bij het gebied en het gebruik.	
1001 Opgave - Het verbeteren van de waterkwaliteit vraagt vaak een gebiedsspecifieke aanpak en daarmee gebiedsspecifieke kennis. Voor de KRW-wateren is deze kennis recent verzameld. Voor de rest van het watersysteem zal het hoogheemraadschap aanvullende studies uitvoeren voor het benoemen van passende verbetermaatregelen.	
M-009	In 2024 wordt ten minste één studie uitgevoerd naar mogelijke verbeteringsmogelijkheden in een watersysteem met waterkwaliteitsproblemen.
1002 Opgave - Het hoogheemraadschap neemt passend en proportioneel maatregelen om achteruitgang van de waterkwaliteit te voorkomen en om de waterkwaliteit te verbeteren. De KRW-maatregelen zijn geconcretiseerd in het KRW-plan 2022-2027. Voor de rest van het watersysteem worden de maatregelen gedurende de planperiode geconcretiseerd.	
M-010	In 2024 doen we een studie naar de verbetering van vismigratie tussen boezem en overig water.
M-011	In 2024 brengen we de water kwaliteit gegevens vanuit VTH controle taak verder op orde in samenwerking en uitwisseling met omgevingsdiensten en gemeenten.
M-012	In 2024 blijven we de consequenties inzichtelijk maken van wettelijke en beleidsontwikkelingen m.b.t. de waterkwaliteit VTH taak (uitvoerbaarheid, handhaafbaar) en adviseren we watersystemen over beleidsaanpassingen voor HHSK waterkwaliteit beheertaak (start in 2023 o.a. vanwege bodem en water sturend beleid en unievisie grondwater).
1003 Opgave - Een gedeeld beeld over de actuele waterkwaliteit is voor iedereen belangrijk. Het hoogheemraadschap geeft daarom jaarlijks inzicht in de actuele toestand in haar beheersgebied en houdt daarbij rekening met nieuwe aandachtspunten.	
M-013	In 2024 rapporteren we de verenigde vergadering over de ontwikkeling van de waterkwaliteit en publiceren dit op onze website.
M-014	In 2024 monitoren we de rivierkreeften.
M-015	In 2024 voeren we de monitoring voor het zwemwater uit.
1004 Opgave - Het hoogheemraadschap draagt actief bij aan de aanpak van de rode Amerikaanse rivierkreeft conform zijn exotenbeleid: aanspreken ministerie LNV op zijn wettelijke verantwoordelijkheid, samen met andere partijen ontwikkelen van de juiste kennis en proactief aan de slag met opties in het eigen beheersgebied.	
110 Ambitie: Voldoende en schoon water voor en door de agrarische sector.	
1101 Opgave - De agrarische productie hangt mede af van het waterpeil en de waterkwaliteit. Het hoogheemraadschap draagt via het watersysteembeheer daarom bij aan geschikte productieomstandigheden voor de agrarische sector.	
M-016	In 2024 doen we een analyse van de relatie tussen grondwaterstand en oppervlaktewaterstand in het veenweidegebied gericht op seizoenspatronen.

1102 Doel - We motiveren agrarische bedrijven tot deelname aan duurzaam agrarisch waterbeheer, waarbij tenminste 90% van de melkveehouderij en akkerbouwbedrijven deelneemt.	
M-017	In 2024 benutten we de landelijke DAW Impuls middelen om het huidige (geschatte) deelname percentage van 50% te vergroten.*
M-018	In 2024 vergroten we de effectiviteit van de DAW aanpak door het stimuleren van het gebruik van vrij beschikbare bodemcoaches en het organiseren van een ophaalactie voor gewasbeschermings- en diergeneesmiddelen bij de akkerbouw, veehouderij en volkstuinen.*
M-019	In 2024 doen we extra inzet op het stimuleren van ecologisch sloot onderhoud.
1103 Opgave - Het aantal overschrijdingen van normen voor gewasbeschermingsmiddelen in het oppervlaktewater wordt in de planperiode geminimaliseerd, door samenwerking in het programma 'Samen op weg naar een emissieloze kas in 2027'.	
M-020	We zetten in op drie sporen: kennis, communicatie en handhaving. Op basis van data-analyse en de economische ontwikkeling in de glastuinbouwsector sturen we de activiteiten van toezicht en handhaving.

*M-017 en M-018 vallen onder programma 3

200 Ambitie: Schade door oppervlaktewater voorkomen.	
2001 Doel - Het hoogheemraadschap investeert in het watersysteem zodat het voldoet aan de provinciale omgevingsverordening.	
M-021	In 2024 voeren we de watersysteemanalyses Krimpenerwaard, Tweemanspolder/Wilde Veenen en Kralingen Crooswijk uit.
M-022	In 2024 geven we een eerste inzicht van in de impact de KNMI'23 klimaatscenario's op de wateroverlastopgave.
2002 Doel - Het hoogheemraadschap ontwikkelt het adviesinstrument 'Weging van het waterbelang' en profileert zich als waterautoriteit.	
M-023	In 2024, gelijktijdig met de Omgevingswet inwerkingtreding, gaat HHSK werken met het instrument "weging waterbelang" (tot eind 2023 "watertoets").
2003 Opgave - Het hoogheemraadschap communiceert duidelijk en reageert vroegtijdig en daadkrachtig bij verwachte calamiteiten.	
M-024	Jaarlijks actualiseren we het handboek crisisbeheersing inclusief de calamiteitenbestrijdingsplannen en doorlopen we een programma van opleiden, trainen en oefenen.
220 Ambitie: Zo weinig mogelijk bodemdaling in Veenweidengebied.	
2201 Opgave - We ontwikkelen informatie en kennis over bodemdaling.	
M-025	In 2024 voeren we ons kennisontwikkelingsplan uit en verwerken nieuwe kennisvragen in het plan.
M-026	In 2024 gaan we een eerste duiding geven aan alle data die al beschikbaar is.

2202 Opgave - We maken eigenaren en gebruikers van bodemdalingsgevoelige bodems en gebouwen bewust van de oorzaken van bodemdaling en de voor- en nadelen van mogelijke handelingsperspectieven.	
M-027	In 2024 nemen we deel aan de kennisexpeditie 'funderingsopgaven in het veenweidegebied'.
2203 Opgave - We streven naar innovatieve oplossingen voor het tegengaan van bodemdaling in integrale gebiedsprocessen.	
M-028	In 2024 participeren we bij innovatieve werkzaamheden om bodemdaling tegen te gaan.
240 Ambitie: Voldoende zoetwater, ondanks toenemende verzilting.	
2401 Opgave - Gebruikers van zoetwater zijn zich bewust van de beperkingen in de waterbeschikbaarheid en we maken afspraken over besparings- en vasthoudmaatregelen.	
M-029	In 2024 selecteren we kritische gebruikersgroepen van zoetwater en manieren om met deze groepen in gesprek te gaan over het nut van besparen en vasthouden van water.
M-030	In 2024 onderzoeken we de impact van het (meer) inlaten van zouter water (nulalternatief bij zoetwatertekort).
2402 Doel - We realiseren met Rijnland de aanvoerroute door de Krimpenerwaard en realiseren met Delfland een uitwisselpunt voor zoetwater bij de Bergsluis.	
M-031	In 2024 selecteren we een voorkeursvariant voor de aanvoerroute door de Krimpenerwaard.
M-032	In 2024 werken we mee met Delfland aan de planuitwerking van het uitwisselpunt bij Bergsluis.
2403 Opgave - Met gebruikers van zoetwater verkennen we maatregelen om de watervoorziening in evenwicht te houden met de waterbeschikbaarheid en op langere termijn meer zelfvoorzienend te worden.	
250 Ambitie: Functies en grondwatersysteem in evenwicht.	
2501 Opgave - We zijn als adviseur verbonden aan de waterloketten van de inliggende gemeentes.	
M-034	In 2024 zetten we de advisering aan gemeenten voort.
M-035	In 2024 zetten we de advisering aan gemeenten, bedrijfsleven en initiatiefnemers voort. Dit doen we vanuit gebiedsgericht werken (o.a. landelijke en provinciale gebiedsafstemming en via het instrument weging waterbelang) en vanuit de VTH taak.*
2502 Doel - We zorgen dat al onze gegevens over grondwater voor iedereen digitaal bereikbaar zijn.	
M-036	In 2024 ronden wij het grondwater meetplan af. We besluiten daarna over de implementatie van het plan.
M-037	In 2024 brengen we de grondwater kwantiteit gegevens vanuit VTH taak verder op orde in samenwerking en uitwisseling met gemeenten en provincie.*
M-038	In 2024 blijven we de consequenties inzichtelijk maken van wettelijke en beleidsontwikkelingen m.b.t. de grondwater VTH taak en adviseren we WS over beleidsaanpassingen voor HHSK grondwaterbeheertaak (start in 2023 o.a. vanwege bodem en water sturend beleid en unievisie grondwater).*
2503 Opgave - We adviseren alle gemeentes over grondwaterzaken bij omgevingsvisies en -plannen.	
M-039	In 2024 starten wij met de actualisatie van het grondwaterbeleid als vervolg op de uitgevoerde evaluatie.

410 Ambitie - Onze taken: Voldoende, schoon water

4100 Doel - Het hoogheemraadschap draagt zorg voor het regionale watersysteem. Wij voorkomen en beperken, wateroverlast en waterschaarste, in samenhang met bescherming en verbetering van de chemische en ecologische kwaliteit van het watersysteem en vervulling van maatschappelijke functies door het watersysteem. Wij doen dit samen met burgers, bedrijven en andere overheden.

M-040	In 2024 wordt gestreefd naar het vaststellen van peilbesluiten Binnenwegse polder en Zuidplaspolder-Noord.
M-042	In 2024 maken we een evaluatie van de nota Watersystemen.
M-043	In 2024 maken we een nieuw voorstel voor de ECO kleuren koers kaart op basis van nieuwe legger.
M-044	In 2024 ronden we de renovaties af van de gemalen Groene Balkon en Westeinde.
M-045	In 2024 baggeren we in Capelle a/d IJssel en Zuidplaspolder en starten met het baggeren van de Ringvaart.

360 Ambitie: Waterrecreatie passend bij ons beheer én de behoeften van de maatschappij en de taken van onze partners.

3601 Opgave - Het hoogheemraadschap kent de recreatieve partners en belangen in het beheergebied en de mogelijkheden om samenwerking te versterken.

3602 Opgave - Het hoogheemraadschap stelt beleid op voor recreatie in, op en om het water en de waterkeringen en de wegen, met aandacht voor ecologie en gebruikers.

M-078	In 2024 maken we een inventarisatie van belangen waar we het recreatiebeleid betrekken op kan hebben.
-------	---

* M-035, M-037 en M-038 vallen onder programma 5

Programma 3	
130 Ambitie: Zuiveren voor schoon en gezond water.	
1301 Doel - Het hoogheemraadschap verwijdert medicijnresten en mogelijk andere nieuwe stoffen bij awzi Kortenoord.	
M-046	In 2024 starten we met de voorbereiding van de aanleg van medicijnrestenverwijdering bij AWZI Kortenoord, zodat die uiterlijk in 2027 is gerealiseerd.
1302 Opgave - Het hoogheemraadschap informeert artsen, apothekers, dierenartsen en gebruikers over de problematiek van medicijnresten en nieuwe stoffen in het milieu, gericht op gedragsverandering en neemt deel aan (landelijke) campagnes.	
1303 Opgave - Het hoogheemraadschap onderzoekt de mogelijkheden om ook bij andere waterzuiveringen van HHSK medicijnresten en nieuwe stoffen te verwijderen en de mogelijkheden van nuttig hergebruik van verregaande gezuiverd afvalwater.	
1304 Opgave - Het hoogheemraadschap informeert de mensen over het ontstaan en voorkomen van microplastics en zet zich in voor het terugdringen van gebruik van producten waardoor microplastics in het (water)milieu terecht komen.	
M-049	We zijn actief deelnemer in de projecten in de regio op het gebied van vermindering zwerfafval en het voorkomen van verspreiding microplastics.
420 Ambitie: Onze taken: Afvalwater zuiveren.	
4200 Doel - Het hoogheemraadschap zuivert en transporteert het afvalwater van huishoudens en bedrijven op een duurzame, kostenefficiënte manier in nauwe samenwerking met waterpartners, zodat het water veilig kan worden geloosd op rivieren en sloten. Daarbij winnen we energie en grondstoffen terug en innoveren en vernieuwen we continu.	
M-050	In navolging op de inspectie en reparatie van één van de slibgistingstanks op de awzi Kralingseveer in 2022 starten we in 2024 met inspectie en reparatie van de tweede slibgistingstank.
M-051	Na de in gebruikname van Themista optimaliseren we de bedrijfsvoering.
M-052	De voorbereiding van de uitbreiding van AWZI Kortenoord inclusief de medicijnrestenverwijdering wordt vervolgd.
M-053	Aan de hand van de zuiveringsstrategie wordt de besluitvorming voorbereid over de toekomst van de zes zuiveringen in de Krimpenerwaard.
M-054	We dragen bij aan de renovaties van de gemeentelijke rioolgemalen Schurmannstraat (Rotterdam) en Oostgaarde (Capelle a/d IJssel).
M-055	De voorbereiding van de renovatie van het ontvangwerk van awzi Kralingseveer wordt afgerond.
M-056	Aan de hand van onderzoeksresultaten en een advies van Arcadis wordt een uitvoeringsplan gemaakt voor de aanpassingen van de luchtbehandeling van awzi Kralingseveer.
M-057	De voorbereiding van de renovatie van het ontvangwerk van awzi Kortenoord wordt afgerond.
M-058	We stellen een overzicht op van de benodigde aanpassingen en werkzaamheden bij awzi Groote Zaag.
M-059	De onderhoudsstaat van het transportsysteem van awzi Kortenoord wordt bepaald en benodigde reparaties worden uitgevoerd

Programma 4

430 Ambitie: Onze taken: Veilige wegen

4300 Doel - Het hoogheemraadschap draagt bij aan een betrouwbaar wegennetwerk in het landelijk gebied van de Krimpenerwaard. Dit doen wij op een kostenefficiënte en duurzame manier in samenwerking met onze partners. Er wordt in het bijzonder ingezet op de verkeersveiligheid en goed onderhoud van de rijbaan en bermen, met oog voor de belangen van de omgeving.

M-060	In samenwerking met de Omgevingsdienst Midden-Holland invulling geven aan de wettelijke taak rond de geluidsbelasting van de wegen op de omgeving.
-------	--

4301 Opgave - Het aantal kilometers weg dat is ingericht volgens de richtlijnen voor verkeersveiligheid verhogen we, zodat we de kans op (slachtoffer) ongevallen verminderen.

4302 Opgave - We reconstrueren wegen en wegbruggen met oog voor kwaliteit en draagkracht.

4303 Opgave - We zorgen dat relevante gegevens over onze wegen voor iedereen digitaal bereikbaar zijn.

Programma 5

300 Ambitie - Bewoners kennen ons werk en zijn zich bewust van het belang en de eigen rol als het gaat om voldoende en schoon water.

3001 Doel - We ontwikkelen een communicatiestrategie en -aanpak die aansluit op onze taken en uitdagingen benoemd in het Waterbeheerprogramma.

M-064	We hebben een communicatiemissie en -visie vastgesteld. Deze missie luidt: "De bewoners en ondernemers in ons gebied herkennen ons waterschapswerk als essentieel en ervaren dit ook als meerwaarde voor de omgeving. Zij weten dat zij ook zelf actief kunnen en moeten bijdragen." Deze missie en visie vertalen we in de tweede helft van het jaar naar een communicatieplan.
-------	--

3002 Opgave - We zetten in op het vergroten van waterbewustzijn bij inwoners door acties, campagnes en educatie. Inwoners en bedrijven worden gestimuleerd bijdragen te leveren aan schoon en voldoende water.

M-065	In dit jubileumjaar zijn alle activiteiten gericht op het zichtbaar maken van ons werk. Daarmee willen we het waterbewustzijn stimuleren. In dit kader hebben we een nieuw educatief waterspel ontwikkeld dat we aanbieden aan alle VO-scholen in ons gebied. Daarnaast sluiten we aan bij de publiekscampagnes van de Unie.
-------	--

310 Ambities:	
<ul style="list-style-type: none"> - Het waterschap staat midden in de maatschappij, beweegt mee met de veranderende omgeving en staat ten dienste van de gemeenschap; - Het waterschap werkt zoveel mogelijk als één overheid en blijft zichtbaar; - Het waterschap gaat voor passende participatie. 	
3100 Doel - We vergroten het omgevingsbewustzijn binnen de gehele organisatie.	
M-066	Als brug van buiten naar binnen en andersom en vanuit integrale samenwerking met alle afdelingen van HHSK dragen we proactief bij aan het versterken van omgevingsbewustzijn binnen de organisatie.
3101 Doel - We bieden handvatten om een goed functionerend participatieproces in te richten door nieuw participatiebeleid en -verordening op te stellen.	
M-067	We hebben nieuw participatiebeleid opgesteld met een nieuwe participatieverordening. We lichten elk jaar 1 project uit waarbij we het participatieproces evalueren.
3102 Opgave - We luisteren goed wat er in de samenleving speelt en sluiten waar nodig aan bij cruciale ontwikkelingen in ons werkgebied.	
M-068	We organiseren het interne proces van gebiedsgericht werken in 2024 dusdanig dat we duidelijker gaan kiezen bij welke ontwikkelingen we wel en niet aansluiten.
M-041	In 2024 volgen we het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) en het programma Water en Bodem Sturend en organiseren ons intern om hier goed op aan te sluiten.
330 Ambitie: Nieuwe technieken benutten en geeft de digitale overheid volwaardig mee vorm.	
3301 Opgave - We bewaken de kwaliteit van data en informatieproducten, slaan deze veilig op en verwerken deze op de juiste manier. Daarbij voldoen we aan (wettelijke) eisen en richtlijnen.	
M-069	We stellen in samenwerking met Rijnland een moreel beraad in dat adviseert over nieuwe digitaliseringsvraagstukken.
3302 Opgave - We stellen belangrijke data en informatieproducten beschikbaar aan derden.	
M-070	We publiceren een HHSK algoritmeregister op internet.
M-071	We ontwikkelen de mogelijkheid om openbare data te ontsluiten via ons dataplatform (i.s.m. Rijnland).
3303 Opgave - Onze informatie- en archiefbeheersystemen zijn optimaal ingericht, voldoen aan (wettelijke) eisen voor opslag en ontsluiting en aan eisen en wensen voor gebruiksvriendelijkheid.	
M-072	We werken samen met Rijnland aan de aansluiting op het e-depot.
M-073	We starten samen met Rijnland een project om metadatering van onze gestructureerde data (documenten) op orde te krijgen i.h.k.v. onze archieftaak.
3304 Opgave - We betrekken meer data in onze bedrijfsvoering zodat we beter en sneller beslissingen kunnen nemen.	
M-074	We voeren vanuit het programma Digitale Transformatie verschillende inspanningen uit die leiden tot het betrekken van data in processen en beleid.
M-075	We faciliteren de organisatie in opleidingen in de applicatie PowerBI om zo datavraagstukken op te kunnen lossen binnen een team en afdeling.

3305 Opgave - We werken samen met andere hoogheemraadschappen en (overheids)organisaties om te profiteren van elkaars resultaten en om onze vernieuwingskracht te vergroten.

M-076 | We maken participeren in het programma digitale transformatie van Hwh en leren zo van de ervaringen van andere waterschappen

440 Ambitie: Onze taken: Regels en toezicht.

4400 Doel - Het hoogheemraadschap is bereikbaar, servicegericht en duidelijk en daarmee een dienstbare, betrouwbare overheid.

M-079 | We begeleiden de implementatie van nieuwe VTH en zaak systemen zorgvuldig zodanig dat bereikbaarheid en dienstverlening gewaarborgd blijft en verbeterd wordt waar mogelijk.

M-080 | We evalueren periodiek de bereikbaarheid, servicegerichtheid en duidelijkheid van onze dienst/dienstverlening bij externe overheden, bedrijven en particulieren, signaleren knelpunten en sturen actief bij waar nodig.

Overkoepelende thema's

120 Ambitie: Behouden en verbeteren van de biodiversiteit voor een ecologisch gezond en veerkrachtig netwerk van dijken, watergangen en terreinen.

1201 Opgave - Het hoogheemraadschap stelt in afstemming met de belanghebbenden integraal biodiversiteitsbeleid en een uitvoeringsplan op voor het bevorderen van biodiversiteit.

M-081 | Na vaststellen van het beleidsplan starten met de uitvoering van het biodiversiteitsbeleid.

1202 Opgave - Het hoogheemraadschap maakt biodiversiteitsherstel onderdeel van de onderhoudswerkzaamheden door eisen te stellen aan eigen onderhoud en door ecologisch onderhoud door derden te stimuleren.

1203 Opgave - Het hoogheemraadschap werkt het concept 'icoonsoorten' uit in het biodiversiteitsbeleid.

140 Ambitie: Een klimaatneutraal waterschap in 2050.

1401 Doel - Het hoogheemraadschap vermindert de uitstoot van broeikasgassen van de eigen werkzaamheden en installaties met 20%* in 2027, bovenop de al gerealiseerde 50% in 2020. (*Dit percentage wijzigt mogelijk als lachgas en methaan ook meegerekend gaan worden.)

M-084 | Broeikasgasuitstoot verder in kaart brengen en onderzoeken van de mogelijkheden om deze terug te dringen.

1402 Opgave - Het hoogheemraadschap werkt aan het verminderen van broeikasgasuitstoot in de eigen sector en in de keten van aannemers en leveranciers.

150 Ambitie: Een energieneutraal waterschap in 2030.	
1501 Doel - We besparen - bij gelijkblijvende hoogheemraadschapstaken - binnen de planperiode minimaal 3.250 MWh.	
M-086	Uitvoeren maatregelen energiebesparing.
1502 Doel - We onderzoeken en vergroten de productie van hernieuwbare energie binnen de planperiode met minimaal 5.000 MWh.	
M-087	We ronden de energiestudie awzi Kralingseveer af en bereiden een keuze voor: doorgaan met biogas of opwerken tot groengas.
1503 Doel - We gebruiken in 2025 alleen energie van hernieuwbare oorsprong.	
160 Ambitie: Volledig circulair in 2050.	
1601 Doel - Het hoogheemraadschap vermindert het gebruik van grondstoffen met een negatieve milieu-impact of die schaars zijn. In 2027 werken we 40% circulair, als tussenstap naar 50% circulair in 2030.	
M-089	Opstellen uitgangspunten voor circulair werken.
1602 Opgave - Gedurende de planperiode werken we ernaar toe dat we vanaf 2028 vastleggen welke producten en materialen waar zijn gebruikt en houden we rekening met toekomstig hergebruik.	
M-090	
1603 Opgave - We halen grondstoffen uit afvalwater en restproducten en onderzoeken hoe we steeds meer grondstoffen kunnen terugwinnen.	
231 Ambitie: Een watervriendelijke groene leef- en werkomgeving die extreem weer goed kan verwerken.	
2311 Opgave - We adviseren en stimuleren de gemeenten en terreineigenaren om regenwater te gebruiken waar het valt.	
M-092	In 2024 zetten we advisering aan gemeenten voort. Onder andere wordt gezocht naar samenwerking ten behoeve van wateropslag en vergroening in ons gebied.
2312 Doel - De subsidieregeling klimaat en ruimte voor vergroening en wateropvang gebruiken we volledig.	
M-093	In 2024 stellen we euro 200.000 subsidie beschikbaar voor particulieren voor Klimaatadaptieve maatregelen.
2313 Doel - Eigen objecten zijn groen en klimaatbestendig ingericht, ook als voorbeeld voor onze omgeving.	
M-094	Vergroening gemaal Schildhuis in 2024, alsmede een verkenning voor de inrichting van een groen dak.
232 Ambitie: Alle nieuw- en verbouw is water en klimaatbestendig.	
2321 Doel - Het hoogheemraadschap ontwikkelt gebied specifieke watervisies gericht op een water en klimaatbestendige inrichting.	
2322 Opgave - Het hoogheemraadschap adviseert aan gemeenten en andere initiatiefnemers op het gebied van ruimtelijke ordening over water en klimaatbestending bouwen en toetst ruimtelijke plannen op water- en klimaatbestendigheid.	
M-096	Na vaststelling gebruiken we de watergebiedsvisies in onze advisering met partners.
233 Ambitie: Regenwater verwerken zonder negatieve gevolgen (afkoppelen).	
2331 Opgave - We informeren gemeentes over de risico's voor wateroverlast en de waterkwaliteit door afkoppelen.	
M-097	We maken een (digitale) folder met de belangrijkste informatie over afkoppelen voor doelgroep gemeenten en ontwikkelaars.
2332 Opgave - We dragen bij aan de aanleg van zuiverende voorzieningen.	

Bijlage 5 - Indicatoren 2024

THEMA WATERBEHEERPROGRAMMA: DUURZAAM WATERSCHAP							
	INDICATOR:	TOELICHTING:	RAPPORTEREN IN:	AARD INDICATOR:	FREQUENTIE RAPPORTAGE AAN VERENIGDE VERGADERING:	NORM BEGROTINGSJAAR: 2023	NORM EINDE WBP:
DW01	Medicijnrestzuivering op AWZI Kortenoord is gerealiseerd.	Groen: naar verwachting gerealiseerd in 2027; Oranje: mogelijk wordt 2027 niet gehaald; Rood: geen realisatie in 2027. Het betreft hier alleen medicijnrestzuivering op AWZI Kortenoord. Zoals in WBP beschreven zal er onderzoek gedaan worden naar mogelijkheden voor - en noodzaak van - medicijnrestverwijdering op andere awzi's.		Kwantitatief	BURAP Jaarverslag		Gerealiseerd in 2027
DW02	Energie neutraal als opbrengst/opwek van ketenpartners niet wordt meegerekend.	Grafiek toevoegen in rapportage/ in voorstel AWK: ook eigen productie rapporteren. Groen: 80% in 2027*; Oranje: >60% in 2025; Rood: 50% in 2025. *2027 einde planperiode WBP.	2024	Kwantitatief	BURAP Jaarverslag	45%	100% in 2030
DW03	Energie neutraal als opbrengst/opwek van ketenpartners wel wordt meegerekend.	Grafiek toevoegen in rapportage/ in voorstel AWK: ook eigen productie rapporteren. Groen: 100% in 2025; Oranje: >90 en <100% in 2025; Rood: <90% in 2025.	2024	Kwantitatief	BURAP Jaarverslag	85%	100% in 2025
DW04	% vermindering grondstoffen met een negatieve milieu-impact.	40% is gerelateerd aan de landelijke doelstelling van 50% in 2030 waar we ons aan geïmmiteerd hebben. In verband met het ontbreken van een rekenmethode voor circulariteit is de indicator voorlopig beperkt tot het terugdringen van grondstoffen met een negatieve milieu-impact.		Kwantitatief	BURAP Jaarverslag		40% vermindering van het toepassen van grondstoffen met een negatieve milieu-impact in 2027.

DW05	Melkveehouders en akkerbouwers nemen deel aan projecten DAW (of vergelijkbare projecten).	Percentage deelname gemeten sinds de start van DAW. Percentage op basis van totaal aantal ca. 200 veehouders en 30 akkerbouwers. Groen: 90% in 2027; Oranje: 75% in 2027; Rood: 60% in 2027.		Kwantitatief	BURAP Jaarverslag	40%	90% in 2027
DW06	% gerealiseerde KRW maatregelen.	2022: Groen 10%, Oranje 0-10%, Rood 0%; 2023: Groen 20%, Oranje 10-20%, Rood 10%; 2024: Groen 30%, Oranje 20-30%, Rood 20%; 2025: Groen 50%, Oranje 30-50%, Rood 30%; 2026: Groen 60%, Oranje 50-60%, Rood 50%; 2027: Groen 100%; Rood <100%.	2023	Kwantitatief	BURAP Jaarverslag	2023: Groen 20%, Oranje 10-20%, Rood 10%.	Norm koppelen aan jaarschijven. In 2027 moeten alle maatregelen zijn gerealiseerd.

THEMA WATERBEHEERPROGRAMMA: LEEFOMGEVING EN KLIMAATVERANDERING

	INDICATOR:	TOELICHTING:	RAPPORTEREN IN:	AARD INDICATOR:	FREQUENTIE RAPPORTAGE AAN VERENIGDE VERGADERING:	NORM BEGROTINGSJAAR:	NORM EINDE WBP:
LK01	% vermindering uitstoot broeikasgassen.	Op basis van de klimaatmonitor, grafiek toevoegen in rapportage. Groen: 70% tov 1990; Oranje: >55% en <70% tov 1990; Rood: <55% tov 1990.	2024	Kwantitatief	BURAP Jaarverslag	55%	>70% t.o.v. 1990
LK02	Benutting EU-subsidies van de nieuwe periode 2022-2027.	LET OP: Kan pas vanaf 2023! De Europese kaders voor de nieuwe subsidieperiode worden pas later dit jaar concreet. Daarom is het pas mogelijk om vanaf volgend jaar hierover te rapporteren.		Kwantitatief	BURAP Jaarverslag		Gerealiseerd in 2027
LK03	% benutting budget subsidieregeling klimaat en ruimte.			Kwantitatief	BURAP Jaarverslag		n.t.b.
LK04	De aanvoerroute door de Krimpenerwaard (Robuuste doorvoer Krimpenerwaard) is gerealiseerd in 2028.		2023	Kwantitatief	BURAP Jaarverslag	Groen: haalbaar/gerealiseerd; Oranje: vertraging; Rood: niet haalbaar/gerealiseerd.	Groen: haalbaar/gerealiseerd; Oranje: vertraging; Rood: niet haalbaar/gerealiseerd.
LK05	Het uitwisselpunt voor zoetwater bij de Bergsluisaanvoerroute is gerealiseerd in 2028.		2023	Kwantitatief	BURAP Jaarverslag	Groen: haalbaar/gerealiseerd; Oranje: vertraging; Rood: niet haalbaar/gerealiseerd.	Groen: haalbaar/gerealiseerd; Oranje: vertraging; Rood: niet haalbaar/gerealiseerd.
LK06	Percentage voldoen aan normen van de provinciale verordening.	2022: Groen 94%, Rood 93%; 2023: Groen 95%, Rood 93%; 2024: Groen 96%, Rood 94%; 2025: Groen 97%, Rood 94%; 2026: Groen 98%, Rood 95%; 2027: Groen 99%, Rood 95%.	2023	Kwantitatief	BURAP Jaarverslag	2023: Groen 95%, Rood 93%;	Provinciale verordening

LK07	% Datakwaliteit van de belangrijkste Kernregistraties.	Onder de belangrijkste kernregistraties wordt verstaan de registraties die de bron zijn voor de leggers (Watersystemen & Waterkeringen) en de Omgevingswet. (Bron: GEO-data uit ArcGIS)	2026	Kwantitatief	Jaarverslag		Van de belangrijkste kernregistraties is de datakwaliteit voor minstens 95% op orde in 2026.
LK08	Aantal HHSK-Processen die datagedreven zijn.	In lijn met de bestuurlijke ambitie om in 2027 datagedreven te zijn.	2023	Kwantitatief	Jaarverslag	2 processen per jaar.	2 processen per jaar.
LK09	Voldoen aan de normen van de ENSIA-rapportage over de BGT en de BRO.	Het Ministerie stelt de (procentuele) normen jaarlijks vast. Onze organisatie beoogt een groeipad voor de duur van het huidige WBP.	2023	Kwantitatief	Jaarverslag	Minimaal voldoen aan de normen zoals voorgeschreven door ENSIA.	Minimaal voldoen aan de normen zoals voorgeschreven door ENSIA.
LK10	Voldoen aan de voorwaarden van de Archiefwet.	Onze organisatie beoogt een groeipad voor de duur van het huidige WBP.	2024	Kwantitatief	Jaarverslag (Tweejaarlijks)	Minimaal voldoen aan de dan geldende normen van de Archiefwet.	Minimaal voldoen aan de dan geldende normen van de Archiefwet.
LK11	Grip op data buiten CORSA als DMS.		2024	Kwalitatief	Jaarverslag		n.t.b. Meerdere KPI's in rapportage verenigde vergadering.

THEMA WATERBEHEERPROGRAMMA: WATER(SCHAP) EN SAMENLEVING

	INDICATOR:	TOELICHTING:	RAPPORTEREN IN:	AARD INDICATOR:	FREQUENTIE RAPPORTAGE AAN VERENIGDE VERGADERING:	NORM BEGROTINGSJAAR:	NORM EINDE WBP:
WSL01	Vergroten van waterbewustzijn: Bekendheid met het waterschap (spontane naamsbekendheid).	Toelichting: Met corporate communicatie en campagnes richten we ons op het vergroten van de bekendheid met het waterschap. Inwoners en ondernemers in ons gebied raken beter bekend met het waterschap. We meten het effect van onze inspanningen en sluiten aan op de reeds uitgevoerde onderzoeken.	2024	Kwantitatief	Nieuwe meting 2022, daarna 2024 en 2026. Rapportage mid-term review en einde WBP periode. Tussentijds in BURAP.		Een stijging van 10% in de WBP-periode t.o.v. de 1-meting van Blauw Research in 2019 bij de spontane naamsbekendheid (2019: 5%; 2028: 15%)
WSL02	Bewustzijn van eigen rol in preventie van wateroverlast en droogte.	We gaan in 2022 starten met een nieuwe meting en daarna een herhaling van 2 jaar (2024 en 2026). Bij de mid-term review rapporteren aan de verenigde vergadering en aan het einde van het WBP; tussentijds de resultaten presenteren in de burap.	2024	Kwantitatief	Nieuwe meting 2022, daarna 2024 en 2026. Rapportage mid-term review en einde WBP periode. Tussentijds in BURAP.		Een stijging van 10% in de WBP-periode t.o.v. de 1-meting van Blauw research in 2019 bij het bewustzijn van eigen rol.
WSL03	Versterken van participatie: Nieuwe KPI opstellen voor 2025-2028 (na mid-term review).	Na de vaststelling van de nota participatie en de participatieverordening in de verenigde vergadering van juni 2022 hebben we een leerperiode ingebouwd van 2 ½ jaar om ervaring op te doen met participatie-trajecten. In de periode van zomer 2022 tot eind 2024 evalueren we actief in totaal 3 tot 5 participatietrajecten, waarbij we ten minste 1 traject per jaar uitlichten. Bij de mid-term review rapporteren aan de verenigde vergadering en aan het einde van het WBP; tussentijds de resultaten presenteren in de BURAP.		Kwantitatief/kwalitatief	Jaarlijks (na midtermreview)		Tenminste 1 traject jaarlijks uitlichten.
WSL04	Uitgangspuntnotitie/beleid voor recreatie in en op het water is opgesteld.			Kwantitatief	BURAP Jaarverslag		Groen: opgesteld; Rood: niet opgesteld.

TAAK WATERBEHEERPROGRAMMA: VEILIGE DIJKEN

	INDICATOR:	TOELICHTING:	RAPPORTEREN IN:	AARD INDICATOR:	FREQUENTIE RAPPORTAGE AAN VERENIGDE VERGADERING:	NORM BEGROTINGSJAAR:	NORM EINDE WBP:
VD01	% Dijkversterkingen conform uitvoeringsprogramma primaire waterkeringen.	bron: beoordeling rapportages + uitvoering; publicatie: veiligheidsrapportage aan rijk; met aandacht (zorgplicht) voor voldoen aan de omgevingswaarden in 2050.	2025	Kwantitatief	BURAP (vanaf start uitv KJK)	n.v.t.	100%
VD02	% Controle van jaarlijkse afspraken met onderhoudsplichtigen van kunstwerken primaire waterkeringen.	bron: bedienprotocollen en evaluatieverslagen; publicatie: veiligheidsrapportage aan rijk; met aandacht (zorgplicht) voor voldoen aan de omgevingswaarden in 2050.	2023	Kwantitatief	BURAP	0,4	80%
VD03	% Lengte primaire waterkeringen met vastgestelde legger.	bron: vastgestelde legger; publicatie: waterschapspiegel.	2023	Kwantitatief	BURAP	1	100%
VD04	% Lengte primaire waterkeringen met beheerregister.	bron: analyse beheerregister; publicatie: waterschapspiegel; aandacht voor actuele, betrouwbare en complete gegevens in onderhoudsbeheersysteem vanaf 2024.	2023	Kwantitatief	BURAP	1	100%
VD05	% Kadeverbeteringen conform uitvoeringsprogramma regionale waterkeringen.	bron: toets rapportages + uitvoering; publicatie: voortgangsverslag RWK; met aandacht voor voldoen aan de omgevingswaarden in 2030.	2023	Kwantitatief	BURAP	1	100%
VD06	% Lengte regionale waterkeringen met vastgestelde legger.	bron: vastgestelde legger; publicatie waterschapspiegel.	2023	Kwantitatief	BURAP	1	100%
VD07	% Lengte regionale waterkeringen met beheerregister.	bron: analyse beheerregister; publicatie waterschapspiegel; aandacht voor actuele, betrouwbare en complete gegevens in onderhoudsbeheersysteem vanaf 2025.	2023	Kwantitatief	BURAP	1	100%
VD08	% Onderhoud conform uitvoeringsprogramma overige waterkeringen.	bron: toets rapportages + uitvoering.	2026	Kwantitatief	BURAP	In ontwikkeling	100%
VD09	% Lengte overige waterkeringen met vastgestelde legger.	bron: vastgestelde legger; publicatie: waterschapspiegel.	2023	Kwantitatief	BURAP	0,5	50%
VD10	% Lengte overige waterkeringen met beheerregister.	bron: analyse beheerregister; publicatie: waterschapspiegel; aandacht voor actuele, betrouwbare en complete gegevens in onderhoudsbeheersysteem vanaf 2026.	2023	Kwantitatief	BURAP	1	100%
VD11	Meldingen, vergunningen en handhaafacties.	bron: jaarrapportage publiekszaken; publicatie: veiligheidsrapportage.	2023	Kwantitatief	BURAP	n.v.t.	Informatief

TAAK WATERBEHEERPROGRAMMA: VEILIGE WEGEN							
	INDICATOR:	TOELICHTING:	RAPPORTEREN IN:	AARD INDICATOR:	FREQUENTIE RAPPORTAGE AAN VERENIGDE VERGADERING:	NORM BEGROTINGSJAAR:	NORM EINDE WBP:
VW01	% Reconstructie wegen en wegbruggen conform uitvoeringsprogramma.	bron: voortgangsrapportage wegen en wegbruggen (uitvoeringsprogramma 2024-2028 nog vast te stellen).	2023	Kwantitatief	BURAP	0,8	100%
VW02	% Lengte wegen met beheerregister.	bron: analyse beheerregister; aandacht voor actuele, betrouwbare en complete gegevens in onderhoudsbeheersysteem vanaf 2023.	2023	Kwantitatief	BURAP	0,8	100%
VW03	% Lengte wegen dat veilig is volgens vormtoets.	bron: vormtoets en uitvoering met aandacht voor afgesproken maatregelen.	2025	Kwantitatief	BURAP	In ontwikkeling	60%
VW04	Meldingen en ongevallen.	bron: jaarrapportage publiekszaken; bron en publicatie: ongevallen registratie.	2023	Kwantitatief	BURAP	n.v.t.	Informatief

TAAK WATERBEHEERPROGRAMMA: VOLDOENDE EN SCHOON WATER							
	INDICATOR:	TOELICHTING:	RAPPORTEREN IN:	AARD INDICATOR:	FREQUENTIE RAPPORTAGE AAN VERENIGDE VERGADERING:	NORM BEGROTINGSJAAR:	NORM EINDE WBP:
VS01	% eigen peilregistraties dat voldoet aan peilbesluiten.		2023	Kwantitatief	BURAP Jaarverslag	Groen: >= 90%; Oranje: 85-90%; Rood: < 85%.	Groen: >= 90%; Oranje: 85-90%; Rood: < 85%.
VS02	% beheersgebied waarvan peilbesluit actueel is.		2023	Kwantitatief	BURAP Jaarverslag	Groen: >85%; Oranje: 65%-85%; Rood: <65%.	Groen: >85%; Oranje: 65%-85%; Rood: <65%.
VS03	% hoofdwatgangen (primaire watergang) op orde BOW		2023	Kwantitatief	BURAP Jaarverslag	Groen: >=60%; Oranje:50-60%; Rood: <=50%.	Groen: >=60%; Oranje:50-60%; Rood: <=50%.
VS04	% hoofdwatgangen (primaire watergang) op orde conform EKK DO.		2023	Kwantitatief	BURAP Jaarverslag	Groen: >=90%; Oranje:70-90%; Rood: <=70%.	Groen: >=90%; Oranje:70-90%; Rood: <=70%.
VS05	Gemiddeld aantal weken per zwemlocatie met waarschuwing voor blauwalg bacteriologische kwaliteit.		2023	Kwantitatief	BURAP Jaarverslag	Groen: < 1 Oranje: 1 – 4 Rood: > 4	Groen: < 1 Oranje: 1 – 4 Rood: > 4

TAAK WATERBEHEERPROGRAMMA: AFVALWATER ZUIVEREN

	INDICATOR:	TOELICHTING:	RAPPORTEREN IN:	AARD INDICATOR:	FREQUENTIE RAPPORTAGE AAN VERENIGDE VERGADERING:	NORM BEGROTINGSJAAR:	NORM EINDE WBP:
AZ01	Transport: % beschikbaarheid gemalen.	Voldoen aan gemaakte afnameafspraken zou een goede indicator kunnen zijn, maar dit kunnen we nog niet meten en we hebben dus geen meetgegevens.		Kwantitatief	BURAP Jaarverslag		100%
AZ02	Zuiveren: % naleving lozingseisen.	Maatstaf is prestatie m.b.t. voldoen aan lozingseisen boven het landelijk gemiddelde (vergelijking andere waterschappen). (Grafieken voor N en P); Groen: 99% jaarlijks; Oranje: <99%; Rood: <95%.		Kwantitatief	BURAP Jaarverslag		99% jaarlijks
AZ03	Slib: % afwijking prognose en realisatie verwerking tonnen slib door HVC.	Tonnen slib verwerkt door HVC: Groen: 3-jaarlijks gemiddelde van 100%; Oranje: 3-jaarlijks gemiddelde van 100%>ton slib <=120%; Rood: 3-jaarlijks gemiddelde van >120%.		Kwantitatief	BURAP Jaarverslag		97%

TAAK WATERBEHEERPROGRAMMA: REGELS EN TOEZICHT

	INDICATOR:	TOELICHTING:	RAPPORTEREN IN:	AARD INDICATOR:	FREQUENTIE RAPPORTAGE AAN VERENIGDE VERGADERING:	NORM BEGROTINGSJAAR:	NORM EINDE WBP:
RT01	Aantal controles conform doelstelling en prioritering van uitvoeringsplan.	#controles in het kalenderjaar o.b.v. de doelstelling en prioritering uit het jaarlijks op te stellen uitvoeringsplan, inclusief het aantal hercontroles. We specificeren enkel de norm voor de te plannen controles zoals de controles in de agrarische en glastuinbouw sectoren. Andere controles zijn niet op voorhand te bepalen: het aantal verleende vergunningen en afgehandelde meldingen fluctueert met de activiteiten van initiatiefnemers.		Kwantitatief	BURAP Jaarverslag		100% van de geplande controles.
RT02	Klanttevredenheid over de dienstverlening van toezicht en handhaving n.a.v. incidentmeldingen is minimaal een 7.	Het gemiddelde van vrijwillig ingevulde klanttevredenheidsonderzoeken waarbij een cijfer van 1 (= laagste waardering) tot 10 (= hoogste waardering) wordt gegeven voor klanttevredenheid. De norm is een streven (niet wettelijk bepaald).		Kwantitatief	BURAP Jaarverslag		score = 7, (schaal 1-10)
RT03	We werken 100% binnen wettelijk gestelde termijnen en streven minimaal 75% na binnen afgesproken service termijnen (samenwerkingsafspraken of intern vastgesteld).	Termijnen vergunningverlening: - Vergunningaanvragen: wettelijke termijn is 8 weken, eventueel is een verlenging met 6 weken wettelijk mogelijk. - Meldingen: hier gelden geen wettelijke termijnen voor. HHSK servicetermijn 2 weken (reactie naar melder). - Adviesaanvragen: hier gelden geen wettelijke termijnen voor. HHSK servicetermijn 2 weken. Samenwerkingsafspraken verschillen per overheid (meesten 4 weken). Begin 2024 zullen er wellicht iets langere termijnen moeten worden aangehouden door werkdruk samenhangend met inwerkingtreding van de omgevingswet. We doen er uiteraard wel alles aan om de wettelijke termijnen toch te kunnen halen.		Kwantitatief	BURAP Jaarverslag		huidige gestelde service termijn; norm = 90.

Bijlage 6 - Verbonden Partijen

Uitvoeringsinformatie verbonden partijen

Aanvulling op paragraaf 2.2.7 Verbonden partijen, van de Jaarstukken 2022. Het algemeen bestuur heeft in de kaderstellende Nota verbonden partijen Schieland en de Krimpenerwaard (vastgesteld 27 maart 2013) bepaald welke informatie over verbonden partijen het minimaal nodig heeft en daartoe een format vastgesteld. Die uitgebreide informatie, met beleidsinformatie, laatst bekende financiële gegevens en de risico's (beleidsmatig/operationeel, juridisch en financieel) van elke verbonden partij, vindt u in deze bijlage.

1. Nederlandse Waterschapsbank N.V. (NWB)

Nederlandse Waterschapsbank N.V. (NWB)	
Identiteitsgegevens	
Naam verbonden partij (VP)	Nederlandse Waterschapsbank N.V. (NWB)
Vestigingsplaats	Den Haag
Rechtsvorm	Naamloze Vennootschap
Ingangsdatum	5 mei 1954
Portefeuillehouder dagelijks bestuur	Portefeuillehouder Financiën
Bestuurlijk vertegenwoordiger in VP	Portefeuillehouder Financiën
Ambtelijk coördinator/accounthouder van het hoogheemraadschap	Afdelingshoofd Bedrijfsvoering

Beleidsinformatie	
Openbaar belang (doelstelling, activiteiten, prestaties)	De NWB Bank is een vooraanstaande financiële dienstverlener voor de Nederlandse publieke sector. Voor gemeenten, provincies, instellingen voor volkshuisvesting, gezondheidszorg, onderwijs en activiteiten op het gebied van water en milieu, arrangeert de bank korte en langlopende kredieten. De NWB Bank financiert haar activiteiten op de internationale geld- en kapitaalmarkten op basis van een zeer sterke vermogenspositie en triple-A rating van Moody's en AA+ rating van Standard & Poor's.
Bestuurlijk belang	Deelname aan de algemene vergadering van aandeelhouders.
Deelnemende partijen	35 overheden (Provincies, waterschappen en de Staat der Nederlanden).
Relatie met programma	Algemene dekkingsmiddelen
Ontwikkelingen verbonden partij	Standard & Poor's en Moody's hebben de rating vastgesteld AAA voor de NWB. Dit is gelijk aan de rating van de Nederlandse Overheid.

Financiële gegevens

Financieel belang	Het hoogheerraadschap heeft een belang van 2,8% in het aandelenkapitaal van de NWB. Het hoogheerraadschap is hiermee verzekerd van een efficiënte en effectieve toegang tot geld- en kapitaalmarkten. De NWB heeft 2 soorten aandelen te weten aandeel A, dat recht geeft op 1 stem en aandeel B dat recht geeft op 4 stemmen. Het hoogheerraadschap heeft 610 aandelen A van € 115,- per stuk en 430 aandelen B van € 460,- per stuk.
Financiële kerngegevens	Zie hieronder.

Vermogen in bedragen		
Rekening		
Jaar	Eigen vermogen	Vreemd vermogen
2018	€ 1.726.000.000	€ 81.663.000.000
2019	€ 1.796.000.000	€ 94.409.000.000
2020	€ 1.827.000.000	€ 105.055.000.000
2021	€ 1.902.000.000	€ 94.117.000.000
2022	€ 1.995.000.000	€ 71.290.000.000

Resultaten Jaarrekening			
Jaar	Baten	Lasten	Resultaat
2018	€ 186.000.000	€ 86.300.000	€ 99.700.000
2019	€ 174.000.000	€ 79.500.000	€ 94.500.000
2020	€ 189.000.000	€ 108.000.000	€ 81.000.000
2021	€ 266.000.000	€ 145.000.000	€ 121.000.000
2022	€ 271.000.000	€ 128.000.000	€ 143.000.000

Beleidsmatige, juridische en financiële risico's	
Veranderingen in het belang dat het hoogheemraadschap gedurende het begrotingsjaar in de VP heeft.	N.v.t.
Risico's in samenhang met weerstandsvermogen.	Het hoogheemraadschap loopt slechts risico over het ingebrachte kapitaal. De waarde van de aandelen kan afnemen. De kans daarop achten we gering evenals de impact en wordt daarom niet meegenomen bij de overwegingen rond het weerstandsvermogen.
Overige risico's.	In de begroting van HHSK wordt structureel rekening gehouden met een jaarlijkse dividenuitkering. De dividenuitkering is afhankelijk van het resultaat van de bank. Jaarlijks kan dit resultaat fluctueren. HHSK kan een risico van een exploitatietekort lopen als de dividenuitkering lager uitvalt.

2. Gemeenschappelijke regeling Het Waterschapshuis

Gemeenschappelijke regeling Het Waterschapshuis	
Identiteitsgegevens	
Naam verbonden partij (VP)	Het Waterschapshuis
Vestigingsplaats	Amersfoort
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Ingangsdatum	1 januari 2013
Portefuillehouder dagelijks bestuur	Portefuillehouder Financiën en ICT
Bestuurlijk vertegenwoordiger in VP	Portefuillehouder Financiën en ICT (lid DB/AB) en portefeuillehouder watersystemen (plv. lid AB)
Ambtelijk coördinator/accounthouder van het hoogheemraadschap	Afdelingshoofd bedrijfsvoering

Beleidsinformatie	
Openbaar belang (doelstelling, activiteiten, prestaties)	Het Waterschapshuis heeft als doel het bevorderen van samenwerking op het gebied van ICT tussen de waterschappen. Onder begeleiding van Het Waterschapshuis spannen de waterschappen zich in om de kwaliteit van de digitale dienstverlening te verbeteren. Daarnaast is het streven gericht op een aanzienlijke kostenbesparing op alle ICT-uitgaven.
Bestuurlijk belang	Een zetel met stemrecht in het algemeen bestuur van de gemeenschappelijke regeling.
Deelnemende partijen	Het Waterschapshuis is de regie- en uitvoeringsorganisatie voor alle 21 waterschappen op het gebied van informatie- en communicatietechnologie (ICT).
Relatie met programma	Onderdeel van ondersteunende producten (overhead) in de begroting.
Ontwikkelingen verbonden partij	Samen met de waterschappen is de weg ingeslagen om te komen tot een flexibele expertorganisatie waar kennis van ICT, waterschappen en projectleiding zijn geborgd. Dit is vastgelegd in het koersplan. Een organisatie bestaande uit een kleine vaste kern, die zorg draagt voor de instandhouding, en een flexibele schil voor de invulling van de programma's en projecten.

Financiële gegevens	
Financieel belang	De totale kosten zijn op basis van verschillende kostenverdeelsleutels verdeeld over de waterschappen, te weten (1) een evenredige n.a.v. het aantal deelnemers, (2) een verdeling naar oppervlakte, (3) een verdeling op basis van het aantal vervuilingseenheden, (4) een verdeling op basis van het aantal licenties en (5) de 45/55 unie-verdeelsleutel: aan 45% van de organisatiekosten wordt door elk waterschap gelijk bijgedragen. De overige 55% van de kosten worden naar rato van de omvang van de belastingopbrengst van elk waterschap verdeeld.
Financiële kerngegevens	Zie hieronder.

Vermogen in bedragen				
Jaar	Begroting		Rekening	
	Eigen vermogen	Vreemd vermogen	Eigen vermogen	Vreemd vermogen
2018			-	€ 10.868.575
2019			-	€ 11.839.243
2020			-	€ 12.214.831
2021			-	€ 8.301.131
2022				€ 10.273.785

Jaar	Resultaten begroting primair begroot voor begrotingswijzigingen			Resultaten jaarrekening voor bestemmingsreserves		
	Baten	Lasten	Resultaat	Baten	Lasten	Resultaat
2018	€ 17.190.581	€ 17.190.581	-	€ 20.590.566	€ 20.590.566	-
2019	€ 18.783.776	€ 18.783.776	-	€ 19.823.318	€ 19.823.318	-
2020	€ 19.354.050	€ 19.354.050	-	€ 21.054.132	€ 21.054.132	-
2021	€ 20.960.696	€ 20.960.696	-	€ 22.811.571	€ 22.811.571	-
2022	€ 25.994.751	€ 25.994.751	-	€ 25.454.438	€ 25.454.438	
2023	€ 21.473.397	€ 21.473.397	-			

Beleidsmatige, juridische en financiële risico's

Veranderingen in het belang dat het hoogheemraadschap gedurende het begrotingsjaar in de VP heeft.	Het aandeel van het hoogheemraadschap is circa 2,7% van de begroting van Het Waterschapshuis. De financiële gevolgen van het koersplan zijn grotendeels duidelijk, daarin verwachten we geen grote verrassingen. De ingezette programmasturing moet meer financiële voorspelbaarheid geven. Gedurende het begrotingsjaar kan het hoogheemraadschap aan extra projecten deelnemen, waardoor de begroting en de bijdrage van het hoogheemraadschap kan stijgen.
Risico's in samenhang met weerstandsvermogen.	Bij een gemeenschappelijke regeling zijn de deelnemende partijen volledig financieel aansprakelijk. Het is mogelijk dat de begroting wordt overschreden, voor 2,7% zal dit doorgerekend worden aan het hoogheemraadschap.
Overige risico's.	Het hoogheemraadschap kan het algemeen (AB) of dagelijks bestuur (DB) van een gemeenschappelijke regeling niet ontslaan. Ook het eigen DB-lid kan niet worden ontslagen door het hoogheemraadschap. Dit geldt wel voor eigen AB-leden. Een ontslagen AB-lid dat tevens DB-lid was, verliest dan ook het DB-lidmaatschap binnen deze verbonden partij. De huidige afspraken leiden er toe dat het Waterschapshuis binnen bepaalde financiële kaders werkt. Hierdoor gaat de focus eerst uit naar de kerntaken. Mogelijk met als gevolg dat nieuwe initiatieven niet zonder kostenstijgingen kunnen worden opgepakt. De impact op het imago van het individuele waterschap achten we beperkt.

3. Gemeenschappelijke regeling Regionale Belasting Groep

Gemeenschappelijke regeling Regionale Belasting Groep	
Identiteitsgegevens	
Naam verbonden partij (VP)	Regionale Belasting Groep
Vestigingsplaats	Schiedam
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Ingangsdatum	2010
Portefuillehouder dagelijks bestuur	Portefuillehouder Financiën
Bestuurlijk vertegenwoordiger in VP	Dijkgraaf (voorzitter/lid AB), portefeuillehouder Financiën (lid AB) en portefeuillehouder Waterkeringen & Wegen (plv. lid AB)
Ambtelijk coördinator/accounthouder van het hoogheemraadschap	Afdelingshoofd Bestuur, Informatie en Juridisch advies

Beleidsinformatie	
Openbaar belang (doelstelling, activiteiten, prestaties)	De Regionale Belasting Groep heft en int sinds 2010 belastingen voor de deelnemende lokale overheden.
Bestuurlijk belang	Een zetel in het dagelijks bestuur, tevens voorzitter DB. Twee zetels met (gekwalificeerd) stemrecht in het algemeen bestuur van de gemeenschappelijke regeling.
Deelnemende partijen	Het hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard, het hoogheemraadschap van Delfland en de gemeenten Delft, Vlaardingen en Schiedam.
Relatie met programma	Programma 5 van de begroting.
Ontwikkelingen verbonden partij	Het algemeen bestuur van de RBG heeft in 2017 de notitie Groei RBG vastgesteld. Er worden met de inliggende gemeenten gesprekken (ambtelijk) gevoerd over samenwerking op het vlak van belastingheffing en -invordering.

Financiële gegevens	
Financieel belang	Gebaseerd op een gemiddelde van diverse kerngegevens zoals aantal ingezetenen, bedrijven en WOZ-objecten is de verdeelsleutel met betrekking tot de bijdrage aan de RBG, voor 2023 gehandhaafd op 23,5%. Vanaf het moment van oprichting (2010) heeft de RBG een positief jaarrekeningresultaat. Deze resultaten zijn teruggevloeid naar de deelnemers.
Financiële kerngegevens	Zie hieronder.

Vermogen in bedragen				
Begroting			Jaarrekening	
Jaar	Eigen vermogen	Vreemd vermogen	Eigen vermogen	(K) Vreemd vermogen
2018			€ 3.231.900	€ 5.421.500
2019			€ 2.324.400	€ 6.967.500
2020			€ 2.245.500	€ 5.830.400
2021			€ 2.909.300	€ 6.157.400
2022			€ 5.227.600	€ 5.399.500

Resultaat Begroting				Resultaat Jaarrekening voor bestemmingsreserves		
Jaar	Baten	Lasten	Resultaat	Baten	Lasten	Resultaat
2019	€ 18.044.300	€ 18.190.700	€ 146.400	€ 17.871.000	€ 17.605.000	-€ 266.000
2020	€ 18.914.300	€ 18.313.300	-€ 601.000	€ 18.212.400	€ 17.901.600	-€ 310.800
2021	€ 19.230.800	€ 18.729.800	-€ 401.000	€ 18.379.200	€ 17.595.900	-€ 783.300
2022	€ 19.204.300	€ 19.003.300	-€ 201.000	€ 21.319.200	€ 18.447.300	-€ 2.871.900
2023	€ 19.195.900	€ 18.994.900	-€ 201.000			

Beleidsmatige, juridische en financiële risico's	
Veranderingen in het belang dat het hoogheemraadschap gedurende het begrotingsjaar in de VP heeft.	Sinds de toetreding van de laatste deelnemer is het financiële belang in de RBG 23,5%.
Risico's in samenhang met weerstandsvermogen.	Bij een gemeenschappelijke regeling zijn de deelnemende partijen volledig financieel aansprakelijk. Zij staan gezamenlijk garant voor de juiste betaling van rente, aflossing, boeten en kosten van de door de RBG af te sluiten langlopende leningen, kasgeldleningen en in rekening courant op te nemen gelden, naar verhouding van het financieel belang in de RBG. Op basis van de resultaten van de afgelopen jaren, achten we de kans gering dat de door het hoogheemraadschap begrote kosten voor de RBG worden overschreden. Ook de impact achten we beperkt, dus is dit risico niet van belang voor de overwegingen rond het weerstandsvermogen.
Overige risico's.	Het hoogheemraadschap kan het algemeen (AB) of dagelijks bestuur (DB) van een gemeenschappelijke regeling niet ontslaan. Ook het eigen DB-lid kan niet worden ontslagen door het hoogheemraadschap. Dit geldt wel voor eigen AB-leden. Een ontslagen AB-lid dat tevens DB-lid was, verliest dan ook het DB-lidmaatschap binnen deze verbonden partij. Aangezien de RBG fungeert als 'voorportaal' van het hoogheemraadschap in de heffing en inning van de waterschapbelastingen, is er een risico op imagoschade voor het hoogheemraadschap. Dit risico wordt beoordeeld als aanvaardbaar.

4. Gemeenschappelijke regeling Slibverwerking 2009

Gemeenschappelijke regeling Slibverwerking 2009	
Identiteitsgegevens	
Naam verbonden partij (VP)	Gemeenschappelijke regeling Slibverwerking 2009
Vestigingsplaats	Rotterdam
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Ingangsdatum	01-01-2010
Portefuillehouder in het dagelijks bestuur	Portefuillehouder Afvalwaterketen
Bestuurlijk vertegenwoordiger in VP	Portefuillehouder Afvalwaterketen (lid AB en DB)
Ambtelijk coördinator/accounthouder van het hoogheemraadschap	Afdelingshoofd Afvalwaterketen
Beleidsinformatie	
Openbaar belang (doelstelling, activiteiten, prestaties)	<p>De GR heeft tot doel de behartiging en coördinatie van de belangen van de deelnemende waterschappen met betrekking tot de bewerking en verwerking van slib en residuen en de gezamenlijke ontwikkelingen in de afvalketen.</p> <p>De kerntaak van de GR is het gezamenlijk behartigen van het aandeelhouderschap in de N.V. HVC en het afstemmen van de activiteiten die met of door N.V. HVC ten behoeve van de in de GR deelnemende waterschappen worden uitgevoerd.</p> <p>De GR oefent daartoe een actief aandeelhouderschap uit om namens de deelnemende waterschappen een nauwe betrokkenheid bij ontwikkelingen en innovatie in afval- en slibverwerking te borgen. Zeggenschap binnen N.V.HVC is niet alleen direct gebonden aan het percentage van het aandeelhouderschap in N.V.HVC, maar vooral aan de manier waarop het aandeelhouderschap wordt ingevuld. In dat kader maken vertegenwoordigers van de waterschappen deel uit van zowel bestuurlijke als ambtelijke overlegorganen.</p>
Bestuurlijk belang	Een zetel met stemrecht in het dagelijks en algemeen bestuur van de gemeenschappelijke regeling.
Deelnemende partijen	Naast het hoogheemraadschap participeren de waterschappen Hollandse Delta, Rivierenland, Zuiderzeeland en Amstel, Gooi en Vecht, de hoogheemraadschappen van Delfland, Hollands Noorderkwartier en Rijnland in de GR Slibverwerking 2009.
Relatie met programma	Programma Afvalwaterketen

Ontwikkelingen verbonden partij	De toetreding van drie waterschappen tot de GR is in juni 2022 geëffectueerd. De GR zal zich de komende jaren richten op het laten uitvoeren van de meerjarenstrategie slibeindverwerking, het stimuleren van innovatie en terugwinnen van grondstoffen uit het zuiveringsslib.			
Financiële gegevens				
Financieel belang	In september 2011 hebben de vijf oorspronkelijke waterschappen hun gezamenlijk belang in N.V. HVC overgedragen aan de GR Slibverwerking 2009. Gezamenlijk bezaten de waterschappen hiermee 397 aandelen. Door toetreding van Zuiderzeeland, Hollands Noorderkwartier en Amstel, Gooi en Vecht is het aantal aandelen uitgebreid naar 683 en het belang in de N.V. HVC toegenomen van 10,6% naar 16,9%. HHSK heeft destijds 40 aandelen ingebracht en heeft hiermee een financieel belang van circa 6% binnen de GR. De GR staat garant voor de leningen afgesloten ten behoeve van de slibverwerkingsinstallaties, die N.V. HVC heeft afgesloten bij de Nederlandse Waterschapsbank (als gevolg van aandeelhouderschap B). In 2021 komt hier de investering in de slibdrooginstallatie in Alkmaar bij. De betrokken waterschappen zijn naar rato van de toegewezen aandelen aansprakelijk voor de gegarandeerde geldleningen. Ter compensatie hiervoor betaalt N.V.HVC jaarlijks een vergoeding van 1% van het garantstellingsbedrag aan de GR.			
Financiële kerngegevens	Zie hieronder.			
Vermogen in bedragen				
Begroting deelneming			Rekening	
Jaar	Eigen vermogen	Vreemd vermogen	Eigen vermogen	Vreemd vermogen
2018	€ 18.044	€ 0	€ 18.044	€ 29.578
2019	€ 18.044	€ 0	€ 18.044	€ 37.712
2020	€ 18.044	€ 0	€ 18.044	€ 48.278
2021	€ 18.044	€ 0	€ 31.043	€ 20.398
2022	€ 31.043	€ 0	€ 31.043*	€ 29.057
2023	€ 31.043	€ 0		
* Het eigen vermogen betreft inbreng van de aandelen B in N.V. HVC van de deelnemende waterschappen. Door toetreding van het hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier en waterschappen Amstel, Gooi en Vecht en Zuiderzeeland is het aandeel in N.V. HVC ook toegenomen.				

Exploitatiebegroting				Exploitatieresultaat		
Jaar	Baten	Lasten	Resultaat	Baten	Lasten	Resultaat
2018	€ 333.510	€ 333.510	€ 0	€ 332.533	€ 332.533	€ 0
2019	€ 342.830	€ 342.830	€ 0	€ 294.822	€ 294.822	€ 0
2020	€ 285.683	€ 285.683	€ 0	€ 292.613	€ 292.613	€ 0
2021	€ 285.155	€ 285.683	€ 0	€ 262.881	€ 262.881	€ 0
2022	€ 292.382	€ 292.382	€ 0	€ 265.481	€ 265.481	€ 0
2023	€ 603.755	€ 603.755	€ 0			
Beleidsmatige, juridische en financiële risico's						
Veranderingen in het belang dat het hoogheemraadschap gedurende het begrotingsjaar in de VP heeft.			Besluitvorming over de toetreding door HHNK, AGV en Zuiderzeeland tot de GR in 2021 heeft effect op de omvang van de investering in slibverwerking N.V.HVC en daarmee de verdeling van de garantstellingprovisie.			
Risico's in samenhang met weerstandsvermogen.			De GR Slibverwerking staat per 31 december 2022 garant voor een bedrag van € 54 miljoen aan verstrekte geldleningen aan N.V.HVC. Het materieel risico is per waterschap afhankelijk van het percentage aandelen. Voor Schieland en de Krimpenerwaard is dat 6% (circa € 3,2 miljoen).			
Overige risico's.			Het hoogheemraadschap kan het algemeen (AB) of dagelijks bestuur (DB) van een gemeenschappelijke regeling niet ontslaan. Ook het eigen DB-lid kan niet worden ontslagen door het hoogheemraadschap. Dit geldt wel voor eigen AB-leden. Een ontslagen AB-lid dat tevens DB-lid was, verliest dan ook het DB-lidmaatschap binnen deze verbonden partij.			

5. Gemeenschappelijke regeling AQUON

Gemeenschappelijke regeling AQUON 2018	
Identiteitsgegevens	
Naam verbonden partij (VP)	AQUON
Vestigingsplaats	Tiel
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Ingangsdatum	1 juli 2011
Portefuillehouder dagelijks bestuur	Portefuillehouder Financiën
Bestuurlijk vertegenwoordiger in VP	Portefuillehouder Financiën (lid AB) en portefeuillehouder Waterkeringen & Wegen (plv. lid AB)
Ambtelijk coördinator/accounthouder van het hoogheemraadschap	Afdelingshoofd Watersystemen
Beleidsinformatie	
Openbaar belang (doelstelling, activiteiten, prestaties)	De gemeenschappelijke regeling heeft als doel om op het gebied van laboratoriumactiviteiten te komen tot kennisdeling en –ontwikkeling, vergroting van de efficiency, vermindering van de kwetsbaarheid, benutting van de mogelijkheden tot continue kwaliteitsborging en kwaliteitsverbetering en versterking van de innovatiekracht.
Bestuurlijk belang	Zetel in het algemeen bestuur met stemrecht.
Deelnemende partijen	De waterschappen Aa en Maas, Brabantse Delta, De Dommel, Hollandse Delta en Rivierenland en de hoogheemraadschappen van Delfland, Rijnland, de Stichtse Rijnlanden en Schieland en de Krimpenerwaard.
Relatie met programma	Programma's 2, 3 en 5 van de begroting.
Ontwikkelingen verbonden partij	In 2020 heeft het Algemeen Bestuur van AQUON besloten om de activiteiten van AQUON te centraliseren op een nieuwe locatie, waarna in maart 2021 is besloten dat de realisatie van de nieuwbouw in Houten zal plaatsvinden. Hiertoe is de grondreserveringsovereenkomst gesloten met de gemeente Houten, en heeft het Algemeen Bestuur het bijbehorende investeringskrediet beschikbaar gesteld. Verwachting is dat de nieuwbouw eind 2024 gereed is.
Financiële gegevens	
Financieel belang	Het kostenaandeel van het hoogheemraadschap schommelt tussen 5,2 en 5,8% afhankelijk van de zgn. meetvraag (opdrachtverstrekking aan AQUON).
Financiële kerngegevens	Zie hieronder.

Vermogen in bedragen						
Begroting				Jaarrekening		
Jaar	Eigen vermogen	Vreemd vermogen		Eigen vermogen	Vreemd vermogen	
2019				€ 0	€ 13.674.641	
2020				€ 0	€ 13.722.422	
2021				€ 957.316	€ 13.409.413	
2022				€ 1.671.315	€ 20.051.089	
Resultaat Begroting				Resultaat Jaarrekening voor bestemmingsreserves		
Jaar	Baten	Lasten	Resultaat	Baten	Lasten	Resultaat
2020	€ 23.097.000	€ 23.097.000	€ 0	€ 27.843.571	€ 27.843.571	€ 0
2021	€ 26.614.000	€ 26.614.000	€ 0	€ 31.527.549	€ 30.561.279	€ 966.270
2022	€ 33.646.000	€ 32.959.000	€ 687.000	€ 33.349.245	€ 32.630.526	€ 718.719
2023	€ 36.962.500	€ 36.962.500	€ 0			
2024	€ 35.683.954	€ 35.683.954	€ 0			
Beleidsmatige, juridische en financiële risico's						
Veranderingen in het belang dat het hoogheemraadschap gedurende het begrotingsjaar in de VP heeft.			N.v.t.			
Risico's in samenhang met weerstandsvermogen.			<p>Bij een gemeenschappelijke regeling zijn de deelnemende partijen volledig financieel aansprakelijk. Ten eerste staan de deelnemers garant voor de aangegane langlopende leningen (en het rekening courant krediet) naar rato van het aandeel in de jaarlijkse meetvraag. De kans dat aanspraak zal worden gedaan op deze garantstelling achten we minimaal.</p> <p>Ten tweede is het mogelijk dat de begroting wordt overschreden. Beide risico's zijn klein en achten we daarom niet van belang voor de overwegingen rond het weerstandsvermogen.</p>			
Overige risico's.			<p>Het hoogheemraadschap kan het algemeen (AB) of dagelijks bestuur (DB) van een gemeenschappelijke regeling niet ontslaan. Ook het eigen DB-lid kan niet worden ontslagen door het hoogheemraadschap. Dit geldt wel voor eigen AB-leden. Een ontslagen AB-lid dat tevens DB-lid was, verliest dan ook het DB-lidmaatschap binnen deze verbonden partij.</p> <p>In het geval van deze GR zijn er verder geen bijzondere risico's.</p>			

6. Unie van Waterschappen

Unie van Waterschappen				
Identiteitsgegevens				
Naam verbonden partij (VP)		Unie van Waterschappen		
Vestigingsplaats		Den Haag		
Rechtsvorm		Vereniging		
Ingangsdatum		1927		
Portefeuillehouder dagelijks bestuur		Dijkgraaf		
Bestuurlijk vertegenwoordiger in VP		Dijkgraaf (lid Algemene Ledenvergadering)		
Ambtelijk coördinator/acconthouder van het hoogheemraadschap		Afdelingshoofd Bestuur, Informatie en Juridisch advies		
Beleidsinformatie				
Openbaar belang (doelstelling, activiteiten, prestaties)		De Unie treedt namens de waterschappen op als vertegenwoordiger naar het parlement, de Rijksoverheid en andere aan de overheid gerelateerde organisaties zoals de VNG.		
Bestuurlijk belang		Eén stem in de algemene ledenvergadering (evenredige vertegenwoordiging).		
Deelnemende partijen		Alle Nederlandse waterschappen		
Relatie met programma		Alle programma's van de begroting.		
Ontwikkelingen verbonden partij		Geen bijzonderheden.		
Financiële gegevens				
Financieel belang		Contributie welke jaarlijks in de algemene ledenvergadering tegelijk met de begroting wordt vastgesteld. Bij ontbinding van de Unie zijn de waterschappen naar rato van contributiebetaling aansprakelijk voor eventuele tekorten na vereffening. Het aandeel van het hoogheemraadschap in de contributiebijdrage in 2022 bedraagt € 484.304.		
Financiële kerngegevens		Zie hieronder.		
Vermogen in bedragen				
Jaar	Begroting		Rekening	
	Eigen vermogen	Vreemd vermogen	Eigen vermogen	Vreemd vermogen
2019			€ 1.777.551	€ 13.208.925
2020			€ 1.993.366	€ 15.546.466
2021			€ 3.134.711	€ 23.517.683
2022			€ 2.697.666	€ 22.577.582

Resultaat Begroting				Resultaat Jaarrekening		
Jaar	Baten	Lasten	Resultaat	Baten	Lasten	Resultaat
2019	€ 10.282.000	€ 10.282.000	€ 0	€ 17.384.507	€ 16.531.665	€ 852.842
2020	€ 10.568.900	€ 10.568.900	€ 0	€ 19.441.246	€ 19.225.431	€ 215.816
2021	€ 10.967.900	€ 10.967.900	€ 0	€ 18.194.371	€ 17.053.026	€ 1.141.344
2022	€ 16.405.000	€ 16.405.000	€ 0	€ 20.518.706	€ 20.955.750	€ -437.044
2023	€ 12.061.700	€ 12.061.700	€ 0			
2023						
Resultaat in bedragen						
Beleidsmatige, juridische en financiële risico's						
Veranderingen in het belang dat het hoogheemraadschap gedurende het begrotingsjaar in de VP heeft.		N.v.t.				
Risico's in samenhang met weerstandsvermogen.		<p>De Unie heeft circa € 5 miljoen aan langlopende leningen afgesloten onder borgstelling van de waterschappen. Het betreft een hypothecaire lening met gebouwen en terreinen als onderpand. De jaarlijkse aflossing bedraagt € 240.531 en is ingegaan op 2 mei 2018.</p> <p>De kans dat de hoofdelijke aansprakelijkheid en/of de garantstelling in 2022 wordt geëffectueerd achten we minimaal, dus is het risico niet van belang voor overwegingen rond het weerstandsvermogen.</p>				
Overige risico's.		<p>De bestuurlijke risico's zijn laag, aangezien bestuurders slechts aansprakelijk zijn als er sprake is van wanbeleid.</p> <p>In het geval van deze vereniging zijn er verder geen bijzondere risico's.</p>				